VÝZKUMNÁ SÉRIE
O POLITICE MLÁDEŽE

Ondřej Bárta
Josef Boček
Jan Husák
Siyka Kovacheva

Mladí lidé a veřejné politiky v České republice

Publikace
Nadace Open Society Fund Praha

VÝZKUMNÁ SÉRIE O POLITICE MLÁDEŽE

Mladí lidé a veřejné politiky v České republice

Publikace Nadace Open Society Fund Praha

Výzkumný tým

Ondrej Bárta
Josef Boček
Jan Husák

Místní koordinace

Martina Novotná
Filip Rameš

Mezinárodní poradce

Siyka Kovacheva

Mezinárodní redakční rada

Harini Amarasuriya
Betty Kyaddondo
Yael Ohana
Robert Thomson

Projektová koordinace

Milosz Czerniejewski
Andreas Karsten
John Muir

Copyright © 2014 by Nadace Open Society Fund Praha

První edice vytištěna v roce 2014.

Tato výzkumná zpráva vznikla za podpory Nadace Open Society Fund Praha (www.osf.cz) a Open Society Foundations (www.opensocietyfoundations.org).

ISBN 978-80-87725-23-8

Design: Maximilian Kall

Na toto dílo se vztahují podmínky licence
Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License
http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0

Z anglického originálu
Youth and Public Policy in Czech Republic
přeložil Petr Sosna, korektury zhotovila Klára Fialová,
agentura Přelož.to
www.preloz.to

Nadace Open Society Fund Praha
Prokopova 197/9
130 00 Praha 3

Obsah

1 Okolnosti a pozadí tohoto projektu

1.1 Důvody pro zmapování politik mládeže 10
1.2 Důvody pro zmapování v České republice 11
1.3 Přístup a metodologie 12
1.4 Proces zmapování 14
1.5 Reflexe týmové práce – výzvy a omezení 15
1.6 Struktura zprávy 17

2 Situace mladých lidí

2.1 Zeměpisný, ekonomický a historický kontext 20
2.2 Sociální a politická transformace České republiky a české společnosti 24
2.3 Politický systém České republiky 25
2.4 Základní demografické údaje mladé populace 29
2.5 Prezentace mladých lidí v českém tisku (2008-2009) 52
2.6 Závěry 57

3 Celkový politický kontext rámující veřejné politiky mládeže

3.1 Úvod a kontext 60
3.2 Právní rámec a konkrétní práva dětí a mladých lidí 61
3.3 Lidská práva ve vztahu k dětem a mladým lidem 68

4 Zmapování veřejných politik týkajících se mládeže v ČR

4. Úvod 74
4.1 Státní politika mládeže v České republice 75
4.2 Vzdělávání 84
4.3 Zaměstnanost 102
4.4 Zdraví a zdravotní péče 112
4.5 Sociální politika, sociální blahobyt a bydlení 122
4.6 Volný čas 135
4.7 Současné veřejné politiky v České republice související s mládeží: Závěry 141

5 Výzvy pro politiku mládeže v ČR

5.1 Vzdělávání 148
5.2 Zaměstnanost 153
5.3 Zdraví a zdravotní péče 156
5.4 Sociální politika, sociální blahobyt a bydlení 161
5.5 Volný čas 163

6 Závěry a doporučení 167

Bibliografie 172
O autorech 198

Mladí lidé
a veřejné politiky v

České republice

Okolnosti a pozadí tohoto projektu

1

1.1 Důvody pro zmapování politik mládeže

Tato zpráva o stavu a dopadu politiky mládeže v České republice je součástí globální série nezávislých zpráv mapujících veřejné politiky, které ovlivňují mladé lidi. Série staví na výzkumných týmech v terénu, které provádějí analýzy založené na speciálně vyvinuté vyhodnocovací matici a jsou v průběhu výzkumu podporovány mezinárodními poradci. Na celý proces mapování, který trval přibližně jeden rok, dohlíží a vyhodnocuje jej mezinárodní redakční výbor.

Open Society Youth Initiative zajistila financování prvních deseti zpráv o politikách mládeže, včetně této. Youth Initiative podporuje mladé lidi v jejich snahách být hybnou silou pozitivních změn a podporuje plnou a efektivní účast všech mladých lidí na politickém, sociálním, ekonomickém a kulturním životě společnosti.

Zprávy o politikách mládeže vyhodnocují dopad veřejných politik na mladé lidi a tím přispívají k vytváření globální důkazové základny pro efektivní politiky mládeže, která je k dispozici na http://www.youthpolicy.org. Zmapování politiky podniknuté v České republice v letech 2013 a 2014 mělo následující úkoly:

» Přezkoumat veřejné politiky vztahující se k mládeži (včetně specifických politik mládeže, ale ne výhradně je) v několika zemích.

» Dát k dispozici výzkum, který umožní mladým lidem angažovat se v informované debatě o veřejných politikách, které mají vliv na ně a na jejich komunity v dotyčných zemích.

» Vytvořit tým mladých výzkumníků schopných vyhodnocovat politiky vztahující se k mládeži, včetně specifických politik mládeže.

» Přispět k vybudování schopnosti sektoru mládeže v dotyčných zemích zkoumat otázky veřejné politiky.

» Vybudovat důkazovou základnu pro pilotní podpůrné činnosti ve spolupráci s Open Society Youth Initiative a dalšími partnery.

» Rozšířit záběr mezinárodního sektoru mládeže tak, aby zahrnoval obecné politiky vztahující se k mládeži, které jdou nad rámec specifických politik mládeže.

» Rozvinout schopnost mezinárodního sektoru mládeže a jeho partnerů a sítí vytvářet strategie založené na poznatcích a určené pro mladé lidi a jejich problémy.

Počáteční pilotní kolo zmapování politik bylo zrealizováno v letech 2011 a 2012 v Estonsku, Kyrgyzstánu, Libérii, Nepálu, Srbsku a Ugandě. Druhé kolo v letech 2013 a 2014 zahrnovalo – vedle České republiky – Kolumbii, Maďarsko, Mongolsko, Svazijsko a Tunisko.

1.2 Důvody pro zmapování v České republice

Česká republika byla zajímavým případem pro zahrnutí do projektu, neboť se jedná o rozvinutou zemi se stárnoucí populací a se zkušeností nenásilné přeměny autoritářského režimu v úspěšnou demokracii. Na rozdíl od některých ostatních zemí má také pulzující občanskou společnost s řadou aktivních mládežnických sdružení a nevládních organizací pracujících s mladými lidmi.

V období 2013-2014 byla za rozsáhlé účasti mládeže probírána nová vládní strategie pro mládež. Tato situace vytvořila značný potenciál nejen pro to, aby proces zmapování politiky vyhodnotil úspěchy a nedostatky veřejných politik vztahujících se k mládeži, ale také pro práci podporující rozšíření přístupu mladých lidí k sociálním právům.

Dalším důvodem pro výběr této země byla úspěšná dvacetiletá praxe Nadace Open Society Fund Praha, která je aktivní v podpoře demokracie, rozvoji občanského sektoru a zlepšování práce veřejné správy. Organizace projevila rostoucí zájem o sociální inkluzi mládeže, lidská práva a participaci mládeže, stejně jako schopnost zrealizovat tento projekt.

Česká republika se nachází v „srdci“ Evropy a je obecně známá svou „sametovou revolucí“ roku 1989, která posílila protestní vlnu, jež odstranila komunistickou vládu ve střední a východní Evropě a bývalých sovětských republikách ve střední Asii. Země je rovněž hrdá na to, že k rozdělení bývalého Československa došlo v roce 1992 formou „sametového rozvodu“ se Slovenskem – na rozdíl od násilného rozpadu Jugoslávie na Balkáně, k němuž došlo zhruba ve stejnou dobu. Avšak toto vše je pro dnešní mládež, která se účastnila naší studie v období 2013-2014, v této zemi historií. O „vlád-

noucí roli komunistické strany“ a centrálně plánovaném hospodářství vědí ze školy a z vyprávění svých rodičů, ale jejich vlastní životní zkušenosti jsou spjaty s politickým multipartismem, tržní ekonomikou a možností svobodně cestovat za studiem, prací či odpočinkem po Evropské unii, jejímž je Česká republika deset let členem (od roku 2004).

Ačkoli se pojem „přechod“ již nevyskytuje ve veřejné debatě o společenské změně v zemi, její politika mládeže je zcela zřejmě ve stádiu přechodu: od striktní státní kontroly mladých lidí za komunismu – přes radikální ukončení státní intervence, která přenechala zodpovědnost za podporu mladých lidí jejich rodinám a vzkvétajícímu občanskému sektoru – po současný stav vyvíjení modelu pro integrovanou politiku mládeže umožňující aktivní zapojení všech relevantních stran.

Zdá se, že Česká republika zaostává za mnoha dalšími zeměmi, které již přijaly zákony o mládeži či o politice mládeže. Rovněž korupční skandály v posledních několika letech zpochybnily efektivitu různých forem státní podpory pro mladé lidi. Tento nelichotivý obraz exitující politiky mládeže a zvláště práv mládeže představoval výzvu, se kterou se mapující proces musel vypořádat. Takovéto zmapování bylo nutné a obtížné, neboť země postrádá tradici vyhodnocování obecných dopadů politik.[1] A když už jsou takováto hodnocení učiněna, mají tendenci se soustředit na procesy realizace namísto hlubokého posouzení skutečných výsledků a přínosů daného programu či politiky.

1.3 Přístup a metodologie

Zmapování politiky v České republice se drželo celkového přístupu projektu tak, jak je nastíněn ve výzkumné příručce pro sérii mapovacích zpráv,[2] se svými specifickými rysy, jako je průzkum široké řady politických domén a ne jen politiky mládeže jako takové a analýza dopadu politik namís-

1. Munich, D. (2011) ‘Policy Impact Evaluations in the Czech Republic: S State of Infancy’, paper submitted for the peer reviews of the Mutual Learning Program of the European Community Program for Employment and Social Solidarity, dostupné na http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=10557&langId=en, přečteno 16. července 2014

2. Karsten, A; J. Muir, Y. Ohana and G. Wolszczak (2013) Research Handbook. Youth Policy Review Series. Berlin, Youth Poliy Press, http://www.youthpolicy.org/pdfs/researchhandbook_v2.pdf, přečteno 16. července 2014.

to pouhého popisu politických dokumentů. Usilovalo o implementaci perspektivy založené na právech tím, že vždy bralo v úvahu jak různé legislativní normy, programy a iniciativy v oblasti ovlivnily práva mladých lidí. České zmapování se rovněž zaměřilo na praktickou použitelnost posouzení cílů, opatření, realizačních postupů a výsledků politiky tak, aby bylo schopno zformulovat použitelná doporučení pro podporu reforem v politikách země, díky kterým by se překonaly stávající překážky stojící před rozvojem a seberealizací mladých lidí.

Pět klíčových oblastí přehledu (vzdělávání, zaměstnanost, zdraví, sociální blahobyt a volný čas) bylo identifikováno během úvodního setkání národního výzkumného týmu, zástupců mezinárodního redakčního výboru, týmu youthpolicy.org a Open Society Fund Praha v červnu 2013 v Praze. Tento přehled byl zpracováván v průběhu celého roku, a to na základě sekundárního výzkumu, rozhovorů, debat diskusních skupin a diskusí a reflexí ve výzkumném týmu.

Metodologie vyhodnocení politiky v České republice byla kombinací sekundárního výzkumu spojujícího existující důkazy, práce v terénu skládající se z podrobných rozhovorů, diskusních skupin a konzultací s klíčovými zainteresovanými subjekty. Zdroje informací pro analýzu tvořily akademická literatura v oblasti výzkumu mládeže, národní a mezinárodní statistické údaje, právní a politické dokumenty, předchozí přehledy politiky mládeže v různých zemích, existující analýzy a hodnocení politických iniciativ v ČR a přepisy rozhovorů, konzultací a debat diskusních skupin.

Výzkumný tým také od samého začátku využíval událostí v rámci odborné komunity jako konferencí o politice mládeže, setkání se zainteresovanými subjekty a Národní konference o mládeži, aby projekt představil, podnítil diskuzi, zájem a zpětnou vazbu.

1.4 Proces zmapování

Samotné zmapování trvalo něco málo přes rok, od června 2013 do července 2014, ačkoli vytvoření jeho návrhu začalo na orientačním setkání pro výzkumné týmy šesti zemí v listopadu 2012. Po počátečních diskuzích s mezinárodním redakčním výborem a výzkumníky z několika kontinentů, kteří se měli účastnit druhého kola zmapování národních politik mládeže, si tým zvolil pět hlavních témat v rámci popsání situace mladých lidí a analyzování politik vztahujících se k mládeži: vzdělávání, zaměstnanost, zdraví, volný čas a sociální blahobyt. Také se rozhodl analyzovat prezentaci mládeže v médiích a zaměřit se na menšiny, lidská práva a participaci jako tři průřezová témata v průběhu zmapování.

Úvodní setkání pro zprávu o ČR se konalo v červnu 2013 v Praze, probírali se na něm představa a cíle projektu, jeho metodologie a úlohy a povinnosti členů výzkumného týmu. Výzkumníci spatřovali celkový cíl v nastartování reálné debaty o situaci mládeže a stavu politiky mládeže v České republice, spíše než v napsání další práce na toto téma. To znamenalo, že zpráva bude obsahovat konstruktivní kritiku a názornou ukázku úspěchů, přehled promarněných příležitostí a otevřených možností a povede ke konkrétním doporučením cíleným na zainteresované subjekty na různých úrovních zodpovědnosti.

Sekundární výzkum se skládal ze zmapování výzkumných zpráv, statistických zdrojů, legislativy, strategií, akčních plánů a rozpočtů různých státních agentur. Byl vytvořen rozsáhlý seznam relevantní literatury vztahující se k hlavním a průřezovým tématům projektu, stejně jako k dalším objevivším se tématům a otázkám. Cílem bylo zachytit důležité dimenze politik vztahujících se k mládeži v ČR a identifikovat hlavní mezinárodní, státní a občanské aktéry v oblasti mládeže, s jejichž představiteli bude v další fázi mapovacího procesu uskutečněn rozhovor.

Úspěchem pro tým bylo, že se mu v rané fázi vyhodnocovacího procesu podařilo představit projekt na Národní konferenci pro mládež v Praze v listopadu 2013 a prodiskutovat některá prvotní zjištění a hypotézy s odborníky a aktivisty v sektoru mládeže. Konference byla rovněž využita jako začátek terénní práce pro zmapování politiky. Práce v terénu za účasti mezinárodního poradce proběhla ve dvou fázích, v listopadu 2013 a březnu

2014, mezi nimiž byly čtyři měsíce určené pro konzultace s různými zainteresovanými subjekty. Byly uskutečněny podrobné rozhovory se státními úředníky na celonárodní a lokální úrovni, úředníky mezinárodních organizací, výzkumnými a politickými odborníky, vedoucími nevládních organizací a představiteli mládeže. Ty postupovaly podle obecné příručky, počínaje popisem organizace reprezentované osobou poskytující rozhovor, jejich názory na mládež v ČR, všeobecným posouzením politiky mládeže v zemi, následované podrobnější diskuzí o návrhu, realizaci a dopadu politiky, na níž se konkrétní organizace podílela. Konzultace se soustředily na probrání specifických hypotéz a předběžných zjištění výzkumu, včetně návrhů na zlepšení politik vztahujících se k mládeži, očekávání do budoucna a doporučení pro další důležité otázky, které by měly být ve zprávě vzaty v potaz.

V dubnu 2014 byla zorganizována diskusní skupina s mladými lidmi ve zranitelných situacích za účelem prodiskutovat počáteční zjištění a doporučení zprávy a získat hlubší přehled o dopadu, který současné politiky mají na ty ve znevýhodněné pozici – jaké jsou bariéry, kterým čelí mladí lidé v sociálním vyloučení, a mosty, které by ty, kteří jsou již marginalizováni, navedly zpátky k širší účasti na sociálním životě jejich komunity a společnosti.

Z rozhovorů a debat v diskusních skupinách byly pořízeny audionahrávky, které byly spolu se shrnutími vyměněny mezi jednotlivými členy týmu za účelem další analýzy. Výsledky byly, kde to bylo možné, srovnány se zjištěními z analýz statistických údajů, právních a politických dokumentů a vyhodnocení, a to za účelem získat hlubší porozumění o realitě politiky a dopadu na mládež. Tam, kde byly nalezeny protiklady, došlo k dalším konzultacím a diskuzím.

Zpráva samotná byla výsledkem diskuzí mezi členy týmu a psaných komentářů od Nadace Open Society Fund Praha, mezinárodního redakčního výboru této série zpráv a redaktorů z týmu youthpolicy.org.

1.5 Reflexe týmové práce – výzvy a omezení

Kvůli velkému zájmu o projekt bylo vytvoření týmu výsledkem soutěživého výběrového řízení. Mladí místní výzkumníci, národní partner z Nadace

Open Society Fund Praha a mezinárodní poradce měli rozdílné akademické vzdělání (a životní zkušenosti), čímž přinesli perspektivy z politologie, sociologie, vzdělávání a veřejné správy. Všichni však sdíleli znalosti a zájem o proměny mládeže a politický vývoj v České republice. Interdisciplinární perspektiva plynoucí ze vzdělání členů týmu byla jednoznačně výhodou v tomto projektu a osvědčila se jako vysoce relevantní pro multisektorový přístup studie, a to bez ohrožení její integrity.

Výzvu pro jednotlivé výzkumníky a celý tým představovalo šestiměsíční zpoždění v dokončení administrativních procedur pro zajištění financování, které způsobilo zpoždění celého mapovacího procesu. Působivé množství politických dokumentů, výzkumných briefů (zadání) a statistických údajů vedlo ke značnému pracovnímu zatížení výzkumného týmu. Udržet rovnováhu mezi pracovními a rodinnými závazky nebylo snadným úkolem, ale s pomocí vytrvalosti a vzájemné tolerance se to týmu s kolísavými úspěchy dařilo. Přivítání malé Julie do týmu a na svět ke konci mapovacího procesu bylo rozhodně zlatým hřebem!

Vedle velkého množství dokumentů, jimiž bylo potřeba se propracovat, čelil tým několika dalším systémovým problémům. Jedním z nich byla absence zavedeného systému monitorování a vyhodnocování politiky v České republice. V důsledku byla zjištění z různých oblastí politiky značně nejednotná.

Pokud by bylo k dispozici více času, uspořádal by tým více diskusních skupin s mladými lidmi v různých životních situacích. Sběr nových, primárních dat nebyl součástí představy projektu, ale spíše bylo cílem provést inventuru existujících zdrojů, zanalyzovat je a zformulovat doporučení, která by následně byla potvrzena relevantními zainteresovanými subjekty. Navzdory intenzivnímu konzultačnímu procesu jsou některé závěry provizorní. Kvůli rychle se měnící politické situaci v zemi, časté reorganizaci personálu ve státních úřadech a novým legislativním iniciativám ze strany každého nově zvoleného politického vedení bylo pro tým největší výzvou pokusit se určit a vyhodnotit pohybující se cíl.

1.6 Struktura zprávy

První a zároveň úvodní kapitola předložila představu a ambice výzkumného týmu v procesu analýzy české politiky mládeže a dalších politik ovlivňujících životy mladých lidí. Stručně byly popsány přístup, metody a proces sběru, analýzy a hodnocení dat.

Druhá kapitola pokračuje přehledem sociální situace mládeže v zemi z historické perspektivy a soustředí se na současný stav, v němž jsou rozeznány hlavní problémy, kterým mladí lidé čelí, stejně jako zdroje a schopnosti, které mají dispozici a které by měly být posíleny státní politikou mládeže. Jasně ukazuje, jak jsou za podmínek stávající ekonomické krize a politické nestability podkopávána práva mladých lidí na sociální, ekonomickou a politickou participaci.

Zpráva se poté ve třetí kapitole přesouvá k analýze celkového kontextu politiky. Jak se proměnila politika během let od změny režimu v roce 1989? Jak je v současné době nastaven politický rámec, ve smyslu legislativy a zavedených institucionálních struktur? Tato kapitola se rovněž pokouší posoudit, jak byl tento vývoj událostí ovlivněn mezinárodními politickými iniciativami, prohlášeními, chartami a zejména pak směrnicemi Evropské unie.

Čtvrtá kapitola popisuje, jak byly právní rámce proměněny v programy, opatření a služby. Zpráva poté zkoumá, jak tato politická opatření ve skutečnosti garantují práva mládeže.

Pátá kapitola se věnuje analýze dopadu politiky, tím že vyjmenovává výzvy, kterými se politika mládeže v zemi stále ještě adekvátně nezabývala a její nedostatečné propojení s dalšími sektory politiky ovlivňujícími mládež.

Na závěr pak v šesté kapitole poskytuje výzkumný tým několik zastřešujících doporučení, která procházejí napříč pěti klíčovými oblastmi politiky a která shrnují hlavní otázky vyplývající z podniknuté analýzy.

Doufáme, že jsme poskytli základ pro advokační činnost samotné mládeže. Ta by měla dát mladým lidem do rukou více moci při uplatňování svých práv a snaze efektivně participovat na ekonomickém, politickém, sociálním a kulturním životě české společnosti.

Mladí lidé
a veřejné politiky v

České republice

Situace mladých lidí

2

2.1 Zeměpisný, ekonomický a historický kontext

Česká republika (ČR) je vnitrozemský stát s 10,5 miliony obyvatel a celkovou rozlohou necelých 79 000 km2 (30 450 čtverečních mil). Mnohými Čechy je považována za „skutečné srdce Evropy" a patří – společně se svými severními a východními sousedy Polskem a Slovenskem – ke kulturně-geografickému regionu „Ostmitteleuropa" (východní-střední-Evropa).[3] Na jihu a západě sousedí země s Rakouskem a Německem, se kterými je hluboce spjata historicky, kulturně a – zejména v dnešní době – ekonomicky. Z politicko-ekonomického hlediska je Česká republika definována jako středo- a východoevropská „tranzitivní země", což je klasifikace odvozená od skutečnosti, že země byla po 40 let své novodobé historie součástí sovětského bloku.

Česká republika bývá tradičně dělena na tři historické země: Čechy na západě, Moravu na jihovýchodě a Slezsko na severovýchodě. V současné době je administrativně dělena na 15 krajů včetně hlavního města Prahy, 76 okresů a 6 251 obcí.[4]

V rámci regionu střední a východní Evropy má Česká republika jednu z nejvíce industrializovaných ekonomik. Dominantním odvětvím průmyslového sektoru je automobilový průmysl.[5] V roce 2011 bylo HDP na obyvatele podle standardu kupní síly 20 249, což představuje 80 % průměru EU.[6]

Podobně jako mnoho zemí v regionu byla i Česká republika zasažena globálním ekonomickým poklesem, který následoval finanční krizi v roce 2007. V posledním desetiletí před vypuknutím krize ustavičně rostly jak nominální, tak reálné mzdy (první o 5-9 %, druhé o 2-6,5 %). Rok 2008 však znamenal zvrat, při kterém HDP a reálné mzdy zaznamenaly pokles.

3. Poslední zemí spojovanou s tímto termínem je Maďarsko. Pro více informací o společných kulturních znacích regionu viz např. Westmitteleuropa - Ostmitteleuropa. Vergleiche und Beziehungen. Festschrift für Ferdinand Seibt zum 65. Geburtstag, Munich 1992.

4. Stav v r. 2012; dobrý přehled o administrativním dělení a počtu obyvatel žijících v jednotlivých okresech a krajích lze nalézt na http://www.citypopulation.de/php/czechrep-admin.php.

5. Země vyrábí více aut na jednoho obyvatele než tradiční automobilové velmoci jako Německo, Japonsko či USA a je proto někdy označována coby „automontážní dílna" Evropy. Zdroj: OICA 2010.

6. http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/evropsky_srovnavaci_program

Zatímco se tyto základní ekonomické ukazatele v průběhu dvou let vzpamatovaly, míra nezaměstnanosti zůstává vysoká a regionální rozdíly v rámci země narůstají.[7] I přesto zůstává Česká republika zemí s relativně nízkým stupněm ekonomické nerovnosti a v rámci Evropy má jeden z nejnižších podílů obyvatel ohrožených chudobou či sociálním vyloučením.[8]

Dynamickou a dramatickou novodobou historii České republiky mimojiné názorně dokládá fakt, že její současní nejstarší občané (kteří stále aktivně komunikují a sdílejí svá svědectví s generací svých pravnoučat)[9] prožili život až v osmi různých státech – z hlediska ústavního práva (a do značné míry též i z hlediska územního rozsahu) – bez toho, aniž by museli překročit dnešní hranice země. Narodili se v Rakousku-Uhersku krátce před či během první světové války,[10] vyrůstali v tzv. první republice a zažili frustraci způsobenou jejím okleštěním důsledkem Mnichovské dohody a následným vytvořením územně zmenšené Česko-Slovenské republiky. Pracovali ve válečném průmyslu (nebo byli posláni na nucené práce pro Třetí říši) během německého Protektorátu Čechy a Morava a založili své rodiny v průběhu několika málo let nadšení a naděje po druhé světové válce. Následně vychovávali své děti v obnovené Československé republice, která však byla ovládána komunistickým režimem ustanoveným roku 1948 pod sovětským protektorátem. Po oficiálním vyhlášení „konečného vítězství socialismu" se název země znovu změnil na Československou socialistickou republiku. Krátce po dalším, avšak ještě kratším období naděje a nadšení během Pražského jara v roce 1968 žili tito lidé dál ve federativním státě a v období tzv. „normalizace"[11] šli do důchodu a měli

7. Mezi lety 2009 a 2012 se celková míra nezaměstnanosti měnila takto: 6,7 % v r. 2009,7,3 % v r. 2010, 6,7 % v r. 2011 a 7,0 % v r. 2012. Pro více podrobností a kontext viz Czech Republic in Figures 2013, http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/engp/1410-13.

8. Více podrobností je uvedeno v pozdější části této kapitoly, v sekci týkající se sociální inkluze.

9. Viz např. projekt Paměť národa uskutečněný organizací Post Bellum, http://www.postbellum.cz/en/memory-of-nations/what-is-memory-of-nations.aspx

10. Podle ČSÚ žije v ČR stále více než 2200 lidí narozených před rokem 1914.

11. Pojem normalizace se vztahuje k časovému období, jež následovalo po neúspěchu Pražského jara a během nějž se Komunistická strana „poučila z vývoje krize" tím, že se zbavila reformátorů, anulovala reformy a interpretovala invazi vojsk Varšavské smlouvy jako „bratrskou pomoc".

vnoučata.[12] Coby pozdní sedmdesátníci přihlíželi „sametové revoluci" roku 1989 a krátce poté se stali občany České a Slovenské federativní republiky, krátkodobého ústavního řešení, které bylo výsledkem politických jednání o budoucnosti společného státu Čechů a Slováků, značně ovlivněných obnovujícím se nacionalismem, jenž byl charakteristickým pro dané období. Nakonec političtí vůdci obou národnostních skupin využili veřejného mínění k rozdělení Československa a vytvoření dvou oddělených států: Slovenské a České republiky. Jako lidé žijící v druhé jmenované, zažili naši starší současníci – nad rámec komplikací plynoucích z každodenního života ve společnosti čelící řadě změn – historické milníky v podobě přistoupení k OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj; 1995), NATO (1999) a Evropské unii (2004).

Účelem tohoto stručného exkursu do historie, prezentovaného ze značně zobecněného (hypotetického) mikrohistorického pohledu, bylo nejen znázornit sto let rušné novodobé historie jedné středoevropské země, ale rovněž poukázat na kontrast mezi životními zkušenostmi různých generací dnešní české společnosti. Oproti dnešním mladým lidem, kteří se narodili kolem revolučního roku 1989 či poté a kteří žijí celý svůj život ve společnosti s demokratickým politickým režimem a tržním hospodářstvím, strávily generace jejich prarodičů i rodičů své životy ve společnosti kontrolované represivním totalitním režimem a zažily v průběhu svého dospívaní či v dospělosti nadšené (či plné zklamání) období „tání ledu" v oblasti politiky. Absence těchto silných formativních zážitků je patrně klíčovým faktorem ovlivňujícím způsob, jakým starší generace vnímají současnou českou mládež.[13]

Závěrem si tento stručný historický přehled klade za cíl upozornit na rozsah porušování lidských práv, k němuž na českém území během minulého století docházelo. Likvidaci židovských obyvatel a teror na českém obyvatelstvu během nacistické okupace následovalo vyhoštění více než 3 milionů etnických Němců na konci druhé světové války a ihned po ní. Konec druhé

12. Tato generace druhé populační exploze, lidově nazývaná „Husákovými dětmi" podle tehdejšího prezidenta Gustava Husáka, který je často vnímán jako zosobnění perzekuce následující po neúspěšném Pražském jaru, se později stala hnací silou sametové revoluce v roce 1989.

13. Pro více informací o tomto vlivu viz oddíl věnující se zobrazení mladých lidí v médiích v pozdější části této kapitoly.

světové války tudíž znamenal i konec multietnické společnosti na území dnešní České republiky, která je tak v současné době jednou z etnicky nejvíce homogenních zemí Evropy. K dalším zločinům a perzekucím pak docházelo ze strany komunistického režimu během jeho čtyřicetileté vlády. Tato flagrantní porušování lidských práv, k nimž došlo v průběhu 20. století, zůstávají významnou výzvou, s níž se pozdější generace musejí vypořádat.

Vědomí porušování lidských práv, k nimž docházelo v novodobé historii českého národa, je nepochybně důležitým zdrojem inspirace pro mladé lidi k tomu, aby se aktivně angažovali v občanských záležitostech.[14] Na druhou stranu však ona prominentní úloha, kterou mladí lidé hráli v obou „revolucích" druhé poloviny 20. století,[15] vzbuzuje očekávání a vyvolává otázky o roli dnešní mladé generace ve společnosti, alespoň tedy z pohledu jejích starších současníků.

Z hlediska tématu této zprávy je nicméně realita dnešních mladých lidí mnohem důležitější než role jim určená ve společnosti. Tato realita byla formována a vytvářena především procesy globalizace a mnohonásobné transformace: od totalitního komunistického režimu k pluralitní demokracii, od centrálně plánovaného, státem řízeného hospodářství k liberálnímu tržnímu hospodářství a od kolektivistické, státem kontrolované společnosti k individualizované společnosti svobodných jedinců. Dříve než se budeme blíže věnovat situaci mladých lidí v oblastech s největším významem pro jejich životy, bylo by vhodné věnovat prostor stručnému přehledu proběhnuvší politické a sociální transformace a současného politického systému země.

14. Viz projekt Jeden svět na školách, uskutečněný vysoce uznávanou českou nevládní organizací Člověk v tísni, který podporuje lidsko-právní témata prostřednictvím dokumentárních filmů na mnoha českých středních školách, http://www.oneworldinschools.cz/index2en.php.

15. Pro znázornění této role a vzrůstajících očekávání v kostce bychom měli zmínit dvě jména coby symboly mládežnické revolty během událostí let 1968 a 1989. Tím prvním je Jan Palach, dvacetiletý student, který spáchal sebevraždu tak, že se veřejně upálil na znamení politického protestu proti invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa, která ukončila politické a ekonomické reformy Pražského jara. Tím druhým je Šimon Pánek, ve věku 22 let možná nejvýraznější a nejvýřečnější studentský vůdce sametové revoluce, v současné době vedoucí organizaci Člověk v tísni, jednu z nevětších a nejznámějších nevládních organizací v zemi.

2.2 Sociální a politická transformace České republiky a české společnosti

Česká republika je parlamentní demokracie s přímo voleným prezidentem. Země vznikla 1. ledna 1993, kdy se bývalý československý stát nenásilně rozdělil na Českou a Slovenskou republiku. K tomuto rozdělení, jež vešlo ve známost jako „sametový rozvod", došlo pouhé dva roky po tzv. „sametové revoluci" roku 1989, která započala přechod komunistického Československa k demokracii. Mladí lidé, zejména studenti, hráli velmi důležitou roli ve vyvolání této revoluce, která začala jako oslava Mezinárodního dne studentstva 17. listopadu 1989.[16] Poté, co studenti a veřejnost pokračovali ve shromáždění na znamení protestu proti komunistickému režimu a přesunuli se do centra Prahy, komunistická policie násilně zasáhla. Zvěsti o smrti jednoho ze studentů vedly ke všeobecnému povstání po celé zemi, které usilovalo o odstranění komunistického režimu.

Přerodem z centralizovaného sociálního a politického systému někdejších komunistů se Československo posunulo směrem k liberální, pluralistické společnosti a státem organizovanému hospodářství. Dřívější politický systém jedné strany prošel demokratizací a systém více stran se stal skutečností. První týdny po revoluci se vyznačovaly optimismem a nadšením nad tím, že bude možné vytvořit svobodnou, rovnoprávnou, demokratickou a prosperující společnost. Jedním z hesel přijatých v tomto období ve všech sociálních, politických, kulturních a bezpečnostních záležitostech bylo „Zpátky do Evropy". Toto heslo bylo politicky naplněno integrací do NATO a Evropské unie, která pomohla dosáhnout určité úrovně profesionalizace v mnoha oblastech politiky. Podobně bylo dosaženo pokroku v oblastech vzdělávání a mládeže tím, že se země stala členem Rady Evropy a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Řada mezinárodních závazků a československých zákonů zůstala v právním systému České republiky, leč některé byly následně změněny.

16. Mezinárodní den studentstva připomíná tragickou událost uzavření českých univerzit a vyšších odborných škol 17. listopadu 1939 nacistickými okupačními silami. Čeští studenti během předchozích dní protestovali proti nacistické okupaci. Tento den se stal důležitým mementem studentských aktivit za svobodu, demokracie v České republice a od roku 1941 také po světě.

Soustředění se na ekonomickou transformaci, privatizaci a liberalizaci však nebylo doprovázeno stejným pokrokem v rozvoji právního systému a vlády práva. Následkem toho začalo docházet k případům korupce, které i v současné době nadále ovlivňují politické a podnikatelské záležitosti. Podle Corruption Perception Index 2012 vydaného Transparency International je Česká republika co se míry korupce týče na 54. místě ze 178 hodnocených zemí. Ačkoli se tedy blíží středo- a východoevropskému průměru, ve střední Evropě zaujímá horší pozici jen Slovensko, které je na 62. místě. Korupce se také stala jedním z ústředních témat parlamentních voleb v říjnu 2013, které se konaly po pádu tehdejší pravicové vlády. I vláda byla nařčena z korupce. Bývalý předseda vlády, jeho ředitelka Sekce kabinetu a další bývalí členové parlamentu byli obviněni ze zneužívání svých pravomocí a používání takových praktik ve vykonávání svých funkcí, které státní zastupitelství označuje za korupční. Vyšetřování však ještě nebylo ukončeno.

2.3 Politický systém České republiky

Politický systém České republiky je tvořen tzv. ústavním pořádkem, který se skládá z nejvyšších zákonů: Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod, mezinárodních smluv a ostatních ústavních zákonů týkajících se státních hranic, samosprávných jednotek a dalších.

Ústava dělí státní moc na výkonnou, zákonodárnou a soudní. Zákonodárná moc náleží dvoukomorovému, asymetrickému parlamentu. Jeho silnější komorou je Poslanecká sněmovna, která je volena proporčním volebním systémem a zasedá v ní 200 poslanců. Každý občan starší 18 let může volit ve všeobecných volbách a občané starší 21 let mohou v těchto volbách kandidovat. Volí se politické strany. Druhou komorou je Senát s 81 křesly, do kterého jsou zástupci voleni dvoukolovým většinovým volebním systémem. Senátoři musí být starší 40 let, jsou ale voleni občany, kterým je alespoň 18 let. Poslední řádné volby do Poslanecké sněmovny proběhly v roce 2010. V roce 2013 došlo k předčasným volbám poté, co vláda padla před koncem svého čtyřletého mandátu. Volbám předcházel korupční skandál a obvinění ze zneužívání pravomocí, což vyústilo v rozpuštění Poslanecké sněmovny prezidentem a vyhlášení předčasných parlamentních voleb.

Volby v roce 2013 vyústily ve sníženou podporu pro větší, tradiční strany, a to jak na levé, tak zejména na pravé straně politického spektra. Vítězem se stala Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) se 20,45 % hlasů.[17] Sociální demokracie byla předchozích sedm let v opozici a získala méně hlasů než ve volbách v roce 2010. Na druhém místě se s 18,65 % hlasů umístilo nově vytvořené politické hnutí ANO 2011, které postrádá konkrétní politickou ideologii a lze jej považovat za protestní hnutí. Předsedou a zakladatelem ANO 2011 je jeden z nejbohatších podnikatelů v zemi, který prohlásil, že je „znechucen mírou korupce v zemi" a dal najevo svou ochotu zavést protikorupční a více ekonomicky racionálních opatření ve státní správě. Třetí nejsilnější stranou byla Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) se 14,91 % hlasů. Politická ideologie KSČM zůstává založena na tradičním marxismu a konceptech socialismu pro 21. století.[18] Řada politologů považuje tuto stranu za jedinou netransformovanou komunistickou stranu v demokratické Evropě. Pravicové strany, které stály v čele vlády předchozí tři roky, ztratily mnoho hlasů, ale i tak se jim podařilo získat čtvrtý a pátý nejvyšší počet křesel v Poslanecké sněmovně. Do sněmovny se rovněž dostala nová populistická strana usilující o zavedení systému přímé demokracie, zatímco křesťansko-demokratická strana (KDU-ČSL), která ve volbách 2010 neuspěla, se do parlamentu vrátila.

Analýza volebních programů stran v roce 2013 ukazuje do určité míry zvýšený trend politických stran zaměřovat se na problémy mládeže, a to na rozdíl od voleb 2010 (podle Vím proč volím: 2013 a informací České rady dětí a mládeže). V porovnání s programy z roku 2010 kladly ty v roce 2013 více důrazu a specificky se zaměřovaly na vzdělání a pracovní problémy mladých lidí. Některé strany rovněž nastínily svou podporu pro mládežnické organizace, první bydlení a některá další konkrétní témata, zatímco v roce 2010 byl kladen důraz spíše jen na obecné trendy ve vzdělávání a jiná témata týkající se mládeže byla probírána jen vzácně. Tuto tendenci lze však také spojit s vývojem veřejných a odborných diskuzí v oblastech vzdělávání a zaměstnanosti mládeže. Zčásti byl tento trend rovněž podpořen vzrůstající politickou prioritizací problémů mládeže v rámci Evropské unie. Přesto však většina politických stran řeší jen omezený počet záležitostí týkajících

17. Všechny výsledky jsou z Českého statistického úřadu, online na www.volby.cz.

18. Viz jejich politická prohlášení na www.kscm.cz.

se mládeže a nepředkládají žádné detailní návrhy, které by zásadně změnily situaci pro mladé lidi.

Výkonnou moc představují prezident a vláda. Od počátku roku 2013 je prezident volen přímou volbou, zatímco dříve jej volil parlament (společné zasedání obou komor). Podle ústavy je vláda hlavní složkou výkonné moci a je odpovědná parlamentu. Avšak o stabilitě vlád v České reublice lze polemizovat; mezi lety 1994 a 2013 se v zemi vystřídalo 13 různých vlád. Tři z nich byly tzv. „úřednické vlády" složené z úředníků s podporou politických stran a prezidenta. Úřednická vláda jmenovaná prezidentem v červenci 2013 ani nezískala podporu parlamentních stran. Tento nedostatek stability je způsoben rozsáhlou politickou diverzitou existující v parlamentu. Poslední politická vláda byla jmenována prezidentem 29. ledna 2014 a získala podporu sněmovny 18. února. Programové prohlášení vlády (Vláda 2014) zmiňuje mladé lidi v několika oblastech. Všeobecně jsou považováni za jednu z několika zranitelných skupin ve společnosti, a to spolu se ženami s malými dětmi, lidmi v předdůchodovém či důchodovém věku, lidmi s nižší kvalifikací, lidmi, kterým hrozí sociální vyloučení, a lidmi ze zdravotními problémy či postižením. Jednou z oblastí zájmu vlády je vytvoření aktivní politky zaměstnanosti zaměřené na mladé lidi ve věku do 30 let. Podle prohlášení by se absolventům mělo dostat větší podpory na vstup do zaměstnání skrze daňová opatření. V oblasti kriminality mladistvých uznává vláda hodnotu preventivních opatření, avšak žádná konkrétní explicitně nezmiňuje. Rovněž hovoří o legislativních a organizačních řešeních, která by vedla k lepšímu zapojení a nasazení dobrovolníků, avšak tento závazek je pouze učiněn v koaliční smlouvě, nikoli přímo v programovém prohlášení vlády. Prohlášení rovněž deklaruje důležitost rozvoje občanské společnosti a posílení její účasti na tvorbě politiky (mládež není konkrétně zmíněna). Odkazuje též na školní osnovy s tím, že by měly více zahrnovat ekologii a vzdělání v oblasti životního prostředí. Vláda chce podporovat vzdělávání začínajících podnikatelů, což by mohlo mít rovněž pozitivní dopad na mladé lidi ochotné začít podnikat. V otázce vzdělávání se vláda drží trendů nastolených v rámci odborných diskuzí. V oblasti kultury cílí na lepší podporu rozvoje kreativity dětí. Koaliční smlouva rovněž zmiňuje podporu mimoškolních aktivit dětí a mládeže, stejně jako reformy formálního vzdělávání (podle Vláda 2014).

Soudní moc vykonávají ve jménu republiky nezávislé soudy. Soudní systém České republiky tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy. Na dodržování ústavy dohlíží Ústavní soud v Brně, druhém největším městě nacházejícím se na Moravě, ve východní části země.

Vykonávání veřejných politik v České republice lze rozdělit do čtyř rozdílných období (podle Balík et al. 2010: 18-20). První období zahrnuje léta 1989-1992 a bylo nejradikálnější změnou politiky spojené se změnou režimu, přeformulováním politických aktérů a cílů. Druhé období mezi lety 1992-1997 se vyznačovalo pokračující transformací a zavedením nových politických opatření demokratické a autonomní České republiky. Třetí období – mezi lety 1998 a 2004 – se vyznačovalo zahájením jednání o přistoupení k EU a sladěním české legislativy s právem EU. V roce 1998 se navíc změnila většinová moc politické elity. K moci se po všeobecných volbách dostala nová levicová vláda a došlo k písemné dohodě mezi hlavními opozičními stranami o tolerování levicově orientované vlády i kdyby neměla většinu v Poslanecké sněmovně. Čtvrté období začalo v roce 2004, kdy se Česká republika stala právoplatným členem EU a její politiky začaly být vykonávány v souladu se společným rámcem a spoluprací EU. Toto období bylo spojováno s „europeizací" mnoha národních politik. Avšak fáze spojené s rozvojem politiky mládeže se od tohoto obecného rámce mírně liší a budou vysvětleny později.

Pro shrnutí, procesy tranzice a transformace, které započaly na začátku 90. let, přinesly řadu zásadních demokratických a ekonomických reforem.[19] Jejich rozsah, prostředky a zejména rychlost byly často kritizovány a zpochybňovány.[20] Avšak i přes tento rozporuplný diskurz se výsledky reforem měřené uznávanými mezinárodními indexy tranzice

19. Ani zde by nemělo dojít k opominutí dvou jmen coby symbolů a strůjců těchto reforem: Václav Havel jako strůjce demokratické a Václav Klaus jako strůjce ekonomické agendy.

20. Pro mnohé ekonomy je česká ekonomická transformace v 90. letech klasickým případem terapie šokem charakterizované okamžitou liberalizací cen a obchodu a rozsáhlou privatizací dříve státem kontrolovaného vlastnictví se všemi účinky, které takto rychlá a radikální ekonomická změna může mít, zejména v sociální sféře.

zdají být nezpochybnitelné a řadí Českou republiku mezi nejúspěšnější přechodové země nejen ve střední Evropě, ale na celém světě.[21]

Jak tento poměrně optimistický obraz vývoje českého procesu tranzice souvisí s každodenní realitou mladých lidí? Jaká je jejich současná situace v oblastech nejzásadnějších pro naplnění jejich potenciálu? A jaké jsou klíčové výzvy, s nimiž se v těchto oblastech setkávají? Následující přehled má za cíl přednést některá fakta, která by mohla napomoci zodpovězení těchto otázek.

2.4 Základní demografické údaje mladé populace

2.4.1 Mladí lidé jako kategorie

Pro účely této zprávy je za mládež obecně považována věková skupina mezi 15-24 lety – v souladu s definicí OSN. Nicméně v některých oblastech, jako jsou rodina, vzdělávání, zaměstnanost, trestní soudnictví atd., se zdá být užitečné rozšířit jak spodní, tak i horní věkovou hranici. Z tohoto důvodu je při prezentaci statistické tabulky či výzkumných poznatků vždy přesně určena příslušná věková skupina, aby nedošlo k mylnému výkladu.

Co se statistických údajů týče, Český statistický úřad (ČSÚ) nepoužívá žádnou všeobecnou statistickou definici mladých lidí. Ve svých publikacích obvykle uvádí věk obyvatelstva ve třech základních věkových skupinách: 0-14, 15-65, 65+. Zahrnutí deseti- či pětiletých věkových skupin do standardizovaných tabulek a grafů je spíše vzácné. V některých specifických oblastech, jako například záznamy o kriminalitě, jsou statistické věkové kategorie určeny příslušných legislativními definicemi: 0-15 „děti“, 15-18 „mladiství“ a 19-24 „mladí dospělí“. V porovnání s údaji EUROSTAT, které

21. Bertelsmann Stiftung's Transformation Index (BTI), který analyzuje a vyhodnocuje kvalitu demokracie, tržní ekonomiky a politického vedení ve 128 rozvojových a přechodových zemích, řadí Českou republiku momentálně ve svém "Status index" na první místo mezi 128 zeměmi po celém světě, http://www.bti-project.org/index/status-index/. Rovněž další indexy, jako např. Human Development Index (http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/CZE.html) či Legatum Prosperity Index (http://www.prosperity.com/#!/ranking) řadí Českou republiku mezi 30 nejlepších zemí na světě a mezi vedoucí země v regionu střední a východní Evropy.

se zaměřují speciálně na evropské ukazatele v oblasti mládeže,[22] jsou mladí lidé podstatně méně viditelní v údajích vydaných ČSÚ.

2.4.2 Obyvatelstvo a rozloha

V roce 2011, kdy proběhlo poslední sčítání lidu, žilo v České republice 1 968 595 mladých lidí ve věku 15-29 let, kteří představovali 18,86 % celkové populace.[23] Není překvapením, že „nejmladším" z 15 administrativních krajů v zemi je hlavní město Praha, s více než 250 000 mladými rezidenty, představujícími 13 % všech mladých lidí žijících v zemi. Zeměpisné rozložení mládeže mezi ostatní regiony je relativně vyrovnané, přičemž podíl mladých lidí na celkovém obyvatelstvu kraje sahá od 17,82 % ve Středočeském kraji (oblast kolem Prahy) k 19,37 % v Jihomoravském kraji (jihovýchod země). Je zřejmé, že tyto rozdíly odpovídají (ne)přítomnosti velkých městských center, vzhledem k tendenci jejich univerzit a dalších vzdělávacích institucí přitahovat mladé lidi. Lze odhadovat, že cca 20-25 % mladého obyvatelstva žije ve venkovských oblastech, tj. místech s počtem obyvatel do 2 000.[24]

V roce 2012 zaznamenal ČSÚ v České republice 108 955 porodů a 108 189 úmrtí. To naznačuje drobný přirozený nárůst 387 obyvatel. Porovnání s předchozími lety vykazuje trend postupu od záporných čísel mezi lety 1994 a 2005 ke kladným číslům v posledních letech. Tento trend lze zřetelně spojit s druhou generací populační exploze narozenou kolem roku 1975, která začala mít děti zhruba v době, kdy dosahovala třiceti let věku. Kojenecká úmrtnost je jedna z nejnižších v Evropě, zatímco porodnost se blíží průměru EU.[25]

22. http://ec.europa.eu/youth/news/doc/sec401_en.pdf.

23. Následující údaje jsou založeny na všeobecném sčítání lidu, které proběhlo v březnu 2011. Údaje byly získány z interaktivní databáze výsledků sčítání dostupných na http://vdb.czso.cz/sldbvo/.

24. Číslo pro celkovou populaci žijící ve venkovských oblastech bylo 30 % v roce 2008. Přesné procento mladých lidí ve věku 15-29 let není k dispozici, avšak je pravděpodobně nižší než u celkového obyvatelstva, vzhledem k migraci většiny vysokoškoláků a části pracující mládeže do městských center. http://is.muni.cz/th/100436/esf_m/DP_Martin_Vaculik.pdf.

25. 2,7 % a 1,4 % v roce 2011.

2.4.3 Rodinná témata

Výzkum opakovaně prokázal, že mladí lidé v tranzitivních zemích střední a východní Evropy mají tendenci žít s rodinou, ve které vyrůstali, po delší dobu než jejich vrstevníci v západní a severní Evropě. To by mohlo zčásti vysvětlit, proč se žení/vdávají později a mají později děti.[26] V tomto ohledu Česká republika nijak nevybočuje z regionálních trendů, což lze vysvětlit hlavně ekonomickými omezeními, spíše než nedostatkem samostatnosti a touhy stát se nezávislým.[27] V roce 2011 žily téměř tři čtvtiny mladých lidí ve věku 16-29 let v domácnosti svých rodičů, což je as o 8 % více než o 6 let dříve a asi 7 % nad průměrem EU. Mladí muži mají tendenci zůstávat v domácnosti rodičů ještě déle než mladé ženy. Nicméně, v sousedních tranzičních zemích Visegrádské čtyřky jsou tato čísla ještě vyšší; na Slovensku žije s rodinou, v níž vyrůstali, 9 z 10 mladých lidí ve věku 16-29 let.[28]

Převážná většina mladých lidí mezi 15 a 29 lety rovněž zůstává svobodnými. Průměrný věk v době prvního sňatku je 28,2 let pro ženy a 31 let pro muže, což je zhruba průměr EU.[29] Jinými slovy, jenom jeden z deseti mladých lidí v České republice je ve věku 29 let ženatý/vdaná. Jako kdekoli jinde v Evropě, i zde se věk, v němž se mladí lidé berou, zvyšuje.[30] Na druhou stranu si zhruba 19 400 lidí ve věku 29 let prošlo neúspěšným manželstvím. To je smutná skutečnost, která koresponduje s celkovými údaji celého obyvatelstva.[31] Mezi nejčastější zmiňované důvody rozvodu uvádějí statistiky „rozdílné zájmy, povahu, nebo názory“, následované „nevěrou“ a „alkoholismem“.[32]

V souladu s trendem odkládání (nebo vyhýbání se) sňatku je průměrný věk matek při porodu jejich prvního dítěte rovněž na vzestupu. V roce 2012 to

26. Dalšími důvody, proč mladí lidé zakládají vlastní domácnost a rodinu zahrnují např. delší studium, pracovní a kariérní rozvoj, cestování atd.

27. 1989 – Young people and social change after the fall of the Berlin Wall, s. 5.

28. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_demo_050&lang=en.

29. http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/F000369207/$File/1413121106.pdf.

30. V roce 1995 byl průměrný věk při prvním manželství 22,4 let u žen a 25 let u mužů.

31. 24 % českých manželství se rozvádí do 5 let. V roce 2011 byla míra rozvodů 2,7, čvrtá nejvyšší v EU. http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/engt/2000306745/$File/1607120208.pdf

32. http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/8E001797CD/$File/4032130507.pdf

bylo 27,9 let, zatímco v roce 2000 měly matky své první dítě v průměru o tři roky dříve.[33] Navíc se téměř 43 % dětí v současné době rodí nesezdaným párům či svobodným matkám, což je číslo ostře kontrastující se situací na přelomu 80. a 90. let, kdy se většina dnešní mládeže narodila.[34]

2.4.4 Migrace

V období let 2002 a 2012 byla migrační bilance výlučně pozitivní a činila v průměru 32,300 lidí ročně.[35] Struktura migrující populace se podstatně liší od struktury celkového českého obyvatelstva. Mladí muži ve věku 15–34 let byli nejčastějšími imigranty či emigranty. Průměrný věk mužských a ženských imigrantů byl 31,7 a 28,9 let. Lidé odcházející ze země byli v průměru nepatrně starší: muži 35,8 a ženy 33,7 let. To reflektuje hlavní příčinu migrace, kterou je očividně zaměstnanost. Z hlediska národnosti pochází většina imigrantů z Ukrajiny, Slovenska, Ruska a Vietnamu. Nejčastějšími emigranty jsou lidé pocházející z Ukrajiny, Vietnamu a České republiky. Počet Čechů odcházejících ze země od roku 1995 neustále narůstá, ale i tak zůstává relativně nízký, což naznačuje, že země nečelí žádnému významnému exodu či odlivu mozků ze strany mladých lidí.[36] Nicméně statistiky nezahrnují mladé lidi stěhující se do zahraničí bez uvědomění úřadů (změna trvalého bydliště).

Kromě přeshraniční migrace poskytují statistické údaje rovněž náhled do „vnitřní" migrace v rámci země. V roce 2012 bylo zaznamenáno 32 800 změn trvalého bydliště. Toto číslo zahrnuje jak české občany, tak cizince. Z hlediska vzdálenosti se většina lidí, kteří změnili své bydliště, přestěhovala v rámci stejného okresu či kraje. Podíl jednotlivců stěhujících se z jednoho kraje do druhého byl pouze 35 %. Stejně jako v případě přeshraniční migrace i interní migranti byli v průměru mladší než celková populace.[37] Nicméně mladí lidé mezi 15 a 29 lety asi nejsou hlavní skupinou

33. V roce 2000 byl průměrný věk žen při porodu prvního dítěte 24,9 let a v roce 1985, kdy se narodila většina generace, o níž je řeč, byl 22,4 let; http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/960026AB91/$File/4032130615.pdf.

34. V roce 1990 byl podíl nemanželských novorozeňat jen 8 %.

35. Údaje o migraci jsou převzaté z analýzy ČSÚ vydané v roce 2012: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/D60022056E/$File/400713a7.pdf.

36. V roce 1995 opustilo zemi 457 Čechů, v roce 2012 tento počet narostl na 3,331 osob.

37. Průměrný věk mužů a žen byl 30,1, resp. 31,2 let.

vnitřních migrantů. Relativně vysoké číslo dětí do věku 15 let naznačuje, že hlavní část této skupiny tvoří rodiny s dětmi. Na druhou stranu však nejsou ve statistikách zaznamenány všechny reálné změny bydliště a je tak pravděpodobné, že podstatná část studentů stěhujících se do míst svých univerzit zůstává mimo pozornost statistik.

2.4.5 Mladí lidé s menšinovým původem

V údajích o sčítání lidu je zaznamenána řada charakteristik obyvatelstva, včetně etnické příslušnosti (národnosti) jedince. Při interpretaci těchto údajů je však potřeba opatrnost, neboť jsou založeny na sebehodnocení respondentů. Navíc v případě osobních rysů, jako jsou etnická příslušnost či náboženství, je počet nezodpovězených otázek obvykle poměrně vysoký.[38]

2.4.6 Etnická příslušnost

Poslední údaje o sčítání lidu ukazují mladé obyvatelstvo země jako etnicky homogenní skupinu: dominantním etnikem jsou Češi s 85,2 %, následováni Moravany[39] se 7,2 %.[40] Mladí Slováci jsou třetí největší populační skupinou a zároveň jedinou zbývající skupinou, jejíž podíl na obyvatelstvu je větší než 1 %.[41] Tři další národnostní skupiny – Ukrajinci, Vietnamci a Rusové – mají mladou populaci vyšší než 5 000.[42] Nicméně, minimálně dvě ze zbývajících národnostních skupin vyžadují zvláštní pozornost, a to Poláci a Romové. Ačkoli představuje jen 0,32 % obyvatelstva, většina polské menšiny je koncentrována v jednom kraji. 9 z 10 jejích členů žije v několika málo okresech Moravskoslezského kraje, což z nich činí velmi významnou skupinu pro

38. To platí obzvláště o posledním sčítání v roce 2011. V případě kolonky „národnost" vzrostl počet chybějících odpovědí ze zhruba 2 % v roce 2001 na 25 % v roce 2011. Toto lze spojit s obavami z možného úniku/zneužití osobních údajů, které by z respondentů učinilo potencionální cíle pro xenofobní pravicové extremisty.

39. Moravané coby etnická kategorie je odvozena od identifikace s historickou zemí Morava, jednou ze tří bývalých „zemí Koruny české", jež jsou v současné době součástí České republiky.

40. Vzhledem k vysokému množství chybějících odpovědí jsou čísla vypočtena z těch, kteří uvedli nějakou národnost a ne z celkové populace.

41. 1,67 %

42. 12,3, 9,8 a 5 tisíc.

tvorbu politiky na regionální a lokální úrovni. Počet mladých Romů, kteří se přihlásili ke své etnické příslušnosti ve sčítání lidu, je ještě menší.[43] Avšak podle kvalifikovaných odhadů nevládních organizací zabývajících se otázkami romské menšiny je skutečné číslo mnohonásobně vyšší, než ukazuje statistický záznam.[44] Vzhledem ke skutečnosti, že průměrný věk romské populace je kolem 25 let, představují mladí Romové velmi pravděpodobně třetí největší etnickou skupinu v rámci mladistvé populace země.[45] Podle odborníků na otázku romské menšiny je nejčastějším a nejsilnějším důvodem, proč se Romové nehlásili ve sčítání ke své etnické příslušnosti, strach ze stigmatizace, jelikož patří k sociálně nejvyloučenější menšině v České republice.[46]

2.4.7 Náboženství

Z celkového počtu 10,5 milionu obyvatel hlásí pouze 1,5 milionu lidí příslušnost k určitému náboženství či náboženské skupině, 705 000 se prohlásilo za věřící bez příslušnosti k určité církvi či náboženské skupině a 3,6 milionu se považuje za „ne-věřící".[47] Podle posledního sčítání lidu je stále nerozšířenějším vyznáním římsko-katolické (10,3 %), následované křesťanskými protenstantskými skupinami (Českobratrská církev evangelická – 0,5 % a Církev československá husitská – 0,4 %) a pravoslavnou církví (0,2 %). Přibližně 3 400 lidí se hlásí k islámu. Země nicméně nedávno zažila svou první „šátkovou aféru", což je příznačné pro vzrůstající islamofobii, která se v české společnosti prosazuje.[48] Množství nezodpovězených

43. Celkem 3 259 Romů ve věku 15-29 let uvedlo romskou národnost, buď samostatně, nebo v kombinaci s českou, moravskou, slezskou, či slovenskou národností.

44. Vzhledem k intenzivní migraci jsou kvalifikované odhady obtížné a značně se liší: od 100 000 do 250 000 Romů žijících v zemi.

45. Odhady se pohybují mezi 150 000 a 250 000 Romy žijícími v zemi. Přibližně čtvrtina tohoto množství může spadat do věkové skupiny 15-29.

46. Takzvaný „anticikánismus" je nejrozšířenějším postojem většinové české společnosti založeným na rasových předsudcích. V nedávném průzkumu 87 procent respondentů označilo soužití Romů s českou většinou jako „problematické", http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7017/f3/ov130521.pdf. Pro více informací o výzvách, jimž mladí Romové žijící v ČR čelí, viz oddíl týkající se sociální inkluze.

47. http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/engt/8E00179824/$File/4032130118.pdf

48. http://praguemonitor.com/2013/11/19/repekt-prague-schools-hijab-ban-request-unfortunate

otázek týkajících se náboženství bylo ještě větší, než když byli respondenti požádáni, aby napsali svou etnickou příslušnost. Více než 44 % respondentů neodpovědělo.

Náboženská vyznání mladé generace vykazují mírně odlišný vzorec než je ten u celkového obyvatelstva. Procento mladých lidí vyznávajících určité náboženství či příslušících k určité církvi/skupině je asi o 4 % nižší než u celé populace.[49] V porovnání s celkovým obyvatelstvem mladí lidé častěji odmítli zodpovědět na otázky týkající se náboženství. Celkově se zdá, že mladí lidé více než zbytek obyvatelstva častěji nedůvěřují státním orgánům a považují (náboženské) vyznání za soukromou záležitost, kterou nejsou ochotni pro účely sčítání lidu prozradit.

2.4.8 Mladí lidé a trestní odpovědnost

Ve statistických údajích o zločinnosti existuje dělení na dvě základní kategorie: nezletilí a mladiství. Nezletilí pachatelé jsou děti do věku 15 let, zatímco kriminalitu mladistvých páchají mladí lidé ve věku 15-18 let.

Z hlediska stáří pachatelů představovali v roce 2010 muži ve věku 18 let více než 80 % celkového počtu osob obviněných a vyšetřovaných v České republice.[50] Podíl mladých pachatelů ve věku 15-30 let byl v roce 2010 až 46 %.

Mladí pachatelé jsou nejčastěji obviněni z trestné činnosti na majetku: krádeže, vloupání apod. Velká část jejich trestní činnosti je klasifikována jako přestupek (se škodou do 5 000 korun/200 eur). Nicméně, děti a mladiství taktéž páchají loupeže, vědomé ublížení na zdraví a zejména trestnou činnost spojenou s drogami. Alkohol a drogy jsou zároveň hlavními prostředky kriminality nezletilých. Překvapivé je, že i když je množství uživatelů alkoholu a návykových látek mezi mládeží na vzestupu, zaznamenaná trestná činnost spáchaná mládeží stále klesá. Tento pozitivní trend je však do jisté míry zastřen skutečností, že malá část mladých pachatelů (jak nezletilých, tak mladistvých) opakovaně páchá trestnou činnost coby recidivisté.

49. Konkrétně římsko-katolická a dvě největší protestantské církve mají úměrně méně věřících mezi mladou generací.

50. Crime in the Czech Republic in 2010, Institute for Criminology and social prevention 2012.

Počet dětí a mladistvých mladších 18 let mezi oběťmi trestné činnosti je relativně úměrný, když dosahuje 11 až 13 %. Počet mladších lidí, kteří se stali oběťmi trestného činu, se v posledních letech nijak významně nezměnil, zatímco počet starších obětí narůstá.

Studie vydaná v roce 2012 nabídla řadu zajímavých náhledů do názorů mladých lidí ve věku 15-24 let na český systém trestního soudnictví. Podle této studie považuje většina mladých lidí legislativu za příliš restriktivní a ocenila by mírné uvolnění těchto omezení ve prospěch individuální svobody. S tím kontrastuje převládající přání celkového obyvatelstva na lepší legislativní ochranu – i za cenu mírného omezení jejich svobody.[51]

2.4.9 Volný čas

V posledních letech se postupný a dlouhodobý proces navyšování množství volného času spojil s rozšířením množství volnočasových příležitostí dostupných jednotlivcům. Mladí lidé jsou hlavní populační skupinou ovlivněnou tímto trendem. Navíc bylo prokázáno, že aktivně a kreativně strávený volný čas významně přispívá k socializaci, sociální integraci, pocitu pohody a celkovému fyzickému a duševnímu rozvoji mladého člověka. Z těchto důvodů by otázka toho, co mladí lidé dělají ve svém volném čase, měla stát u základu vytvoření smysluplné politiky mládeže.

Individuální a neorganizovaný volný čas

V České republice byly nejnovější a relevantní údaje o struktuře a obsahu volného času školáků shromážděny ve výzkumné studii o jejich „hodnotách a zaměřeních", která byla uskutečněna a vydána v roce 2011.[52] Studie odhalila socio-ekonomický status a úroveň vzdělanosti rodičů jakožto nejsilnější určující prvky ovlivňující obsah a formu volného času jejich ratolestí.[53] U rodičů s vyšším dosaženým vzděláním a socio-ekonomickým statusem je proto pravděpodobnější, že budou plánovat a organizovat volnočasové aktivity svých dětí. Navíc mají v průměru větší tendenci kontrolovat jednotlivé neorganizované aktivity svých dětí, jako je sledování tel-

51. http://www.ok.cz/iksp/docs/399.pdf

52. Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let. NIDM 2011

53. Hodnotové orientace, s. 113.

evize či surfování na internetu. I když se množství času stráveného dětmi s rodiči a dalšími členy rodiny s přibývajícím věkem snižuje, je u mladých z dobře zajištěných rodin pravděpodobnější, že budou pokračovat v trendu aktivního a kreativního trávení volného času, kterému se naučili ve svých formativních letech.

Ony dvě aktivity zmíněné v předchozím odstavci představují nejrozšířenější činnosti mladých lidí ve věku 13-15 let. Devět z deseti mladých v tomto věku sleduje televizi několik dní v týdnu a více než 70 procent uvádí, že sleduje televizi denně. Dalšími oblíbenými činnostmi podnikanými více než jednou týdně jsou poslouchání hudby (77 procent), surfování na internetu (53 procent) a sledování filmů na DVD (50 procent). Čím starší mladí lidé jsou, tím spíše tráví čas se svými vrstevníky: šest z deseti mladých teenagerů navštěvuje či chodí ven s přáteli více než jednou týdně.[54]

Údaje EUROSTAT uvádějí, že s přibývajícím věkem tráví mladí lidé více času u počítače a na internetu. Podíl každodenních uživatelů PC ve věkové skupině 16-29 let dosáhl v roce 2013 83 procent, což představuje nárůst o 11 procent oproti roku 2011.[55] Podobný trend lze pozorovat při pohledu na užívání internetu, ke kterému se v současné době každodenně připojuje 84 procent mladých lidí.[56] Obě čísla jsou těsně pod průměrem EU, který činil ve zmíněných letech 84 a 86 procent. Tento trend trávit více a více času online bude pravděpodobně pokračovat, neboť stále více a více mladých se připojuje k internetu prostřednictvým svých smartphonů. Na jednu stranu pravidelná praxe s informačními a komunikačními technologiemi (ICT) jistě posiluje důležité schopnosti, které mohou mladí lidé uplatnit ve škole, v práci či ve svém rozvoji. Na druhou stranu je přílišné užívání počítačů a internetu spojováno s více sedavým životním stylem, jehož rizika jsou popsána v následující podkapitole, která se zabývá zdravotními problémy.

54. Zpráva o mládeži, s. 38.

55. Eurostat 2011 – ISS-HH. Online datacode: isoc_ci_cfp_fu

56. Eurostat 2011 – ISS-HH. Online datacode: isoc_ci_ifp_fe.

Organizovaný volný čas - neformální vzdělávání v rámci práce s mládeží, mládežnických, kulturních a sportovních sdružení

Podle údajů EUROSTAT v roce 2013 uvedlo 8,9 procent mladých lidí ve věku 16-29 let, že se v předchozích 4 týdnech účastnili nějaké formy neformálního vzdělávání a cvičení.[57] V případě mladší věkové skupiny 16-19 byla míra účasti nižší, na 7,1 procentech. Zajímavé je, že v jiné studii uskutečněné v rámci té na hodnoty a zaměření uvedlo 63 procent patnáctiletých, že se zúčastnili pravidelné organizované volnočasové aktivity,[58] což odpovídá široké definici neformálního vzdělávání a cvičení užívané EUROSTAT.[59] I když vezmeme v potaz skutečnost, že účast na volnočasových aktivitách s věkem rapidně klesá,[60] jediným věrohodným vysvětlením těchto hluboce si odporujících údajů se zdá být to, že respondenti průzkumu EUROSTAT nepovažovali většinu neformálního učení, kterého se jim dostalo v rámci jejich organizových volnočasových aktivit, za neformální vzdělávání a tudíž jej neuvedli.

Nicméně, co přesně jsou zač tyto opomíjené aktivity a kdo je poskytuje? V českém kontextu spadají pod definici práce s mládeží, která představuje nedílnou součást neformálního vzdělávání a školení. Neformální vzdělávací aktivity nabízené v této struktuře tvoří následující hlavní pilíře:

» Mimoškolní volnočasové vzdělávání, které je definováno jako „zájmové vzdělávání“. Mohou jej poskytovat střediska volného času, školní kluby a školní družiny založené a financované veřejnými orgány.
» Neformální vzdělávání poskytované tradičními mládežnickými organizacemi nevládních organizací (například skauti) či nově založenými organizacemi pro práci s mládeží, které pracují s mladými lidmi během

57. Eurostat – LFS, 2011, Online data code: trng_lfs_09; míra účasti pro ČR je kolem 2 procent pod průměrem EU. Navíc se procentuální podíl pro ČR poslední 3 roky neustále snižuje (10,8 v roce 2011, 9,9 v roce 2012), zatímco průměr EU vykazuje opačný trend.

58. Zpráva o mládeži, s. 36.

59. Pro účely EUROSTAT Labour Force Survey (průzkumu pracovní síly) je neformální vzdělávání a školení definováno jako jakákoli organizovaná a udržovaná vzdělávací aktivita, která přesně neodpovídá definici formálního vzdělávání.

60. Účast jedenáctiletých byla více než 80 procent, Zpráva o mládeži, p. 36.

roku systematickým způsobem a jejich hlavní cílovou skupinou je mládež.

» Informační centra pro mládež, jejichž aktivity se zaměřují na poskytování informací a odborné vedení pro mladé lidi do věku 26 let.

» Podpora talentovaným mladým lidem skrze organizování různých soutěží a festivalů.

» Nízkoprahové kluby a otevřené kluby cílené na mladé lidi zejména ve znevýhodněných či sociálně vyloučených oblastech.[61]

Pro znázornění rozsahu účasti na neformálním vzdělávání poskytnutém v rámci této struktury: ve školním roce 2012/2013 se aktivit organizovaných státem založenými středisky pro volný čas účastnilo více než 268 000 dětí a mladých lidí.[62] Co se mládežnických nevládních organizací týče, v roce 2011 se jejich aktivit účastnilo 43 procent mladých lidí. Nejčastějšími aktivitami, jichž se zúčastnili, byly ty organizované sportovními kluby (25,3 procent), následované kulturními organizacemi (19,1 procent) a mládežnickými organizacemi (13,8 procent).[63]

2.4.10 Zdraví

Zdraví bylo vždy jednou z ústředních starostí moderních společností po celém světě. Během posledních sta let se představa zdraví zásadním způsobem změnila, od „absence nemoci" ke „stavu kompletního fyzického, duševního a sociálního blahobytu", čímž se dostalo do vzájemného vztahu s osobním pocitem spokojenosti. Zdravotní politiky změnily své zaměření z čistě biomedikální perspektivy směrem ke komplexním modelům zaměřujícím se na určující činitele zdraví v sociálním, ekonomickém a fyzickém prostředí, stejně jako v jednotlivých vlastnostech a chováních. Jelikož se životní styl a chování mladých lidí tradičně liší v mnoha ohledech od zbytku populace, jejich zdraví je často ve větším ohrožení. Proto výzkum hrozeb pro zdraví mladé populace a jejich korelace s environmentálními

61. Working with young people: The value of youth work in the EU, Country report: Czech Republic, GHK 2013, s. 3.

62. Zpráva o mládeži, s. 36.

63. Visegrad Youth, s. 34.

a behaviorálními faktory přinesl cenné poznatky důležité pro zaměření politik mládeže.

Při dotazu na své subjektivní vnímání zdraví uvádí převážná většina mladých lidí ve věku 15-29 let, že svůj zdravotní stav považuje za „velmi dobrý" nebo „dobrý". Jako ucházející či špatný/velmi špatný svůj zdravotní stav označilo 4,3 %, resp. 2,1 %.[64] Pozvbuzující je, že ukazatel „osobně oznámených nesplněných potřeb zdravotního vyšetření" je nízký, což naznačuje, že mladí lidé v České republice mají velmi dobrý přístup ke zdravotní péči.[65]

Oproti tomuto poměrně optimistickému všeobecnému přehledu se však rozšiřuje nadváha/obezita, konzumace alkoholu a užívání tabákových výrobků a marihuany. Tyto zdravotní návyky momentálně představují tři hlavní výzvy pro zdraví mladé populace v České republice.

Podle průzkumu Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC), který je vydáván každé čtyři roky ve více než 40 zemích, včetně České republiky, a je založen na reprezentativním vzorku dětí ve školním věku (11-15), byla v roce 2010 pětina chlapců a desetina dívek ve věku 15 let obézní.[66] Tyto výsledky, bez ohledu na to, jak znepokojivě mohou znít, řadí Českou republiku blízko průměru participujících zemí a daleko za vedoucí země, jako jsou USA, Řecko či Kanada. Co je však více znepokojivé na české situaci je onen trend: stručné porovnání s výsledky z let 2002 a 2006 jasně ukazuje, že se situace rapidně zhoršuje. Rozšíření nadváhy a obezity mezi děvčaty ve věku 15 let se během let 2002 a 2010 téměř zdvojnásobilo a mezi stejně starými chlapci prudce narostlo ze 14 % v roce 2006 na 19 % o čtyři roky později.[67] Pokud se navíc podíváme na to, jak mladí Češi tráví svůj volný čas, bude tento negativní trend pravděpodobně pokračovat. Přibližně tři čtvrtiny respondentů HBSC neplní doporučení vydaná Světovou zdravot-

64. 92,6 % v roce 2012; procentuální podíl zůstává v posledních letech stabilní a blíží se průměru EU (http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_hlth_070&lang=en

65. 97,8 % v roce 2011; pouze 0,3 % mladých lidí ve věku 15-29 let vnímalo nějaké překážky, jako drahost, dlouhou cestovní vzdálenost či dlouhou čekací lhůtu – šlo o číslo podstatně nižší než evropský průměr 1,8 procent

66. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/163857/Social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.pdf, s. 91

67. http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/zdrav_stav/vyskyt_nadvahy_a_obezity.pdf

nickou organizací na 60 minut fyzické aktivity každý den. Co víc, většinu volného času tráví sedavými aktivitami, jako jsou sledování televize, hraní počítačových her, chatování či brouzdání po internetu.[68] Abychom dali najevo vážnost situace: devět z deseti chlapců ve věku 15 let stráví u počítače každodenně více než 2 hodiny a každý pátý patnáctiletý chlapec „odslouží" celou směnu osmi či více hodin u počítačových aktivit, hlavně her. V porovnání s výsledky z roku 2002 se čas strávený teenagery u počítače téměř ztrojnásobil.[69]

Ačkoli je znepokojivá, míra nadváhy/obezity mezi českou mládeží se nijak významně nevychyluje od té ve většině evropských zemí. Jsou zde však dva určité rizikové faktory chování, v nichž česká mládež dosahuje nejvyšších zjištěných hodnot: pití alkoholu a kouření marihuany. Ve věku 15 let konzumuje pravidelně alkohol třetina dívek a téměř polovina chlapců. Počet dětí, které přiznaly, že se opakovaně opily, stále roste; u patnáctiletých chlapců došlo od roku 2006 k nárůstu ze 37 % na 47 %, u děvčat ze 30 % na 40 %. Ke zkušenosti s marihuanou se přiznává přibližně 30 % patnáctiletých a zhruba desetina patnáctiletých dětí ve školním věku sdělila, že užila marihuanu během posledních 30 dní. Kouření, nadměrné požívání alkoholu a užívání marihuany spolu pozitivně korelují.[70]

2.4.11 Sociální blahobyt a sociální inkluze

Sociální inkluzí se běžně rozumí proces, který se snaží sociálně vyloučeným lidem a těm, kterým vyloučení hrozí, poskytnout zdroje a příležitosti nezbytné pro plnou participaci na ekonomickém, sociálním a kulturním životě dané společnosti. Aby bylo možné monitorovat sociální blahobyt a umožnit mezinárodní srovnání, byly zavedeny různé komplexní ukazatele, které vycházejí ze široké škály oblastí, jako jsou zdraví, vzdělání, ubytování, rodina, sociální sítě, volný čas, pracovní život atd.[71] Jelikož většina z nich je pokryta v jiných částech této kapitoly, zde je pozornost

68. http://hbsc.upol.cz/download/narodni_zprava_zdravi_ziv_styl.pdf, s. 68-73

69. http://hbsc.upol.cz/download/narodni_zprava_zdravi_ziv_styl.pdf, s. 24

70. http://hbsc.upol.cz/download/narodni_zprava_zdravi_ziv_styl.pdf, s. 24

71. Esping-Andersen, G. 2000. Social Indicators and Welfare Monitoring. United Nations Research Institute for Social Development."

omezena na otázky chudoby, rizika chudoby a na popis specifických skupin ohrožených či trpících sociálním vyloučením.

V případě zemí EU je hlavním ukazatelem v této oblasti míra ohrožení chudobou či vyloučením (at-risk-of-poverty or exclusion rate). Skládá se ze tří dílčích ukazatelů: ohrožení chudobou, vážného materiálního nedostatku a života v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce. Lidé ohrožení chudobou a sociálním vyloučením jsou definováni jako ta část obyvatelstva, která trpí alespoň jednou ze tří sociálně znevýhodňujících situací popsaných v těchto třech dílčích ukazatelích.[72]

Měřeno výše popsanými ukazateli, patří Česká republika mezi země s nejnižším rizikem chudoby mladých lidí v EU. V roce 2011 byl poměr mezi obyvateli ve věku 16-29 let 16,6 %, více než 10 % pod průměrem EU.[73] V porovnání s hodnotou pro celkové obyvatelstvo země se mladí lidé zdají být mírně zranitelnější než zbytek populace, avšak rozdíl není značný – kolem 3 %.[74] Zde je znovu patrný dopad ekonomické recese po roce 2008. Mezi lety 2004 a 2007 tato hodnota trvale klesala, zatímco od roku 2008 vzrostla.

Avšak nižší příjem není jediným faktorem určujícím chudobu a sociální inkluzi. Když hovoříme o lidské autonomii, je dostupnost adekvátního a cenově dostupného bydlení vrcholně důležitá. Z tohoto důvodu byly stanoveny dva ukazatele týkající se problematiky bydlení. Míra závažné deprivace v oblasti bydlení (severe housing deprivation rate) měří podíl obyvatelstva žijícího v obydlí, které je považováno za přelidněné, nebo které vykazuje nedostatky jako jsou děravá střecha, žádná toaleta či koupelna.[75] Míra nadměrného břemena nákladů na bydlení (housing cost overburden rate) je vypočítávána jako procento obyvatel platících coby domácnost více než 40 % svého disponibilního příjmu za své bydlení.[76]

Statistiky z poslední doby ukazují, že kolem 7 % mladých lidí ve věku 15-24 let žije v domech či bytech, které lze považovat za neadekvátní, což je hodnota těsně pod průměrem EU.[77] Pozoruhodné je, že tento ukazatel

72. Pro úplnou definici těchto dílčích ukazatelů viz EU Youth Report, s. 51-55.

73. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_incl_020&lang=en

74. Zpráva o mládeži, s. 40.

75. Pro přesnější informace viz EU Youth Report 2010, s. 56

76. Ibid, s. 57

77. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_incl_140&lang=en

v posledních letech vykazuje pozitivní trend. V roce 2006 to byla hodnota 16,4 %, tj. více než dvojnásobek současné úrovně. Od té doby stále klesá v souladu se zlepšujícími se ubytovacími standardy v zemi.[78] Ale je toto relativně kvalitní ubytování cenově dostupné pro domácnosti, v nichž mladí lidé žijí? V případě nadměrného břemena nákladů na bydlení je údaj asi 10 % lidí platících přes 40 % svého příjmu na ubytování nižší, než je průměr EU.[79]

V neposlední řadě je zřejmé, že sociální a ekonomická situace mladých lidí je vysoce závislá na tom, zda jsou (ne)zaměstnaní. Otázka zaměstnanosti a situace mladých nezaměstnaných byly rozebrány v předchozím, mnohem podrobnějším oddílu této kapitoly. Nicméně zde by možná bylo zajímavé přidat jeden další údaj týkající se sociálního statutu mladých lidí, kteří se zdají být ohroženi chudobou i přesto, že mají práci. I zde vytváří Česká republika relativně optimistický obraz: v roce 2011 bylo pouze 2,4 % zaměstnaných mladých lidí ohroženo chudobou, v porovnání s průměrem 11,3 % v rámci EU (či více než 25 % jejich dánských vrstevníků).[80]

Nehledě na to, jak optimistickou představu mohou tyto údaje vyvolávat, jsou založeny na situaci celkové mladé populace. Pokud jde o sociální inkluzi mládeže, je třeba věnovat zvláštní pozornost specifickým sociálním skupinám, jejichž situace často není dostatečně zachycena ve statistických údajích týkajících se celkového obyvatelstva. Na základě zkušeností většiny evropských zemí zahrnují tyto skupiny mladé lidi patřící k národnostním menšinám, mládež z rodin migrantů a mladé lidí, kteří nepracují, nestudují, či se neškolí (tzv. NEET - not in employment, education or training).

Jelikož druhá skupina byla podrobněji probrána v části této kapitoly týkající se zaměstnanosti, zbývá nám zde zaměřit se na mladé migranty a zvláště pak na největší autochtonní národnostní menšinu – mladé Romy.

Podle nedávné studie chodilo na české základní školy ve školním roce 2011/2012 více než 14 tisíc dětí, jejichž rodiče byli cizinci. Rodiče těchto dětí mají obvykle vyšší kvalifikaci než průměrný český rodič a mnohem pravděpodobněji vykonávají nemanuální profesi. To naznačuje, že rod-

78. Podobné pozitivní trendy lze pozorovat i v ostatních zemích střední a východní Evropy, jež jsou členy EU.

79. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_incl_160&lang=en

80. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_incl_130&lang=en

iny, které se usadily v České republice, mají vysoký socio-ekonomický status. Když byly dotázány na to, jak se ve školním prostředí cítí, většina dětí odpověděla, že jsou schopny si ve škole najít kamarády a že jsou mezi svými vrstevníky celkem oblíbení.[81] Tuto představu hladké a bezproblémové integrace ve škole poněkud poopravuje jiná nedávná studie, která se zaměřovala na participaci dětí z rodin migrantů v neformálních vzdělávácích institucích, tzv. domech dětí a mládeže. Výzkum poukázal na to, že účast dětí cizinců v těchto zařízeních je spíše nízká a že zde existuje řada překážek jak uvnitř organizací, tak v rodinách dětí.[82] Přesto je očividné, že sociální inkluze a blahobyt dětí ze zahraničí je mnohem méně náročnou výzvou než inkluze mladých Romů.

Status romské menšiny v České republice je chronicky problematický. Na základě poznatků z výzkumu i zkušeností z každodenního života je evidentní, že sociální vyloučení v České republice je do značné míry etnicizované: tři ze čtyř obyvatel více než 300 sociálně vyloučených lokalit jsou etničtí Romové.[83] Možná ještě více znepokojivá je situace mladých Romů. Podle nedávné studie je 61 % mladých Romů mezi 15 a 26 lety nezaměstnaných a 77 % z nich nikdy nemělo pracovní zkušenost. Tyto chmurné vyhlídky na práci mají silné kořeny v oblasti vzdělávání. Z deseti romských dětí, které nastoupí do první třídy základní školy, se jen čtyřem podaří setrvat v jejich původní třídě až do konce povinné školní docházky. Zbytek musí opakovat jeden nebo více ročníků, nebo – což je běžným postupem – jsou přeloženy do „praktických škol", ze kterých je velmi obtížné nastoupit do sekundárního vzdělávání (nemluvě o terciárním).[84] Situace ve vzdělávání mladých Romů je dále ztížena jazykovou bariérou (pro mnoho romských dětí není čeština jejich prvním jazykem) a nedostatečnou podporou ze strany jejich rodičů a učitelů/škol.[85] V neposlední řadě jsou mladí Romové

81. Národní zpráva o mládeži, s. 43.

82. Ibid

83. http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vylouceni-prirucka-pdf.aspx, s.8

84. http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_ROMSKOLY_analyza_vzdelavacich_potreb_romskych_deti_FINAL.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_ROMSKOLY_analyza_vzdelavacich_potreb_romskych_deti_FINAL.pdf, s. 10-15

85. Zpráva o mládeži, s. 45.

již od útlého věku vystaveni riziku užívání návykových látek. Většina těch, kteří se dostanou s návykovými látkami do styku, tak činí ve věku mezi devíti a třinácti lety.[86] Nahromadění těchto faktorů má obvykle za následek velmi nízké dosažené vzdělání a profesionální ambice mladých Romů, což je navíc umocněno omezenými vyhlídkami bezvýchodného prostředí, do kterého se narodili.

2.4.12 Vzdělávání

Formální vzdělávací systém může mít silný dopad na mladé generace v České republice a kvalita školního systému má proto zásadní význam. Ukazatele kvality školního vzdělání uvedené na webových stránkách EU[87] identifikují následující předměty: matematika, čtení, přírodní vědy, informační a komunikační technologie (ve školách a počet studentů na počítač), cizí jazyky, schopnost učit se, občanská nauka, míra předčasného ukončení školní docházky, účast na předškolním vzdělávání, dokončení vyššího sekundárního vzdělávání, účast na vysokoškolském vzdělávání, vzdělávací výdaje na jednoho studenta, účast rodičů, vzdělání a školení učitelů.

Česká republika se účastní řady mezinárodních výzkumných a vyhodnocovacích programů, jako jsou PISA (Programme for International Student Assessment), TIMMS (Trends in International Mathematics and Science Study), nebo PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study). Nejnovější výsledky ze studie PISA v roce 2012 naznačují, že celkové prostředí v českých školách není příliš dobré,[88] zatímco kvalita vzdělávacích výsledků ve čtení a přírodních vědách je průměrná v porovnání s ostatními zeměmi OECD.[89] Výsledky TIMMS a PIRLS rovněž naznačují, že žáci českých základních škol dosahují průměrných výsledků ve čtení, matematice a přírodních vědách a jejich výkony mají tendenci v čase kolísat.[90]

86. Zpráva o mládeži, s. 44.

87. http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11063_en.htm

88. PISA 2012 s. 9

89. PISA 2012 s. 9

90. Tiskové vydání na http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vysledky-mezinarodnich-setreni-pirls-a-timss-2011.

Vybavení informačními a komunikačními technologiemi v českých školách se během posledních deseti let více než zdvojnásobilo z průměru 7 počítačů na 100 studentů v roce 2004 (z čehož v průměru 4 počítače měly vysokorychlostní internetové připojení)[91] na průměr 15 počítačů na 100 studentů (z čehož v průměru 14 počítačů mělo vysokorychlostní internetové připojení). Přestože je nárůst prudký, pořád je jen jeden počítač na sedm studentů, což určitě dává prostor pro zlepšení do budoucna. Statistiky z poslední doby rovněž naznačují, že téměř 100 % českých studentů v roce 2013 používá počítače, internet a mobilní telefony[92] a 90 % těchto studentů používá internetové připojení ve škole či práci (nejběžnějším místem používání internetu je domov, kde tak činí skoro 100 % studentů).[93] V porovnání s ostatními státy EU je u českých studentů nejpravděpodobnější použití internetového připojení ve škole (více jak 90 % tak činí).[94] V tomto ohledu vykazují české školy poměrně dobré výsledky v oblasti přístupu a používání ICT. Prakticky však neexistují žádné údaje o využití informačních a komunikačních technologií ve třídě a jejich přínosu ke vzdělávacímu procesu ve škole.

Co se týče výuky cizích jazyků, mají čeští žáci a studenti povinnost studovat alespoň dva cizí jazyky v průběhu svého vzdělávání. Povinná výuka prvního cizího jazyka, nejčastěji angličtiny, začíná ve třetím ročníku základní školy, druhý (obvykle němčina či francouzština) se přidá o šest let později. Množství cizích jazyků nabízených českými školami je srovnatelné s ostatními zeměmi EU a obvykle zahrnuje angličtinu, němčinu, francouzštinu, španělštinu, ruštinu a italštinu.[95] Nicméně v praxi je nabídka cizích jazyků často omezena na dva nebo tři z důvodu nedostatku kvalifikovaných učitelů, nebo nedostatku prostředků na jejich najmutí. Existuje málo údajů z poslední doby o kvalitě výuky cizích jazyků v České republice. Nejnovější údaje z období 2006-2009 naznačují, že výuka cizích jazyků na základních a středních školách má průměrnou kvalitu a že existují

91. ČSÚ. 2013a. Informační technologie ve školství 2005-2012.

92. ČSÚ. 2013b. Využívání informačních a komunikačních technologií studenty v České republice.

93. Ibid

94. ČSÚ. 2013c. Využívání informačních a komunikačních technologií studenty: Mezinárodní srovnání.

95. ČŠI. 2010. Souhrnné poznatky o podpoře a rozvoji výuky cizích jazyků v předškolním, základním a středním vzdělávání v období let 2006-2009.

oblasti, jako jsou finanční podpora a kvalitní rozvoj učitelů jazyků, jež je třeba dále zlepšit. Vzhledem k nedostatku výzkumných dat lze nalézt řadu nepodložených důkazů naznačujících, že česká mládež v oblasti praktické znalosti cizích jazyků dalece zaostává za svými vrstevníky v zemích severní a západní Evropy. Obvykle jsou jako příčiny neuspokojivé znalosti cizích jazyků mezi mladými lidmi zmiňovány nedostatek příležitostí použít daný jazyk v přirozeném, mimoškolním kontextu, neadekvátní, staromódní metody výuky, které se přísliš soustředí na gramatiku a překlady, stejně jako nedostatečný výskyt nedabovaných programů v televizi.

Převážná většina mladých lidí ve věku do 18 let se účastní formálního vzdělávacího systému (kolem 90 % z nich)[96], a to s relativně nízkým počtem předčasného ukončení školní docházky (asi 5 %). Účast ve formálním českém vzdělávacím systému se navíc vyznačuje vysokým počtem středoškolských absolventů (přes 90 % populace ve věku 20-24 let dokončilo své vyšší sekundární vzdělávání)[97] a vzrůstajícím počtem vysokoškoláků (jejich počet se v České republice mezi lety 2000 a 2010 zdvojnásobil)[98]. Celkový počet vysokoškoláků se za posledních dvacet let rovněž zdvojnásobil (z asi 8 % v roce 1993 na asi 16 % v roce 201297)[99]. I tak však zůstává značně pod průměrem EU: pouze 26 % Čechů ve věku 30-34 let dokončilo terciární vzdělávání v porovnání s 36,6 % v EU.[100] Účast na předškolním vzdělávání (školka) byla v roce 2011 o více než 6 % nižší než průměr EU[101] a stále se snižuje, neboť děti generace populační exploze v 70. letech dosahují předškolního věku, zatímco stát není schopen efektivně navýšit počet míst ve školkách.[102]

Při hodnocení fungování a výsledků českého formálního vzdělávacího systému musí být vzaty v potaz finanční ukazatele. Česká republika vykazuje jeden z nejmenších poměrů veřejných výdajů na vzdělání z hlediska

96. Visegrad, s. 12

97. ZoM s. 30.

98. Bárta, Studia Peadagogica 2013, s. 111.

99. http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0104.pdf (csu1)

100. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_07&lang=en

101. 86,6 % (ČR) v porovnání s 93,2 % (EU) v roce 2011; http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_ipart&lang=en

102. Počet dětí zapsaných do školky klesl z 94,4 % v roce 2005 na 86,1 % v roce 2012; viz ibid

procenta HDP. V roce 2010 bylo toto číslo 4,25 %, tj. méně než polovina veřejných výdajů Dánska, nejvýše hodnocené země (8,8 %), a 1,2 % pod průměrem EU.[103] Pouze tři další země EU investovaly méně než Česká republika.[104] Tento relativní ukazatel, který je obzvláště užitečný pro mezinárodní porovnání, naznačuje, že je český vzdělávací sektor vážně podfinancovaný.

2.4.13 Zaměstnanost a podnikatelská činnost

Zaměstnanost a zaměstnatelnost mladých lidí se staly jedněmi z nejvíce palčivých socio-ekonomických témat v Evropě.[105] V procesu přechodu od vzdělávání k zaměstnání čelí mladí lidé vážným výzvám, jako jsou nedostatek praxe, nesoulad znalostí a schopností získaných v průběhu studia s požadavky trhu práce, nedostatek pracovních míst odpovídajících jejich kvalifikaci či nízké nástupní platy.

Tyto a další problémy, umocněné dopadem nedávného ekonomického poklesu, způsobily, že míra nezaměstnanosti mladistvých v Evropě je podstatně vyšší v porovnání s celkovou populací a stále roste.[106] Proto zůstávají dostupnost pracovních míst, jejich kvalita a zajištění klíčovou výzvou pro všechny evropské země.

Česká republika v tomto ohledu není výjimkou, i když situace z pohledu statistik nevypadá tak bledě jako v jiných zemích, zejména v jižní a východní Evropě. Pokud vezmeme v úvahu nezaměstnanost, je Česká republika s mírou 13,2 % v roce 2012 nad průměrem EU.[107] Přesto se však v porovnání se situací před tím, než českou ekonomiku zasáhl propad, toto číslo více než zdvojnásobilo[108] a zůstává o 5 % vyšší než míra pro celé obyvatelstvo.

103. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_figdp&lang=en

104. Rumunsko (3,53 %), Bulharsko (4,10 %) a Slovensko (4,22 %), ibid

105. EU Youth Report 2012 + Youth Guarantee

106. EU Youth Report 2012

107. Unemployment rate for people aged 15-29, Eurostat http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_empl_100&lang=en.

108. V roce 2008 byla míra nezaměstnanosti mládeže jen 6,4 %.

Jelikož byl ukazatel míry nezaměstnanosti kritizován jako nedostatečný z hlediska zachycení situace mladých lidí na trhu práce,[109] byly vytvořeny nové ukazatele, které by poskytly lepší náhled na tento problém. Poměr nezaměstnanosti mládeže, který reflektuje podíl nezaměstnaných mladých lidí v rámci celkové populace stejné věkové skupiny, bývá většinou podstatně nižší. V České republice bylo toto číslo 6,5 % v roce 2012, tedy téměř 4 % pod průměrem EU, ale je to stále více než dvojnásobek hodnoty z roku 2008.[110] Ani jeden z těchto ukazatelů však nezahrnuje mladé lidi, kteří nestudují či se neškolí, jsou nezaměstnaní a zároveň – z různých důvodů – aktivně nehledají zaměstnání. Pro zachycení této skupiny mládeže, která se často nejen stáhne z pracovního trhu, ale velmi pravděpodobně i ze společnosti obecně, byl přijat koncept „nezaměstnaný, nestudující, ani se neškolící" (NEET - "not in employment, education or training").[111] Podíl NEET ve věku 15-24 let byl v roce 2012 8,9 %, zatímco průměr EU byl 13,1 %. V porovnání se situací v letech 2004-2005, kdy byl počet NEET v zemi přes 13 % a tedy nad průměrem EU, lze pozorovat pozitivní trend.[112] Avšak vyjádřeno v absolutních číslech, stále je v České republice více než 110 tisíc mladých NEET a více než polovina z nich nehledá aktivně zaměstnání.[113]

Pokud se podíváme na statistiky NEET z genderového hlediska, vyjeví se nám zajímavý obraz. „Absolutní rozdíl žena – muž" ukazuje, že podíl ženských NEET ve věku 15-24 let v České republice je počtem 2,4 % druhý

109. Podle definice Eurostat se míra nezaměstnanosti mládeže vypočítává tak, že se počet nezaměstnaných lidí aktivně hledajících zaměstnání vydělí počtem ekonomicky aktivních mladých lidí stejné věkové skupiny. Jelikož mnoho mladých lidí ve věku 15-29 let stále prezenčně studuje či se školí, nemusí vysoká míra nezaměstnanosti nutně znamenat, že je skupina nezaměstnaných lidí ve věku 15-29 velká. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_and_underemployment_statistics#Youth_unemployment

110. Age group 15-29, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_empl_140&lang=en

111. Pro historii konceptu a jeho přesnou definici viz Eurofound (2012), NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Publications Office of the European Union, Luxembourg, s. 19-23.

112. EUROSTAT zaznamenal nejnižší podíl NEET v ČR v letech 2007 a 2008 (6,9, resp. 6,7 %), v posledních 4 letech byl počet stabilní kolem 8 % , http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_empl_160&lang=en

113. Podíl nezaměstnané mládeže mezi NEET (tj. ti co shánějí práci) byl jen 4,6 %.

nejvyšší v EU.[114] Pokud vezmeme v potaz širší věkovou skupinu 15-29 let, pak je genderový rozdíl počtem 9,4 % nejvyšší v Evropě. To naznačuje nerovnou účast mladých mužů a žen na trhu práce, což bude zřejmě korespondovat s dalšími druhy genderové nerovnosti spojené s ekonomickou participací a příležitostmi, jako jsou rozdíly ve mzdách, přístup k vysoce kvalifikovanému zaměstnání a vysokým manažerským postům.[115]

Statistické údaje popsané výše naznačují, že je pracovní trh v České republice mírně přístupnější mladým lidem v porovnání s jinými evropskými ekonomikami, které nedávná krize zasáhla mnohem tvrději. Toto zhodnocení vzbuzuje otázky týkající se faktorů, které by mohly být za tento relativně pozitivní statistický obraz zodpovědné. Jsou to kvalita formálního vzdělání, práce pro studenty, stáže, či kariérové poradenství, které mladým Čechům usnadňují přechod od vzdělávání k zaměstnání?

V mezinárodním průzkumu týkajícího se prvních kroků na pracovní trh, který se uskutečnil v pěti středoevropských zemích v roce 2011, uvedlo něco málo přes polovinu českých studentů a absolventů hledajících práci, že získali profesionální zkušenost skrze stáž, práci na částečný úvazek, či samostatnou výdělečnou činnost v průběhu studia.[116] Když byli dotázáni konkrétně na dostupnost stáží na pracovním trhu, považovalo 82 % z nich nabídku za nedostatečnou. Služby kariérového poradenství radící s prvními kroky do zaměstnání využilo něco málo přes polovinu českých studentů či absolventů, z nichž 71 % shledalo tuto službu jako přínosnou.[117] Naproti tomu pouze jeden ze čtyř respondentů věřil/a, že je dobře připraven/a na

114. Nejvyšší rozdíl 2,9 % vykazuje Rumunsko, Eurofound (2012), NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Publications Office of the European Union, Luxembourg, s. 29.

115. V nedávné zprávě Global Gender Gap se ČR umístila na 90. místě ze 135 zemí v indexu ekonomické participace a příležitosti, což bylo nejhorší umístění v rámci středoevropského regionu. I když věk není považován za relevantní faktor pro tuto zprávu, změny ve výsledcích mezi lety 2006 a 2012 nenaznačují žádný významný pokrok z hlediska uzavření generové propasti, viz http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2012.pdf, s. 10-13.

116. Deloitte/Touche 2011. First steps into the labour market. Warsaw, April 2011. Dostupné na:http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Global/Local%20Assets/Documents/Central%20Europe/Firststeps/First_steps_rep_ EN_2011.pdf, s. 7.

117. Visegrad Youth. Comparative review of the situation of young people in the V4 countries. Warsaw 2013, s. 18.

proces hledání práce díky škole či univerzitě.[118] Respondenti se vyjadřovali kladněji, když byli všeobecně dotázáni na to, jak dobře je jejich školy či univerzity připravily na budoucí zaměstnání: 56 % odpovědělo kladně.[119]

Po rozebrání situace nezaměstnaných či neaktivních lidí a těch shánějících své první zaměstnání je na čase zaměřit naši pozornost na mládež, která již zaměstnání má. Jaké jsou typické pracovní vzorce mladých lidí v České republice ve smyslu práce na plný a částečný úvazek, práce na směny, smlouvy na dobu ne/určitou, nebo samostatné výdělečné činnosti?

Práce na částečný úvazek, i přes pokračující nárůst v posledních letech, zůstává spíše výjimkou mezi mladými lidmi v České republice. Pouze 6,3 % mladých zaměstnanců nemělo v roce 2012 práci na plný úvazek.[120] Hlavním důvodem pro tak nízké číslo se zdá být obecná převaha zaměstnání na plný úvazek a nedostatek prací na částečný úvazek na českém pracovním trhu, spíše než specifický vzorec zaměstnanosti mládeže.[121] Naproti tomu je počet mladých lidí v České republice, kteří pracují na směny, podstatně vyšší než průměr EU a rovněž vyšší než počet pro celkové množství zaměstnaných v zemi.[122] Jeden ze čtyř mladých zaměstnanců v České republice navíc pracuje na smlouvu na dobu určitou a tento podíl během posledních deseti let neustále roste. I tak se však jedná o číslo podstatně nižší, než je průměr EU, který činí více než 42 %.[123]

Přes své přednostní místo v politickém diskurzu na unijní i národní úrovni zůstává samostatná výdělečná činnost okrajovým jevem v mnoha evropských zemích, včetně České republiky. V roce 2012 se samostatnou výdělečnou činností živilo pouze 27 tisíc mladých lidí ve věku 15-24 let. Z to-

118. Deloitte/Touche 2011, s. 5.

119. Deloitte/Touche 2011, s. 5.

120. Oproti tomu vedoucí země Dánsko a Nizozemsko zaznamenaly 51,1 % a 62,4 % mladých zaměstnanců s prací na částečný úvazek, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_empl_060&lang=en

121. Pouze 21 % mladých lidí pracujících na částečný úvazek uvedlo, že nemohli najít práci na plný úvazek. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_empl_080&lang=en

122. V roce 2012 to bylo 40% ve věkové skupině 15-24 let, v porovnání se 20,3 % stejné věkové skupin v rámci EU. Procentuální podíl pro celkovou populaci 15-64 let byl o 12 % nižší. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ewpshi&lang=en

123. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_etpgan&lang=en

hoto počtu pracovalo pouze 7 tisíc žen na volné noze. Tato čísla představují zhruba 8 % všech zaměstnaných mladých lidí, což je poměr podobný většině zemí EU. To naznačuje, že tato relativně malá čísla jsou určena převážně nízkým věkem.[124] Významnější rozdíly se objevují, pokud se mladých Evropanů zeptáte, zda jsou ochotni v budoucnu začít podnikat.[125] Ve Flash Eurobarometer v roce 2011 pouze 35 % respondentů z České republiky odpovědělo kladně, zatímco v nejvýše umístěných zemích, Bulharsku, Lotyšsku či Polsku, podíl kladných odpovědí přesáhl 60 %. Když byli dotázáni na důvody, které jim brání v touze začít podnikat, odpověděli mladí Češi nejčastěji, že je to příliš riskantní, příliš komplikované a rovněž se obávali nedostatku podnikatelských schopností.[126]

2.5 Prezentace mladých lidí v českém tisku (2008-2009)[127]

Úkolem této podkapitoly je popsat, jakým způsobem byla prezentována mládež a mladí lidé v českém tisku během posledních let. Analýza byla založena na databázi Český národní korpus SYN2013PUB, jmenovitě nejnovějším korpusu novin a časopisů.[128] Pro účely této studie bylo vytvořeno pět subkorpusů představujících čtyři celonárodní denní tisky a týdeník vydané v letech 2008 a 2009 (nejnovější dostupné údaje): Mladá fronta Dnes, Lidové noviny, Hospodářské noviny, Blesk a Respekt. Periodi-

124. Podíl samostatně výdělečně činných lidí celé zaměstnané populace je více než dvojnásobek počtu věkové skupiny 15-24 let: 16,8 %.

125. Věkový limit pro reprezentativní vzorky byl 15-35 let. EUROBAROMETR 319b, http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_319b_en.pdf.

126. EUROBAROMETER 319b, p. 57.

127. Tento text vznikl díky úzké spolupráci s Ústavem Českého národního korpusu. Zvláštní uznání patří Mgr. Lucii Chlumské, která nás ochotně zasvětila do funkcí databáze korpusu a obstarala nám potřebné údaje k bližší analýze.

128. Pro více informací viz http://ucnk.ff.cuni.cz/english/syn2013pub.php.

ka byla zvolena na základě jejich popularity, čtenářské obce[129] a také diverzity za účelem pokrýt škálu sahající od obecných novin (Mladá fronta Dnes, Lidové noviny, Hospodářské noviny), přes „kvalitní" časopisy (Respekt) až po „bulvární" noviny (Blesk). Jelikož subkorpusy mají různé velikosti,[130] byly veškeré výsledky normalizovány za použití i.p. m. (instances per million; počet výskytů na milion slov).

Následující text je založen na analýze vybraných slov a jejich kolokací v kontextu. Kolokace – sekvence slov či termínů, které se společně vyskytují více než lze náhodně očekávat – mohou velmi dobře reflektovat význam a konotace zkoumaných slov. Pro analýzu byla zvolena následující slova a fráze: mládež, mladý člověk/mladí lidé, mladá generace, dnešní mládež, mladík a mladý Čech. Nejprve byly porovnány normalizované frekvence těchto výrazů v periodikách za účelem poskytnout počáteční informace o relativním mediálním pokrytí z kvantitativního hlediska. Potom byly extrahovány kolokáty vybraných slov a frází ze subkorpusů za použití statistické asociační míry logDice.[131] Nakonec byly tyto kolokáty analyzovány, abychom získali přehled o nejčastěji se vyskytujících konotacích (pozitivní – neutrální – negativní) a možných rozdílech mezi jednotlivými periodiky.

Při pohledu na relativní četnost výskytu výrazů, jako jsou mládež či mladí lidé, je počet výskytů na milion slov v jednotlivých subkorpusech obvykle mezi 22 a 80 případy. Toto číslo se může zdát překvapivě nízké. Abychom tento dojem zkontrolovali, je nutné porovnání s jinými specifickými věkovými skupinami, jako jsou děti nebo starší lidé. Hledání výrazů dítě/děti a senior/senioři ve stejných kusech textu vyústilo v 163 731 a 10 808 nálezů. V porovnání s 9 382, tedy absolutní četností výskytu výrazu „mládež", ukazují tyto výsledky, že mezi četností výskytu výrazů „mládež" a „senioři" není téměř rozdíl, zatímco výraz „dítě/děti" dosahuje podstatně vyšších čísel, což naznačuje mnohem silnější pokrytí nejmladší věkové skupiny.

129. Podle nedávných čísel vydaných Unií vydavatelů je velikost pravidelné čtenářské obce vybraných novin následující: Blesk – 1,128,000; Mladá fronta Dnes – 709,000; Lidové noviny – 186,000; Hospodářské noviny – 174,000; Respekt – 162,000.

130. Velikost subkorpusů se pohybovala mezi 5,4 (Respekt) a 91,4 miliony položek (MF Dnes). Celková velikost všech pěti subkorpusů zahrnutých v analýze byla více než 150 milionů slov.

131. Rozsah vyhledávání pro kolonáty byl nastaven na 5 slov po obou stranách uzle (analyzovaného slova/fráze).

Bližší pohled na relativní četnost výskytu výrazů mládež a mladí lidé v různých novinách ukazuje, že Mladá fronta Dnes, druhý nejčtenější deník v zemi, jsou novinami s nejvyšším počtem těchto výrazů. Respekt, časopis zaměřený na vzdělané čtenáře ze středních vrstev, je na druhém místě. Naproti tomu se na konci seznamu nachází bulvár Blesk. Toto vyvolává dojem, že nejčtenější noviny v zemi se na mladé lidi do značné míry nezaměřují. Avšak tento dojem můžeme zavrhnout, pakliže se ve hledání zaměříme ještě na slovo mladík: v tomto případě jasně vede Blesk s více než 260 i.p.m., následovaný Mladou frontou Dnes (103 i.p.m.). Pro vysvětlení tohoto rozdílu je třeba vzít v úvahu negativní konotace slova mladík: výraz je široce užíván k popisu mladého muže zapojeného do nějakého druhu nevhodné, urážlivé, či přímo trestné činnosti, což je v Blesku privilegované téma. Navíc fotografie ilustrující tyto články často zobrazují mladé muže, které si lze snadno spojit s největší menšinou žijící v zemi, s Romy.[132]

Jak bylo vysvětleno výše, další krok v analýze korpusu se skládal z vyhledání nejčastějších kolokací vybraných výrazů představujících mladé lidi a jejich srovnání podle míry logDice. Tento krok byl podniknut především za účelem získání předběžného přehledu o typických kolokacích, který může být dále zpracován a použit pro detailnější sémantickou analýzu specifických kontextů (učiněno později ve třetím kroku). Některé z těchto výsledků představují užitečné ukázky. Například pět nejčastějších kolokací slov mladí lidé, které se podle míry logDice vyskytují v deníku Blesk, zahrnují slova utýrat, postřelit, oběsit, partička a opít, ačkoli hlubší analýza ukázala, že většina těchto případů se vztahovala na jednu konkrétní událost.[133]

Tento příklad znázorňuje, že analýza založená čistě na četnosti výskytu specifických výrazů vytržených z jejich specifického kontextu může být zavádějící. Z tohoto důvodu byly extrahovány širší konotace několika

132. Tato informace je založena na ústní zprávě z konference organizované Ústavem Českého národního korpusu, kterou poskytla Lucie Chlumská.

133. Další analýza ukázala, že většina těchto případů se vztahovala na jednu konkrétní událost s poněkud širokým záběrem: děsivé video ukazující skupinu mladíků týrajících kočku a následné trestní stíhání coby důsledek jejich činu. Blesk, 22./23./25. ledna 2008.

výrazů odkazujících na mladé lidi.[134] Tato extrakce, po vymazání opakujících se výsledků, přinesla celkem 428 kolokací, které byly následně dále zanalyzovány.

Prvním krokem cvičení bylo vyhodnotit negativní a pozitivní zobrazení mladých lidí v médiích v kvantitativním měřítku. Za tímto účelem byly kolokáty označeny třemi různými atributy: „pozitivní", „negativní" a „neutrální", v závislosti na jejich celkové konotaci. „Negativní" kategorie zahrnovala kontexty, v nichž byly mladým lidem explicitně přisuzovány záporné vlastnosti (jako např. „líný", „hlučný", „drzý" atd.), nebo byli nepřímo spojováni s problémem, sporným tématem, nebo přítěží pro komunitu či společnost. Pozitivní kategorie zahrnovala kontexty, v nichž byly mladým lidem explicitně přisuzovány kladné vlastnosti (např. „výborný", „talentovaný", „motivovaný" atd.) nebo byli bráněni vůči stereotypizovanému přístupu, či jim bylo projeveno uznání za jejich úspěchy. A konečně, neutrální kategorie zahrnovala faktické a nezaujaté pokrytí, včetně všech zbývajících nejednoznačných či neujasněných kontextů, které nebylo možno přiřadit k pozitivní, nebo negativní kategorii.

Není překvapením, že se „neutrální" konotace ukázaly být těmi nejčastějšími při podávání zpráv o mladých lidech. Tvořily více než polovinu všech analyzovaných kolokací a jejich kontextů.[135] Opakovaná témata zahrnují sportovní soutěže (zejména fotbal a lední hokej), kulturní události a festivaly, stavbu a otevírání klubů pro mládež, zařízení a hřiště pro volný čas a nakonec mladé lidi coby zákazníky a cílovou skupinu obchodních a marketingových kampaní.

A jak bylo distribuováno zbylých 47 procent analyzovaných kontextů mezi pozitivní a negativní kategorie? Vzato z kvantitavního hlediska se reportáže o mladých lidech zdají cokoli, jen ne vyvážené. Ze zbývajících 201 kolokátů spadá 69 procent (139) kontextů do „negativní" kategorie zpráv představujících stereotypy či odkazující na mladé lidi jako na problém pro společnost nebo místní komunitu. V těchto reportážích jsou mladí lidé

134. Tyto kolokáty zahrnovaly: mládež/mladí lidé + být, dnešní + mládež, mládež + chtít, mladí lidé + zajímat se o, parta/partička + mladí lidé a skupina/skupinka + mladí lidé. Kontext v blízkosti uzlu byl omezen na 40–50 slov.

135. Přesně se jednalo o 227 kolokací představujících 53 procent vzorku.

opakovaně odsuzováni coby „drsní jako doba, v které žijí“,[136] postrádající „slušné vychování“ či hovořící zkomoleným a vulgárním jazykem, kterému ostatní sotva rozumí. Občas jde toto odsuzování ještě dál a současná mládež je obviňována z toho, že je „krutá a bezcitná, napadá staré a postižené, týrá zvířata a okrádá zranitelné lidi“.[137] Další typické výčitky zahrnují vzpírání se autoritám, rozmazlenost a lenost, pohrdání školou a učením a přehnané oddávání se novým technologiím. Značná pozornost je navíc věnována nezákonným či vyloženě trestným činnostem mladých lidí, které jsou většinou spojovány s přehnaným pitím na veřejnosti, braním drog, zejména marihuany, rušením pořádku a řízením v opilosti. V mnoha případech je mládež kritizována coby netolerantní vůči národnostním menšinám, zejména Romům a Vietnamcům.

Toto pochmurné vylíčení mládeže alespoň částečně kompenzuje 62 kontextů (14 procent z celku), které lze považovat za pozitivní. Zajímavé je, že rozsah motivů, za něž jsou mladí lidé oceňováni, se zdá být poněkud omezený. Dvěma dominantními tématy jsou vědecké či umělecké soutěže a dobrovolné zapojení ve prospěch zranitelných skupin či místních komunit. Sporadicky jsou tyto typické pozitivní výroky doplněny zprávami oceňujícími mladé lidi za jejich připravenost zasahovat v kritických situacích (jako např. záchrana či poskytnutí první pomoci) nebo za jejich idealistický a necynický přístup. V porovnání s negativními kontexty bychom našli pouze jeden výrok, který lze považovat za stereotypní. Jeho autor věří, že mladí lidé jsou „jedním z našich nejcennějších pokladů“.[138]

Avšak tento celkový obraz se zhruba polovinou konotací neutrálních, třetinou negativních a šestinou pozitivních neplatí pro všechny analyzované noviny. Zatímco Mladá fronta Dnes and Lidové noviny tomuto obecnému modelu odpovídají, tři zbývající periodika vytvářejí zcela odlišný obraz. Z pěti vybraných novin líčí mládež nejvyrovnanějším způsobem týdeník Respekt se čtyřmi pozitivními, čtyřmi negativními a osmi neutrálními kontexty. Hospodářské noviny se rovněž vyznačují svým převážně neutrálním stylem zpravodajství – z celkových 32 analyzovaných kontextů lze 26 považovat za neutrální, 4 za pozitivní a jenom 2 za negativní. Naopak

136. Mladá fronta Dnes, 5.11.2008.

137. Mladá fronta Dnes, 3.4.2008

138. Lidové noviny 18.5.2009

deník Blesk reflektuje radikálně odlišný pohled se 6 neutrálními a 15 negativními kontexty.

2.6 Závěry

Vzhledem k absenci relevantních studií a literatury o prezentaci současné mládeže v českých médiích představuje tato podkapitola částečný pokus prozkoumat toto téma za použití metody založené na analýze relativně velkého množství vzorků tištěných textů (korpusů), spíše než na analýzách nepodložených důkazů. I přes její omezení (úzké zaměření jen na vybraná tištěná média, krátký časový úsek 2008-2009, omezené množství kolokátů atd.) se analýzou korpusu podařilo dosáhnout ilustrativních výsledků, které poskytují alespoň nějaký náhled na základní rysy toho, jak jsou mladí lidé zobrazováni v médiích.

Četnost výskytu odkazů na mladé lidi v rámci analyzovaného korpusu v porovnání s ostatními specifickými věkovými skupinami, jako jsou děti a senioři, naznačuje, že zpravodajské pokrytí mládeže není neúměrně nižší, ale ani nelze považovat mladé lidi za upřednostňované téma analyzovaných novin. Navíc těsná většina kontextů vybraných slov a frází týkajících se mladých lidí vykazuje aspekty neutrálního a věcného zpravodajství. Přesto však ve zbývající části vzorku negativní konotace jasně převyšují nad pozitivními. Tato nevyváženost je o to zarážející, pokud vezmeme v úvahu rozdíly mezi jednotlivými médii.

Zatímco periodika zaměřující se na dobře vzdělané čtenáře ze středních vrstev poskytují převážně neutrální a vyvážený obraz mladých lidí, nejoblíbenější mainstreamové a bulvární noviny inklinují k nevyváženému, převážně negativnímu zpravodajství.

Mladí lidé
a veřejné politiky v

České republice

Celkový politický kontext rámující veřejné politiky mládeže

3

3.1 Úvod a kontext

V předchozí kapitole jsme vylíčili situaci mladých lidí v České republice a zasadili ji do kontextu s informacemi o zemi, jejím politickém systému a současné politické situaci. Tato kapitola pokračuje představením právního rámce vztahujícího se k mladým lidem a politice mládeže, počínaje na úrovni ústavy a mezinárodních smluv a občanským, trestním a pracovním právem a dalšími podstatnými zákony konče. Kdekoli je to relevantní, snažíme se klást důraz na konkrétní práva, povinnosti a odpovědnost mladých lidí.

Na tomto pozadí poté představujeme současný stav politiky mládeže v České republice, kterou v době psaní realizovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s dalšími příslušnými ministerstvy a zainteresovanými subjekty.

V České republice a ve většině dalších zemí neexistuje žádný ústřední zákon týkající se mládeže, který by spojoval nebo spravoval veškerá témata vztahující se k mládeži a tvorbě politiky mládeže. Není překvapivé, že celý právní systém prošel od roku 1989 řadou podstatných změn, které ovlivnily nejen právní rámec, ale v širší míře též přístupy politiky k mladým lidem a tématům politiky mládeže.

Nabízíme základní přehled pro získání počátečního rámce, v němž se česká společnost pohybuje. Některá základní práva týkající se občanství jsou stanovena v ústavě a ústavních opatřeních včetně mezinárodních smluv, což má dopad na mladou generaci.

Oblastí, která prošla změnou velmi nedávno, je občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), jehož zmodernizovaná verze vešla v platnost 1. ledna 2014. Řada aspektů týkajících se mládeže, které byly až do té doby ošetřeny zákonem o rodině (zákon č. 94/1963 Sb. a následné novelizace), je nyní začleněna do modernizovaného občanského zákoníku.

Vzdělávání, ač je tradičně jednou z nejintenzivněji regulovaných oblastí politiky, je silně zaměřeno na formální vzdělávání a většinou neřeší oblast neformálního/mimoškolního vzdělávání, kde probíhá velká část práce s mládeží. Střediska volného času a jejich aktivity jsou částečně regulovány coby součást vzdělávacího systému. Budeme se jim více věnovat v nadcházející kapitole.

Vedle toho hrají zásadní roli zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 401/2012 Sb., novelizovaný roku 2012, původně zaveden v roce 1999 jako 359/1999 Sb.) a zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy (platný od roku 2004). Mezi lety 1999 a 2006 byly navíc diskutovány návrhy zákona o práci s dětmi a mládeží, který ale nakonec nebyl zaveden.[139]

Zákony, které upravovaly privatizaci majetku bývalého Svazu socialistické mládeže (SSM), většinou zavedené v 90. letech, vytvořily Fond dětí a mládeže. Zatímco Fond byl již rozpuštěn prostřednictvím zákona o zrušení Fondu dětí a mládeže (č. 364/2000 Sb.), řada sporů kolem této privatizace a - domnělých i dokázaných – případů korupce, špatného řízení a podvodů nebyla urovnána ani před soudem, ani v oblasti politiky a nadále ovlivňuje sektor mládeže v České republice.

3.2 Právní rámec a konkrétní práva dětí a mladých lidí

3.2.1 Ústavní právo a mezinárodní smlouvy ve vztahu k mladým lidem

Ústava České republiky (č. 1/1993 Sb.) nedefinuje mládež jako specifickou kategorii občanstva. Řada občanských práv je však regulována věkem, mezi nimi je právo volit, které má každý občan od 18 let, právo kandidovat do Poslanecké sněmovny (od 21 let)a právo být zvolen členem Senátu či kandidovat na úřad prezidenta, které mají osoby starší 40 let.

Další práva jsou garantována Listinou základních práv a svobod (č. 2/1993). Článek 29 zaručuje mladistvým konkrétní práva na ochranu jejich zdraví při práci a zvláštní pracovní podmínky. Článek 32 ujednává zvláštní ochranu pro děti a mladistvé a rovněž zaručuje rodičům právo pečovat o a vychovávat své děti, přičemž dětem zároveň zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči. Článek 33 všeobecně zaručuje právo na vzdělání, přičemž stanovuje, že primární a sekundární vzdělání musí být vždy bezplatné.

139. Více podrobností o návrhu zákona o práci s dětmi a mládeží najdete v části týkající se historických kořenů politiky mládeže v České republice.

Česká republika podepsala a ratifikovala řadu mezinárodních smluv týkajících se ochrany lidských práv, včetně těch, které určují práva dětí a mladých lidí. Tyto smlouvy jsou tudíž součástí českého právního a ústavního systému. Patří mezi ně Mezinárodní pakt o občanských a politických právech včetně jeho ujednání týkajících se soudnictví pro mladistvé a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech se zvláštním zaměřením v oblasti mládeže na dospívající ve vztahu k práci a zaměstnání (č. 120/1976); oba byly ratifikovány v roce 1976. V roce 1991 byla do českého práva zavedena Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991). Mezi další relevantní úmluvy patří Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (č. 95/1974 Sb.), Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (č. 42/2000 Sb.), Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce (č. 90/2002 Sb.), Evropská úmluva o výkonu práv dětí (č. 54/2001 Sb.), Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí (č. 66/2000 Sb.), Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství (č. 47/2001 Sb.), Evropská úmluva o osvojení dětí (č. 132/2000 Sb.), Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dítěte (č. 141/2000 Sb.) a Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (č. 34/1998 Sb.).

Česká republika je od roku 2004 právoplatným členem Evropské unie a většina existující legislativy a jurisdikce EU byla zavedena a je uplatňována. Nejvýraznější výjimkou je zřejmě Listina základních práv Evropské unie: České republice, Polsku a Spojenému království se podařilo vyjednat si výjimky z jejího úplného zavedení.

Česká vláda bere spolupráci a koordinaci v oblasti mládeže v rámci EU velmi vážně, jak potvrzují rozhovory uskutečněné pro tento přehled o politice mládeže. Obnovený rámec evropské spolupráce v oblasti mládeže (2010-2018) hraje ústřední roli v informování a podpoře politiky mládeže a sektoru mládeže v zemi.

3.2.2 Soukromé právo ve vztahu k mladým lidem

Od 1. ledna 2014 je v platnosti nový občanský zákoník (č. 68/2012 Sb.), který představuje největší změnu soukromého práva v České republice za posledních několik desetiletí. Reforma zrušila více než 100 konkrétních zákonů,

sjednotila právní základ a zároveň zavedla řadu srozumitelných změn. Tato reforma má přímý význam pro politiku mládeže vzhledem k tomu, že do nového občanského zákoníku zahrnuje zákony o rodině, které však nespecifikují mládež coby právní pojem. Zároveň jsou mladí lidé dotčeni řadou úprav směřujících k modernizaci občanského zákoníku země.

Zákonný věk dosažení dospělosti zůstal nezměněn a je občanským zákoníkem stanoven na 18 let. Mladší lidé mohou nabýt právní způsobilosti skrze jednotlivá soudní rozhodnutí, například uzavřít sňatek či začít podnikat před dosažením věku 18 let. Soudy mohou rozhodnout o udělení plné právní způsobilosti komukoli staršímu 16 let, pakliže je dotyčný schopen si sám platit náklady na živobytí.

Zaměstnávání mladých lidí je ošetřeno specifickým způsobem: mladí lidé starší 15 let mohou nastoupit do pracovního poměru, pakliže ukončili povinnou školní docházku. Před dosažením věku 16 let mohou rodiče zakázat či ukončit takovýto pracovní poměr, pokud jsou přesvědčeni, že není v souladu se vzdělávacími zájmy dotyčné mladé osoby. Mladí lidé starší 16 let mohou začít samostatně podnikat a převzít právní odpovědnost, pokud s tím souhlasí jejich zákonní zástupci či opatrovníci a soud tento souhlas potvrdí. Jak souhlas rodičů, tak souhlas soudu jsou povinné.

Nový občanský zákoník posiluje úlohu rodiny a úlohu dítěte v rodině. Zájmy rodin a dětí požívají větší důležitosti než majetková práva, například díky změně postupu při rozvodovém vypořádání, kde došlo ke zvýšení významu finanční podpory dětí. V případě odluky rodičů má nyní vůle dítěte větší význam, neboť dítě má právo zůstat ve styku s kterýmkoli z rodičů, a to nezávisle na jejich vůli.

Participační právo tak, jak jej zaručuje např. Článek 12 Úmluvy o právech dítěte, je v novém občanském zákoníku důsledně dodržováno. Jedním příkladem je změna jména, se kterou musí kterákoli osoba starší 15 let souhlasit. Článek 867 upravuje, že, dětem musí být poskytnuty dostatečné informace a musí být vyslyšeny a vzaty v potaz v případě jakéhokoli soudního rozhodnutí, které se jich týká, zahrnuje je a má na ně dopad. Obecně se má za to, že všechny děti starší 12 let jsou schopny utvořit si nezávislý a zasvěcený názor.

Děti žijící v pěstounských rodinách mají nyní právo vědět, že osoby, které o ně pečují, nejsou jejich biologickými rodiči, a to nejpozději v době, než začnou chodit na základní školu.[140]

Nový občanský zákoník rovněž upravuje asociativní život. Jistě stojí za pozornost, že mládežnické organizace jsou velmi aktivní v rozvoji nových ustanovení v oblasti sdružování. Jejich návrhy a lobbistické aktivity značně pomohly změnit některá ustanovení, obzvláště co se týče nově zavedeného statutu veřejné prospěšnosti nevládních organizací. Většina opatření, jež byla diskutována, se stala dobrovolnými (resp. dispozitivními) namísto povinných (resp. kogentních) a jsou pouze prosazována v organizacích, jejichž vlastní zásady jsou slabší než ustanovení zákoníku.

Další dvě změny mají také význam pro sektor mládeže. Jednou je zavedení veřejného, na vládě nezávislého registru sdružení. Registr občanských sdružení dříve vedlo Ministerstvo vnitra, přičemž veřejně přístupné byly pouze nejzákladnější informace. Nový veřejný registr sdružení a organizací vedou veřejné soudy pod záštitou Ministerstva spravedlnosti. Druhou změnou je zavedení zvláštního statutu pro veřejně prospěšné organizace, tzv. statutu veřejné prospěšnosti.[141]

3.2.3 Trestní právo ve vztahu k mladým lidem

Několik let před modernizací občanského zákoníku došlo po více než 40 letech k přepracování trestního práva. S ohledem na mladé lidi se v zásadě změnilo jen málo, vzhledem k tomu, že byl krátce předtím přijat zákon o soudnictví ve věcech mládeže (č. 218/2003). Zákon určoval, že mladí lidé ve věku 15 až 18 let mají být považováni za mladistvé. V tomto věkovém rozhraní jsou mladí lidé v omezené míře trestně odpovědní, přičemž jsou upřednostňovány preventivní cíle a trestní opatření s výjimkou případů hrdelního zločinu.

Během tvorby zákona o soudnictví ve věcech mládeže byla diskutována možnost snížení věku minimální trestní odpovědnosti a snížení věku

140. Počet pěstounských rodin je v České republice poměrně nízký. Kolem 9 000 dětí stále žije v nějaké formě ústavní péče (podle MPSV 2014). Pro porovnání, v celé Evropské unii žije v ústavní péči 140 000 dětí, z čehož jen v České republice je 8 % (podle MPSV 2014).

141. V době psaní v roce 2014 nebyla obecně podporována či přijata žádná legislativa, která by blíže určovala podmínky pro a důsledky tohoto statutu.

pohlavní dospělosti (obojí z 15 na 14). Ani jedna z těchto změn však nebyla zavedena.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vymezuje roli a funkci soudů pro mládež ve vztahu k 1) pracovnímu a osobnímu profilu právnických osob, 2) principu jurisdikce rezidence, 3) povinnosti prozkoumat a vzít v úvahu individuální a sociální zázemí a kontext mladistvých pachatelů, 4) potřebě přizpůsobit rozhodnutí soudu duševní a psychologické vyzrálosti mladistvých pachatelů, 5) povinnosti vzít v úvahu zájmy oběti a upřednostnit výchovná opatření před potrestáním, 6) požadavku, aby byli mladistvý pachatel a jeho zákonný opatrovník oba přítomni v průběhu jakéhokoli soudního procesu, a 7) možnosti odložit jakýkoli trest až o rok ve prospěch dokončení vzdělání mladistvého pachatele.

Repertoár trestních opatření se rovněž liší a skládá se z veřejně prospěšných prací, finančních opatření (s podmínečným odkladem), propadnutí/zabavení majetku, nezpůsobilosti, vyloučení, uvěznění (s podmínečným odkladem). Mohou být nařízena ochranná opatření, např. 1) ochranná výchova v blízkosti domova, 2) zvláštní ústavní výchova, 3) terapie. Rovněž mohou být zavedena výchovná opatření jako 1) dozor probačního úředníka, 2) probační program, 3) výchovná omezení, 4) výchovné povinnosti, 5) výstraha.

3.2.4 Pracovní právo ve vztahu k mladým lidem

Otázky zaměstnanosti a práce jsou upravovány zákoníkem práce (č. 262/2006 Sb.). Osoby mladší 18 let nesmí pracovat více než 8 hodin denně a více než 40 hodin týdně. Děti a mladí lidé mohou být přijati pouze na práci, která odpovídá jejich duševnímu a fyzickému stavu a se „zvláštní podporou", která však není blíže určena. Mladí lidé nesmějí být přijati na hornické či těžební práce a pracovat noční směny. Zaměstnavatelé jsou povinni mladým lidem poskytnout zvláštní odbornou praxi, a to až po dobu dvou let poté, co ukončili středoškolské vzdělání. Ani toto není blíže určeno.

3.2.5 Vzdělávací právo ve vztahu k mladým lidem

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) je nejdůležitějším vzdělávacím zákonem. Zákon definuje český školský a vzdělávací systém a ujednává

principy, jako jsou bezplatný přístup k primárnímu a sekundárnímu vzdělání. Školský zákon doplňuje zákon o pedagogických pracovnících (č. 563/2004 Sb.), který upravuje úlohu a povinnosti pedagogického personálu, včetně vyučujících.

Školský zákon prosazuje povinné devítileté vzdělání nebo povinnou školní docházku až do konce školního roku, během kterého dosáhne žák věku 17 let. Povinné vzdělání začíná obvykle v roce, kdy je dítěti 6 let, a může být odloženo ne déle než do jeho osmých narozenin. Domácí vzdělávání je možné na základě zvláštní žádosti a za určitých okolností.

Práva studentů zahrnují právo na vzdělání a školské služby, právo na informace o vzdělávacích postupech a výsledcích, právo volit a být volen do školní rady a právo zakládat samosprávné orgány studentů školy a volit či být volen do těchto orgánů.

Povinnosti studentů zahrnují povinnost řádně docházet do školy, dodržovat školní řád a plnit pokyny pedagogických pracovníků.

Ve školách a na školních pozemcích je zakázána činnost či propagace politických stran a hnutí, což ovšem často vede k nedorozumění a zanedbávání občanského a politického vzdělávání obecně.

Školský zákon předpokládá tři další formy poskytnutí vzdělání: 1) základní umělecké vzdělávání, včetně hudebního či divadelního vzdělání, které poskytuje základní umělecká škola (ZUŠ), 2) jazykové vzdělávání, které poskytují školy oprávněné provádět státní jazykové zkoušky, a 3) zájmové vzdělávání, které poskytují střediska volného času, školní kluby a školní družiny.

3.2.6 Sociálně-právní ochrana dětí a mladých lidí

Sociálně-právní ochranu dětí upravuje zákon č. 359/1999 Sb., který byl značně novelizován v roce 2012 (č. 401/2012 Sb.). Tato modernizace se zaměřovala hlavně na to, aby byl posílen zájem dětí být vychován ve své vlastní rodině a aby rodiče byli více a lépe podporováni ve výchově svých dětí.

Hlavním zaměřením tohoto opatření jsou ochrana práv dítěte na jeho osobní pozitivní rozvoj a výchovu a ochrana legitimních zájmů dítěte či jeho majetku. Zákon zaručuje sociálně-právní ochranu dítěte skrze řadu ústavních opatření na různých úrovních, přičemž místní úřady mají rozšířené kompetence ve značně decentralizovaném systému sociálně-právní ochrany.

Zákon stanovuje podpůrné služby pro mladé lidi ve složitých situacích a opatření, která je třeba přijmout na ochranu dětí a mladých lidí před domácím násilím či jinými vážnými hrozbami. Stanovuje, za jakých okolností by měly děti být odebrány z dysfunkčních rodin a dány do ochranného opatrovnictví, jak musí být práva dítěte v takovýchto situacích chráněna a jaký postup musí být uplatněn v rámci řádného procesu.

Sociální pracovníci získali skrze zákon širokou škálu podpůrných nástrojů a opatření, které jsou jim k dispozici na podporu dětí a jejich rodin.

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (č. 109/2002 Sb.) stanovuje druhy ústavní péče pro děti: diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školami a výchovnými ústavy. Ty nabízejí služby pro děti umístěné v ústavní péči, ústavní výchově a/nebo ochranné výchově. Dětem je poskytnuta strava a ubytování, učebnice a vzdělávací materiály, zdravotní pojištění, cestovní výdaje do školy a kapesné. Mají také nárok na podporu poté, co danou instituci po dosažení zletilosti opustí.

Existují rovněž zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (tzv. „Klokánky“ coby projekt soukromého Fondu ohrožených dětí), v nichž zůstává ne více než 28 dětí po dobu ne delší než 6 měsíců. Tato zařízení se teprve nedávno stala součástí legislativy, jmenovitě skrze nový občanský zákoník a modernizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2012.

3.2.7 Zdravotní právo ve vztahu k mladým lidem

Ve vztahu k mladým lidem existuje řada zdravotních zákonů, mezi nimi zákon o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů (č. 379/2005 Sb. novelizován), který zakazuje prodávat či dávat tabákové výrobky, včetně elektronických cigaret, a alkohol osobám mladším 18 let, a zákon o loteriích a jiných podobných hrách (č. 202/1990 Sb. novelizován), který zakazuje účast mladých lidí mladších 18 let na loteriích a podobných hrách.

3.2.8 Dobrovolnické právo ve vztahu k mladým lidem

Dobrovolnictví je oblast zákona a vytváření politiky, která má velký význam pro mládežnické organizace a organizace pracující s dětmi a mladými lidmi. Přestože Česká rada dětí a mládeže stejně jako Ministerstvo školství,

mládeže a tělovýchovy pracují již řadu let na přípravě specializovaného zákona a dobrovolnictví, nedostal se doposud do legislativního procesu. V době psaní byl nejpodstatnější zákon č. 198/2002 o dobrovolnické službě, který poskytuje základní právní rámec pro dobrovolnické služby. Tento zákon bývá opakovaně kritizován jako nedostatečný a při příležitosti Evropského roku dobrovolnictví 2011 měl širší konzultační proces připravit zásadní revizi a rozšíření zákona, které však ještě nebyly přijaty a formálně stvrzeny.

3.2.9 Bezpečnost na silnici ve vztahu k mladým lidem

Zákon o silničním provozu (č. 361/2000 Sb. novelizován) definuje konkrétní ochranná opatření a povinnosti pro mladé lidi a děti. Kupříkladu cyklisté mladší 18 let mají povinnost nosit helmu během jízdy na silnicích a po ulicích. Získání řidičského oprávnění pro různé druhy motorových vozidel je rozlišeno podle věku a příslušné kvalifikace a povolení, tedy v zásadě velmi podobně jako v dalších evropských zemích (věkové limity jsou pro menší motocykly 15 let, pro větší motocykly 16 let, pro osobní automobily 18 let).

3.3 Lidská práva ve vztahu k dětem a mladým lidem

V souladu s mezinárodními smlouvami, které Česká republika ratifikovala, dochází k pravidelnému monitorování aktuálního stavu lidských práv a práv dětí. Hlášení tohoto stavu mají na starosti Rada vlády pro lidská práva a její Výbor pro práva dítěte. Rada vydává každoročně zprávu o aktuálním stavu lidských práv v České republice.

Zatímco mládež není považována za zvláštní skupinu, určité části zprávy často popisují případy vztahující se k mladým lidem. První dvě zprávy na základě Úmluvy o právech dítěte byly vydány pro období 1993–1994 a 1995–1999. Třetí a čtvrtá zpráva byly přezkoumány společně Organizací spojených národů v roce 2008 jako součást procedury Univerzálního periodického přezkumu (Universal Periodic Review – UPR).

Vedle dvou klíčových úmluv s významem pro děti a mládež přijala Česká republika také dva ze tří hlavních opčních protokolů, jmenovitě o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů (přijat v roce 2002) a o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii (přijat v roce 2013). Třetí opční protokol zavádí komunikační proceduru, která by umožnila dětem, skupinám dětí či jejich zástupcům podat Výboru OSN pro práva dítěte stížnost na porušování jejich práv ze strany státu. Tento protokol zatím nebyl přijat, ale podle rozhovorů, které jsme pro účel tohoto přehledu uskutečnili, lze jeho zavedení očekávat.

Mezi další mezinárodní smlouvy s významem pro otázky mládeže patří Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace a Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání a Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

Národní zprávy o aktuálním stavu lidských práv za tři poslední dostupné roky (2010– 2012) obsahují některá témata vztahující se k dětem a mladým lidem.

Zpráva z roku 2010 krom dalších témat poukazovala na sociální a právní ochranu dětí, na státní systém práce s dětmi a mladými lidmi v ohrožení, na absenci kvalifikované sexuální výchovy ve školách, což vedlo k širší veřejné debatě s velmi rozličnými názory.

Následkem rozhodnutí přijatého Evropským soudem pro lidská práva se ve Zprávě o stavu lidských práv v roce 2011 objevilo téma inkluze dětí náležících k národnostní menšině. Zvláště romské děti byly často vyloučeny z běžného vzdělávacího systému na základě sociálního či mírného duševního znevýhodnění určeného odborníky, což vedlo k tomu, že se vzdělávali v tzv. „zvláštních školách“. V roce 2007 rozhodl Evropský soud pro lidská práva, že Česká republika porušila lidská práva 18 romských dětí a jejich rodin a narušila jejich práva na vzdělání a nediskriminaci. Více podrobností týkajících se inkluze a vyloučení romských studentů ve vzdělávacím systému bude uvedeno v následujících kapitolách.

Zpráva z roku 2012 shrnula zvláštní strategii vlády zaměřenou na zrušení strukturálních nevýhod dětí a mladých lidí z romských rodin. Zpráva rovněž upozornila na případy absence institutu dětského ombudsmana a na zavedení soudů pro mládež po celé zemi.

V průběhu těchto tří let byly hlavními lidsko-právními tématy, které se dotýkají mladých lidí, strukturální vyloučení romských dětí a mládeže ze vzdělávacího systému, práva mladistvých pachatelů a situace dětí a mladých lidí v ohrožení. Do této chvíle nedošlo v reakci na tyto zprávy k zavedení specifických práv mládeže.

Mladí lidé
a veřejné politiky v

České republice

Zmapování veřejných politik týkajících se mládeže v České republice

4

4. Úvod

Tato kapitola se zaměřuje na shrnutí existujících politik v České republice, které jsou spojené s mládeží. Hlavním cílem tohoto oddílu je poskytnout přehled existujících politik s ohledem na jejich (a) existenci, (b) implementaci, (c) pokrytí a (d) existující vyhodnocovací schémata. Každá existující politika bude zdokumentována stručným shrnutím hlavních strategických dokumentů platných na národní úrovni, zákonů (tam, kde je to vhodné) spojených s takovým dokumentem a hlavních aktérů zapojených do dané politiky (od zainteresovaných subjektů na státní úrovni až po mladé lidi samotné). Realizace politiky bude popsána ve smyslu implementačních struktur a aktérů zapojených do celkové implementace. Pokrytí politiky se zaměřuje na poskytnutí stručné informace o skupinách obyvatelstva, na něž je konkrétní politika zaměřená či které nejsou ve specifické politice zahrnuty, přičemž zvláštní důraz je kladen na to, zda je cíl explicitní (tj. formulovaný přímočarým způsobem v některém z dokumentů či zákonů), nebo implicitní (tj. zaměřený na některé skupiny a marginalizující ostatní, aniž by bral na vědomí takovéto důsledky). Podkapitoly věnované vyhodnocení politiky zkoumají existující vyhodnocovací schémata se zaměřením na jejich efektivitu, jejich cíle a také charakteristiky vyhodnocovacích schémat jako takových a snaží se zodpovědět otázky jako: „Kdo provádí vyhodnocení?“ či „Kdo zadává taková vyhodnocení?“

Kromě celkové státní politiky mládeže se budeme zabývat pěti oblastmi zájmu, jimiž jsou:

» vzdělávání,
» zaměstnanost,
» zdraví a zdravotní péče,
» sociální blahobyt a bydlení,
» volný čas.

Vedle těchto pěti obecných témat, která budou prozkoumána v konkrétních oddílech, se dle potřeby budeme v průběhu třetí kapitoly a dále zabývat prvky, které procházejí napříč těmito oblastmi, a to včetně témat jako menšiny, lidská práva, participace a rasismus.

Poznámka k metodologii

Politické dokumenty byly získány prostřednictvím oficiální webové stránky vládní Databáze strategií (Ministry of Regional Development, 2013c), která obsahuje strategické politické dokumenty, a to jak aktuální, tak použité v minulosti. V analýze obsahu byly použity pouze ty dokumenty, které jsou na stránce uvedené jako aktuální.[142]

Samotná analýza obsahu byla provedena ve dvou krocích. Prvním krokem bylo vybrat všechny dokumenty spojené s daným tématem (tj. všechny dokumenty vztahující se ke vzdělávání, k zaměstnanosti atd.). Druhým krokem bylo vyhledat dokumenty, v nichž se často opakují klíčová slova jako „děti, mladí lidé, mládež či mladí dospělí, žáci, studenti" a tyto byly poté podrobně analyzovány pro účely této zprávy.

4.1 Státní politika mládeže v České republice

4.1.1 Historické kořeny politiky mládeže v České republice

První historické příklady státních politik se specifickým zaměřením na děti a mladé lidi lze vysledovat do 18. a 19. století a byly většinou zaměřeny na ochranu dětí a mládeže žijící bez rodičovské péče či trpící závažnými zdravotními problémy. V roce 1863 byl přijat říšský zákon o právu domovském, následovaný říšským zákonem o právech chudých, které položily právní základy sociální ochrany mladých lidí. Velký počet osiřelých dětí po první světové válce znamenal, že se sociální ochrana stala vážným tématem v první Československé republice (acc. Špeciánová 2007). Byly založeny místní komise pro mládež, aby se s tímto problémem potýkaly na lokální úrovni, přičemž se později rozrostly i na krajskou a státní úroveň. Další problémy spojené s mládeží byly i nadále řešeny rodiči, místními, občanskými, církevními a tradičními institucemi. Nějakou dobu byla projednávána opatření proti kriminalitě mládeže a v době první Československé republiky v roce 1931 byla zavedena. Opatření proti kriminalitě mládeže zahrno-

142. To v některých případech znamenalo použití dokumentů, které se nezdály aktuální (tj. že období, pro něž byly tyto dokumenty původně vytvořeny a přijaty, již uplynulo), ale které byly Ministerstvem pro místní rozvoj uvedeny jako současné, neboť se stále používají.

vala preventivní a ochranná opatření spolu s tradičními trestními případy a založila zvláštní soud pro mládež.

Opatření přijatá během nacistické okupace zahrnovala politiky snažící se germanizovat „vhodné" mladé Čechy a diskriminovat ty „nevhodné" a vzdorovité. Jedním z institucionalizačních pokusů byla myšlenka Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. „Hlavním účelem Kuratoria byla ideologická indoktrinace mládeže podle konceptu „duchovní výchovy". Kuratorium organizovalo sportovní a kulturní soutěže, jako byly pracovní brigády a prázdninové tábory, coby prostředky propagandy. Ke konci druhé světové války organizovalo Kuratorium nasazení české mládeže na zákopové práce jak v nacistické říši, tak v Protektorátu" (Trnka 2012: 22). Účast v Kuratoriu byla pro mladé ve věku 9 až 18 let povinná.

Polodemokratické období mezi druhou světovou válkou a komunistickým převratem v roce 1948 poskytlo čas na poválečnou konsolidaci, ale politiky zaměřené na mládež během komunistického režimu se většinou sestávaly z pokusů rozšířit kontrolu režimu nad obyvatelstvem. Mladí lidé hráli v komunistickém režimu důležitou roli, avšak hlavním cílem nebyl svobodný rozvoj mládeže, nýbrž výchova generace k podpoře ideálů marxismu-leninismu a československého komunistického režimu.

V tomto období došlo ke zrušení autonomních mládežnických a občanských organizací, stejně jako určitých právních opatření, včetně soudů pro mládež, a to ve snaze vybudovat nové instituce dohlížející na „socialistický lid". V roce 1949 byl vytvořen Československý svaz mládeže (ČSM), aby sjednotil všechny národní mládežnické organizace. Roku 1953 došlo k vytvoření národní instituce zaměřující se na děti a mládež, avšak její název a funkce se v průběhu let měnily, dokud se z ní v roce 1993 nestal Institut dětí a mládeže.[143] Během Pražského jara v roce 1968, kdy docházelo k liberalizaci komunistické společnosti, bylo možné zlegalizovat aktivity jistých mládežnických organizací nezávislých na komunistické straně, rovněž díky tlaku v rámci Československého svazu mládeže. Vznik 18 nezávislých mládežnických organizací vedl ke zrušení svazu.

Vedoucí role komunistické strany byla nahrazena spojením s Všeobecnou deklarací lidských práv OSN. Humanistické paradigma nahradi-

143. Používáme zkratku IDM.

lo přístup komunistické strany coby étos mládežnických organizací (Trnka 2012: 30 - 33).

V roce 1970 založila Komunistická strana Československa Socialistický svaz mládeže (SSM), který poskytoval moc a administrativní prostředky k formování a kontrole většiny mladých lidí v zemi, zejména těch ve školním věku. Nezávislé mládežnické organizace byly opět zrušeny. SSM byl de facto krokem pro komunistickou stranu k přizpůsobení se aktivním lidem, ale také nástrojem pro trestání, kontrolu či cenzuru myšlenek, aktivit a životů mladých lidí nepodporujících komunistický režim. Mladí lidé, kteří aktivně podporovali systém – nebo mu otevřeně neodporovali – byli odměněni prostředky a zařízením pro jejich aktivity. Ti, kteří aktivně protestovali proti systému, byli aktivně šikanováni a jejich životní dráhy omezovány, neboť přístup k dalšímu vzdělávání a pracím byl politicky kontrolován. Mladší děti ve věku 6–15 let byly přihlašovány do tzv. Pionýrské organizace Socialistického svazu mládeže (PO SSM). V období normalizace byla většina nezávislých mládežnických organizací zrušena a Socialistický svaz mládeže byl prakticky jedinou legální mládežnickou organizací. Nicméně, některé skupiny se dále organizovaly v ilegalitě či depolitizovaným způsobem v rámci SSM.

S globálními změnami 80. let v komunistickém bloku došlo k některým změnám v oblasti mládeže. V roce 1986 byly zahájeny první komplexní pokusy o vytvoření konkrétního zákona o mládeži. Tento proces byl spojen s přestavbou,[144] politickým procesem rekonstrukce společnosti souběžným s liberalizačními změnami odehrávajícími se v Sovětském svazu. Docházelo tudíž i k předefinování role mladých lidí v „přestavěné" socialistické společnosti. V roce 1989 byly načrtnuty principy nového zákona o mládeži (UV SSM 1989). Roku 1990 byly zamítnuty dva návrhy zákona o mládeži v přípravné fázi nové československé vlády, jelikož byly považovány za nevyhovující novým sociálním a politickým kritériím formulovaným po „sametové revoluci".

V roce 1987 byl po strukturálních administrativních změnách vytvořen Odbor pro mládež v rámci reformovaného Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, čímž byla mládež přidána jako specifická oblast agendy

144. V ruštině též známo jako perestrojka.

ministerstva.[145] Nově založený Odbor pro mládež plní od té doby koordinační a odbornou roli na státní úrovni a od konce 90. let je zodpovědný za přípravu, koordinaci a implementaci státní politiky mládeže, jak je vysvětleno dále.

4.1.2 Státní politika mládeže

Státní politika mládeže byla oficiálně vytvořena ke konci 90. let. V průběhu 90. let byla většina témat v oblasti mládeže řešena administrativou na ad hoc základě. Odbor pro mládež Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy hlavně poskytoval státní finanční podporu mládežnickým organizacím a byl využíván v řadě otázek v závislosti na potřebách a politických úkolech. Jednou z hlavních oblastí aktivity byla mezinárodní spolupráce s cílem pěstovat mezinárodních kontakty a sdílet informace z oblasti mládeže s mládežnickými pracovníky. Na mezinárodní úrovni je třeba zmínit vytvoření Tandemu – Koordinačního centra česko-německých výměn mládeže v roce 1997, s cílem podporovat spolupráci s Německem v oblasti mládeže. Tandem je podřízený projekt česko-německé Rady pro výměnu a spolupráci mládeže v oblasti mládeže podle česko-německých smluv o spolupráci.

Jak bylo zmíněno výše, velká část 90. let byla ovlivněna otázkou vypořádání se s majetkem bývalého Socialistického svazu mládeže, procesem politicky řízeným parlamentem a spravovaným Fondem dětí a mládeže, který byl založen zákonem č. 113/1993 Sb. o Fondu dětí a mládeže. Hlavním účelem Fondu bylo spravovat majetek bývalého SSM, který se po revoluci stal státním majetkem, a přidělovat zisky činnostem dětských a mládežnických organizací. V roce 2000 parlament Fond na základě zákona č. 63/2000 Sb. rozpustil. Likvidační proces se stal předmětem řady parlamentních vyšetřování a soudních procesů (podrobnosti viz např. v NKÚ 2006 05/36). Podle zpráv Nejvyššího kontrolního úřadu z let 1994 a 1997 Fond opakovaně prodával majetek soukromým společnostem namísto mládežnických organizací. Oficiální likvidátor byl odsouzen ke třem letům vězení (Adam 2012).

145. Je třeba mít na paměti, že v tuto chvíli stále ještě hovoříme o československém státě.

První koncept národní politiky mládeže byl vládou odsouhlasen pro období 1999 až 2002, kdy byla vládou schválena první státní politika pro oblast dětí a mládeže.[146] Druhá státní politika pro oblast dětí a mládeže pokrývala období 2002 až 2007.[147] Třetí politika platila pro období 2007 až 2013[148] a nejnovější politika se týká období 2014 až 2020.[149]

Národní politika mládeže se snaží monitorovat a přiblížit veřejnosti otázky mládeže. Odbor pro mládež Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy má za úkol dohled a koordinaci spolupráce ostatních ministerstev. Podle politiky z let 2007-2013 byly zapojeny Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo informatiky, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo kultury, Ministerstvo obrany, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo zdravotnictví. Existují rovněž sub-ministerské struktury pracující na této problematice, jako např. Národní institut dětí a mládeže. Dokument je založen na výzkumných údajích prezentovaných v první kapitole a na dvou širších studiích zaměřujících se na mladé lidi a výzvy, jimž v současnosti čelí. Děti a mládež jsou definovány jako věková skupina ve věku 0 až 26 let.

Národní institut dětí a mládeže (NIDM) byl státním administrativním úřadem pracujícím na státních úkolech v oblasti dětí a mládeže. Byl vytvořen roku 2005 kvůli transformaci a sloučení tří dalších státních organizací v oblasti mládeže. NIDM byl organizací přímo řízenou Odborem pro mládež ministerstva. Avšak roku 2013 byla organizace rozpuštěna. Většinu úkolů sdílí tři další vládní úřady pod vedením Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy – nicméně přímé řízení agendy mládeže ze strany Odboru pro mládež se zdá být spíše slabé a neformální. Hlavní úkoly bývalého NIDM převzal Národní institut pro další vzdělávání, evropský program pro mládež (bývalý program Mládež v akci, nově mládežnická část programu Erasmus+) byl přiřazen Domu zahraniční spolupráce (DZS). Aktivity Národního informačního centra pro mládež se staly součástí Národního ústavu

146. Usnesení vlády č. 1 ze 6. ledna 1999

147. Usnesení vlády č. 343 ze 7. dubna 2003

148. Usnesení vlády č. 611 ze 4. června 2004

149. Koncepce podpory mládeže na období 2014 - 2020.

pro vzdělávání (NÚV). Je obtížné zanalyzovat, jaký dopad bude mít tato změna na oblast mládeže.

Koncepce podpory mládeže na období 2014-2020 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2014) je ve srovnání se svým předchůdcem mnohem organizovanějším a otevřenějším dokumentem. Rozšiřuje cílovou skupinu z dříve definované věkové skupiny 0-26 na věkovou skupinu 0-30 a definuje primární cílovou skupinu jakožto mládež ve věku 13 až 30 let. Dokument přehledně prezentuje právní struktury, na nichž je založen, počínaje zákony a směrnicemi na celonárodní úrovni, mezinárodními směrnicemi a dokumenty na úrovni EU. Shrnuje také dokumenty národní politiky vztahující se ke Koncepci podpory mládeže na období 2014-2020. Po prezentaci všech základních informací na pozadí představuje dokument tři základní pilíře, na nichž jsou postaveny jeho cíle: „(1) usnadnění přerodu mladé osoby k nezávislému jedinci zodpovědnému za svůj život, svou rodinu, komunitu a společnost; (2) orientace na skutečné potřeby a možnosti mladých lidí; (3) podpora potenciálu mladých lidí pro rozvoj společnosti". Tyto základní pilíře jsou dále rozpracovány do pěti „horizontálních priorit" jako (1) rovné příležitosti, (2) mezisektorový a meziresortní přístup, (3) podpora neformálního vzdělávání a kvalitní práce s mládeží, (4) zapojení mladých lidí do procesů spolurozhodování a spoluúčasti a (5) mezigenerační solidarita. Těchto pět úkolů je dále rozpracováno do třinácti konkrétních cílů, které na oplátku formulují dílčí cíle a konkrétní opatření, jež mají být přijata příslušnými zodpovědnými orgány. Rovněž jsou popsány implementace, monitoring a vyhodnocení a jsou načrtnuty finanční aspekty. Celkem vzato se zdá, že tento dokument poskytuje pevný základ pro zajištění toho, aby si mladí lidé v České republice přišli na své, alespoň pokud bude implementace tak precizní, organizovaná a dobře promyšlená jako koncept samotný.

V porovnání s předchozí politikou je Koncepce podpory mládeže na období 2014-2020 blíže spojená s oblastmi, jimiž se zabývá spolupráce s politikou mládeže EU. Rozdíly v obou dokumentech lze rovněž nalézt s ohledem na implementaci a navazující procesy. Předchozí koncepci doplňovaly akční plány, které zahrnovaly monitorovací a vyhodnocovací procesy každé dva roky. Nová koncepce nezahrnuje akční plán. Spíše by implementace strategie měla být průběžně monitorována pracovními skupinami s tematickým přesahem, v nichž budou působit i zástupci mladých lidí. Nová koncepce rovněž navrhuje větší zapojení mladých lidí do procesu politiky, zejména

skrze nástroj strukturovaného dialogu s mládeží. Proces strukturovaného dialogu by na národní úrovni měla koordinovat nově znovuvytvořená Národní pracovní skupina s vedoucí rolí národní rady mládeže – České rady dětí a mládeže. Je však třeba, aby byla konkrétnější a aktivnější na operační úrovni, neboť skutečná činnost skupiny začala v polovině roku 2014, tj. během posledních měsíců této studie. Hlavní pozornost je zaměřena na realizaci IV. cyklu Evropského strukturovaného dialogu na témata posílení mládeže a konkrétněji na přístup mladých lidí k právům a participaci mládeže na politickém životě. Činnosti počítají s širší spoluprací různých zúčastněných aktérů v oblasti mládeže, včetně výzkumníků a politických stran.

4.1.3 Implementace, pokrytí a vyhodnocení politiky mládeže

Politika mládeže v České republice spadá pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). I když mohou být některé činnosti implementovány ve spolupráci s dalšími aktéry, jak jsme mohli vidět výše a jak bude rovněž zřejmé z následujících kapitol, hlavní zodpovědnost v otázkách implementace a financování leží na MŠMT. Jak znázorňuje tabulka 1, finanční prostředky zaměřené konkrétně na aktivity mládeže jsou poměrně stálé a dosahují kolem 0,1 % zdrojů ze státního rozpočtu přidělených MŠMT a kolem 0,01 % celkových finančních prostředků státního rozpočtu. I když existují další zdroje, které mohou doplňovat prostředky zobrazené v tabulce, konkrétní finanční podpora aktivit mládeže se zdá být spíše nízká. Nicméně se jedná o jednu z mála položek státního rozpočtu, ve kterých nedošlo důsledkem ekonomického poklesu od roku 2009 k žádným škrtům; ke stagnujícím trendům ve financování je ale třeba vzít v potaz snižující se reálnou hodnotu finančních prostředků kvůli inflaci.

Existuje 50 státem uznaných organizací pro oblast práce s dětmi a mládeží (2011-2015; http://www.msmt.cz/mladez/organizace-uznana-msmt-pro-oblast-prace-s-detmi-a-mladezi). Uznání slouží jako záruka kvality a ocenění práce, kterou organizace doposud vykonala. Kromě těchto organizací existuje mnoho dalších nevládních neziskových organizací, které se zaměřují na práci s mladými lidmi v řadě ohledů. Je zde také síť státem řízených agentur, center pro volný čas, které se zaměřují na aktivity s dětmi a mládeží v jejich volném čase. Tato centra se většinou vyskytují ve větších

městech, zaměřují se především na děti a (pro právní základ těchto center viz oddíl týkající se zákonů spojených se vzděláváním) mládež ve věku 15-18 let, i když praktický dosah může být mnohem širší (některá centra zahrnují rovněž aktivity pro matky s novorozeňaty či aktivity pro mládež na univerzitách; v těchto případech je věkový rozsah 1-30 let). Hodnocení jednotlivých grantových schémat na státní úrovni je k dispozici pouze ve smyslu obecně napsaných zpětných vazeb ze strany jednotlivých organizací dostávajících finanční podporu. Neexistují tedy žádné konkrétní pokusy o vyhodnocení, které by jasně sdělovaly výsledky a dopady každého projektu a činnosti. Informace nashromážděné prostřednictvím rozhovorů potvrzují nedostatek zpětné vazby a vyhodnocení obsahu podporovaných projektů. Ministerstvo však od roku 2010 učinilo nějaké kroky kupředu a alespoň základní monitoring podporovaných projektů je rovněž k dispozici online na jeho webových stránkách.

Politika mládeže postrádá další vyhodnocovací mechanismy a ukazatele. V konkrétních oblastech jako zaměstnanost mládeže určité ukazatele existují, jako např. míra zaměstnaných absolventů atd., avšak v politice mládeže jako takové ukazatele chybí. Podle zdrojů z ministerstva začne práce na vytvoření ukazatelů prioritně v blízké budoucnosti, avšak v Koncepci ukazatele chybí. Některá opatření, která lze považovat za ukazatele kvality a uznání v oblasti mládeže, jsou certifikace ministerstva udělované mládežnickým organizacím a informačním centrům mládeže. Certifikace identifikuje „organizaci uznanou MŠMT pro oblast práce s dětmi a mládeží." Jedná se o určitý druh morálního uznání ze strany ministerstva a formu kvality práce s mládeží garantované státem. Certifikace je udělována každý rok a je platná do roku 2015 ve vztahu ke státním programům finanční podpory v oblasti mládeže. Podle webových stránek ministerstva bylo do roku 2013 uznáno 50 organizací. Státní certifikace informačních center mládeže má podobný význam, platí 4 roky a doposud ji obdrželo 18 informačních center pro mládež. Hlavní výhodou certifikace se zdá být snazší přístup ke státní finanční podpoře, jelikož certifikace je napojena pouze na programy financování. Zpětná vazba ze strany mládežnických organizací se zdá spíše opatrná. I když organizace podporují myšlenku větší transparentnosti a způsobu distribuce státní podpory, byly vysloveny obavy týkající se možného nebezpečí marginalizace necertifikovaných organizací. Jelikož jednou z podmínek pro získání certifikace je pozitivní participace

na státem financovaném programu během posledních tří let, mohlo by toto opatření omezit přístup ke státní podpoře novým mládežnickým organizacím či mládežnickým organizacím, které v předchozích letech nespoléhaly primárně na veřejné finanční prostředky.

Komora mládeže je důležitým koordinačním a výchozím orgánem politiky mládeže zavedené v roce 1998 a reformované v roce 2012. Podle reformy z roku 2012 (MŠMT 2012 a MŠMT 2012 b) je strukturovaný dialog s mládeží rovněž nástrojem politiky mládeže. Komora mládeže se skládá z představitelů různých ministerstev s dopadem na mládež a koordinovaných v rámci státní koncepce či strategie podpory mládeže, plus z představitelů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, České rady dětí a mládeže a představitelů z Asociace center pro volný čas. Pod reformovanou Komorou mládeže operují tematicky vícesektorové pracovní skupiny pro specifické oblasti nové koncepce pro mládež, nově zodpovědné rovněž za realizaci nové strategie pro mládež.

Struktura Komory rovněž slouží jako fórum pro zapojení představitelů krajských a místních činitelů. Jelikož jsou však pravomoci na státní, krajské a místní úrovni striktně odděleny, zdá se být tento proces komplexní. Nedávno si ministerstvo uvědomilo nedostatek komunikace s kraji v oblasti mládeže a byly vytvořeny komunikační kanály, i když zatím tomu tak je spíše na dobrovolné bázi než na silných strukturách a nejsou pokryty všechny kraje. Všeobecné vyhodnocení výkonu krajů v oblasti mládeže je dále komplikováno rozdílnými přístupy k politice mládeže ze strany jednotlivých krajů. Některé kraje mají krajské strategie pro práci s mládeží, finanční programy pro mládežnické organizace a oblast mládeže a mezinárodní spolupráci v oblasti mládeže, zatímco jiné nepovažují oblast mládeže za samostatný specifický sektor a rozvíjejí oblasti vzdělávání a sportu. Podobná je i situace na lokální úrovni. Obecně vzato se všichni informátoři shodují na tom, že sektor mládeže potřebuje pro další rozvoj politickou podporu a že proces zatím silně závisí na osobách v čele krajů a obcí.

Specifickou sekcí, kterou je třeba se ve státní politice mládeže zabývat, je problematika financí. Pokusy s Fondem dětí a mládeže v 90. letech byly neúspěšné, nicméně Česká republika pravidelně vyhlašuje státní programy pro podporu práce s mládeží a dětmi v mimoškolním prostředí. Podpora je v podstatě vykonávána skrze Programy státní podpory pro práci s dětmi

a mládeží na období 2010–2015. Programy byly v minulosti velmi podobné, i pokud bylo jejich období kratší nebo (počátkem 90. let) na roční bázi, což je učinilo administrativně náročnějšími. Momentálně existuje pět základních typů podpůrných programů. První typ podporuje pravidelné aktivity nevládních organizací pro děti a mládež; druhý typ podporuje vybrané formy práce s dětmi a mládeží mimo specifické organizace. Třetí typ se zaměřuje na investici do rozvoje materiální a technické základny dětských a mládežnických nevládních organizací. Čtvrtý typ tvoří otevřené výzvy na podporu určitých témat. V posledních dvou letech se otevřené výzvy soustředily na rozvoj mezinárodních dobrovolnických aktivit a podporu práce s dětmi a mládeží s omezenými příležitostmi. Pátý typ státní podpory je pro informační centra mládeže. Každý z těchto typů lze dále zdůraznit každoročními prioritami podle aktuální státní politiky. Státní rozpočet za poslední roky počítá s cca 206 miliony korun na podporu aktivit v oblasti mládeže (podle Ministerstva financí a zákonů o státním rozpočtu), což činí zhruba 0,017 % z celkového rozpočtu v roce 2014.[150] Tento rozpočet však také slouží pro správu a zajištění úkolů politiky mládeže. Otázky mládeže a práce s mládeží získávají další podporu z jiných veřejných zdrojů, zejména programu EU Erasmus+ a jeho mládežnické části, ale také dalších mezinárodních nadací, jako je Visegrádský fond a Evropský fond pro mládež Rady Evropy. Navíc existují soukromé nadace, které se soustřeďují na mládež, avšak jejich podpora je často spojena se strategiemi soukromých aktérů a ne se státní politikou mládeže jako takovou. Specifickou oblastí, které se také dostává státní finanční podpory, je podpora talentované mládeže v ČR, což je jedna z tradičních priorit české politiky mládeže, částečně též zahrnuta ve zmíněné rozpočtové linii mládeže.

4.2 Vzdělávání

Vzdělávání v České republice představuje (do značné míry, i když ne pouze) rozsáhlý systém školního vzdělávání (viz dodatek 3.1, Struktura českého vzdělávacího systému), který dosahuje na značný počet mladých lidí, vzhledem ke vzrůstajícímu počtu mladých lidí podstupujících vyšší vzdělání

150. Podle údajů navrhovaného státního rozpočtu pro rok 2014, Ministerstvo financí (http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Navrh_2013_Navrh-zakona-o-statnim-rozpoctu-CR-na-rok-2014-komplet.pdf).

(27 % mladých lidí ve věku mezi 20 a 29 lety bylo v roce 2010 studenty [CZSO 2010, 2]) a stabilnímu vysokému počtu mladých lidí studujících na sekundární úrovni (nižší sekundární je povinná a na vyšší sekundární ve školním roce 2012/2013 studovalo 104,4 % 15-18letých [European Commission 2013a]).[151]

4.2.1 Národní politiky vzdělávání a politiky spojené se vzděláváním ovlivňující mládež v České republice

V oblasti vzdělávání byl jedním z nejzákladnějších strategických dokumentů Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Ministry of Education, Youth, and Sport 2001), rovněž nazývaný Bílá kniha. Ačkoli dokument samotný byl vydán před více než deseti lety, jeho význam zůstává velký, neboť se jednalo o jeden z prvních národních strategických dokumentů sestavených v ČR po sametové revoluci. Dokument se zaměřoval na všechny úrovně vzdělávání, počínaje předškolním vzděláváním přes terciární vzdělávání až po vzdělávání dospělých. Jeho hlavní cíle byly následující:

1. Realizace celoživotního vzdělávání pro všechny.
2. Přizpůsobení vzdělávacích a studijních programů životním potřebám ve společnosti vědění.
3. Monitoring a vyhodnocení kvality a efektivity vzdělávání.
4. Podpora vnitřní přeměny a otevřenosti vzdělávacích institucí.
5. Přeměna role a odborných vyhlídek vzdělávacího personálu a akademiků.
6. Přechod z centralizované správy k zodpovědné účasti na rozhodování (Ministry of Education, Youth, and Sport 2001, 91).

151. Někteří žáci mohou navštěvovat více než jeden kurz či školní program a tudíž toto číslo může být o něco vyšší než 100 %.

Období stanovené pro implementaci nastíněného národního programu bylo 2001-2005 a jeho implementace byla problematická. Jak naznačuje analýza objektivních naplnění Bílé knihy, některé z doporučených kroků „nebyly implementovány vůbec a mnoho z těch, které implementovány byly, mělo omezený dopad." (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009a, 44)

Po Bílé knize byl v roce 2007 vydán Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (Ministry of Education, Youth, and Sport). Ten dále nastínil cíle, kterých mělo být dosaženo v období 2007-2013 a stanovuje nejdůležitější cíle následovně: rovnost vzdělávacích příležitostí; reforma učebního plánu; podpora cizích jazyků a ICT; tvorba a implementace kontrolních systémů kvality, metod vyhodnocování a sebehodnocení; zvýšení odbornosti a zlepšení pracovních podmínek pedagogického sboru; podpora dalšího vzdělávání.

Reforma učebního plánu coby jedna z priorit Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007) byla dlouhým procesem poměrně zásadní změny v učebních dokumentech v ČR. Postupně byla vydána důležitá řada nových učebních dokumentů: rámcových vzdělávacích programů pro různé úrovně a druhy vzdělávání. Přestože práce na těchto programech začala již v roce 2001, jsou do dnešní doby vylepšovány a aktualizovány. Tyto dokumenty nastavily obecné cíle pro různé úrovně a typy vzdělávání a společně s manuály pro tvorbu školního vzdělávacího programu slouží jako základní celonárodní referenční bod. Na základě těchto dvou dokumentů jsou na každém vzdělávacím zařízení v ČR vytvářeny školní vzdělávací programy. Školní vzdělávací programy jsou spojením mezi národním učebním plánem (rámcové vzdělávací programy) a školní realitou, jelikož školní vzdělávací programy jsou flexibilně uzpůsobené každé škole jejími učiteli a vedením. V porovnání s předchozí situací, kdy existovaly centrálně vytvořené učební plány na státní úrovni, které byly povinné pro všechny školy na dané vzdělávací úrovni, přinesla tato reforma decentralizaci a možnosti formování jednotlivých škol v rámci jedné vzdělávací úrovně do unikátních organizací, zatímco zachovávala základní standardy vzdělávání na všech úrovních v rámci celého vzdělávacího systému.

Další důležitou změnou ve vzdělávacím systému spojenou s Dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky

(Ministry of Education, Youth, and Sport 2007) byla nepochybně státní maturita na vyšších sekundárních školách. Státní maturita sestává z testu, který je vytvořen, distribuován a vyhodnocen centrálně agenturou spojenou se státem, čímž jsou zajištěny rovnocenné podmínky pro všechny studenty v ČR. To vše v protikladu k bývalému systému maturit připravených, vykonaných a vyhodnocených na úrovni jednotlivých středních škol, což dávalo prostor pro různorodou kvalitu mezi samotnými školami (a druhy škol). Státní maturita byla zavedena prostřednictvím řady nových zákonů (novela školského zákona č. 370/2012 Sb. a různé další zákony) a zásadně změnila způsob, jakým studenti absolvují střední školu. Tuto změnu doprovázel poměrně velký projev zájmu ze strany mladých lidí. Mnoho středoškoláků vyšlo do ulic, aby vyjádřili své názory. Objevily se pokusy o vytvoření nástrojů strukturovaného dialogu (jako například projekt „Kecejme do toho!“[152]) a také přímá jednání mezi středoškolskými studenty a tvůrci politiky.

Tvorba profesního standardu kvality učitele (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009g) je dalším projektem spojeným s Dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007). Cílem tohoto projektu je nastavení standardů kvality, v jejichž dosažení by měli být podporováni všichni učitelé v ČR (ibid, 3) a jedná se o probíhající proces skládající se z oficiálních návrhů a veřejných debat.

Bílá kniha terciárního vzdělávání (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009e) pokračovala v linii nastavené původní Bílou knihou (Ministry of Education, Youth, and Sport 2001) a zaměřila se na nastínění vytouženého směru, jímž by se měly ubírat změny týkající se terciárního vzdělávání v horizontu následujících deseti nebo dvaceti let (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009e, 7). Dokument tedy neposkytoval detailní rozvrh konkrétních kroků, které by měly být podniknuty, nýbrž se spíše zaměřoval na celkové potřeby terciárního vzdělávání v České republice a návrhy toho, co by bylo vhodné vzít v úvahu při provádění změn. Nejprve je popsán současný stav českého terciárního školství a jsou rozpracovány oblasti jako financování, vedení či spolupráce s podnikatelským sektorem (ibid, 3).

152. http://kecejmedotoho.cz/

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2011-2015 byl vydán Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (Ministry of Education, Youth, and Sport 2011a) a klade důraz na následující cíle: zvýšení kvality vzdělávání; navržení nových metod vyhodnocování škol; optimalizace nabídky vzdělání; rozvoj pracovního školení; podpora učitelského sboru (ibid, 3). Zásadní důraz klade na důležitost krajského školství, financování krajských škol či spojení s trhem práce.

Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011-2015 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2011c) je dalším strategickým dokumentem, který se nezaměřuje na konkrétní kroky, ale spíše se snaží o nastavení rámce. Jeho cíle jsou „vyhodnotit realizaci priorit a úkolů předchozího strategického plánu", „předpovědět klíčové trendy ovlivňující systém vyššího vzdělávání v ČR", „stanovit strategické cíle pro vyšší vzdělávání na období 2011-2015", „identifikovat hlavní prostředky pro a způsoby dosažení těchto cílů" (ibid, 2). Tento strategický dokument je druhým podobným dokumentem vydaným v období 5 let, přičemž první strategický plán byl vydán pod stejným názvem v roce 2005 na období 2006-2010. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává aktualizovanou verzi tohoto dokumentu každý rok, kladouce důraz na hlavní cíle, jichž má být v průběhu následujícího roku dosaženo. Priorit a cílů programu je dosaženo skrze otevřenou výzvu pro návrhy projektů, které (pokud uspějí v přihlašovacím procesu) obdrží od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy finanční podporu. Tyto výzvy jsou otevírány pravidelně každý rok a platí pro všechny veřejné univerzity v České republice.

V současnosti je na národní úrovni připravována a diskutována zbrusu nová vzdělávací strategie: Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2013e, 2013f). V době psaní této zprávy nebyla formulována ve své konečné podobě, avšak jsou k dispozici určité materiály poskytující nápovědu ohledně toho, do jakých oblastí a jakým způsobem bude Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 zapojena. Obecné cíle se zaměřují na zlepšení výsledků studentů či rovnost ve vzdělávání a podporu školy coby relevantní sociální instituce (Ministry of Education, Youth, and Sport 2013e, 2013f). Konkrétní oblastí, na kterou bude mít dopad, je řízení a správa školního systému, což

bylo identifikováno jako jedna ze slabin českého vzdělávacího systému (Ministry of Education, Youth, and Sport 2013g).

Strategie celoživotního učení (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007b) je dalším klíčovým strategickým dokumentem na národní úrovni a její realizace má potenciál ovlivnit mladé lidi po celé České republice. Jak je řečeno v Implementačním plánu Strategie celoživotního učení (Ministry of Education, Youth, and Sport 2008a), program je plánován na období 2007-2015 a jeho hlavní cíle se soustředí na oblasti základního vzdělávání, terciárního vzdělávání a dalšího vzdělávání a pokrývají různá témata, od reformy učebního plánu po nerovnosti ve vzdělávání. MŠMT vydává zprávy o postupu v naplnění Implementačního plánu Strategie celoživotního učení (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009b, 2012a), v nichž proces hodnotí a shrnuje předběžný postup.

Existují také některé politické dokumenty spojené se vzděláváním v užším rozměru. První se nazývá Akční plán podpory odborného vzdělávání (Ministry of Education, Youth, and Sport 2008b) a zaměřuje se na výzvy odborného vzdělávání, kterým ČR v dnešní době čelí. Akční plán podpory odborného vzdělávání (ibid) se soustřeďuje na spojení mezi odborným vzděláváním a pracovním trhem a také na otázku klesajícího počtu studentů se zájmem studovat na odborných školách v ČR.

Další politiky zaměřující se na ICT ve vzdělávacím systému jsou Koncepce rozvoje informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání na období 2009-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2008c), Škola pro 21. století: Akční plán pro implementaci „Koncepce rozvoje informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání na období 2009-2013" (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009c) a její hlavní cíle jsou následující: zajistit informační gramotnost všech občanů; zajistit dostupnost ICT studentům i učitelům; zajistit konektivitu; zajistit školení pedagogického sboru; poskytnout vzdělávací programy a prostředky elektronického učení (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009c, 1).

Rozdílné zaměření lze spatřit ve Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky (Ministry of Education, Youth, and Sport 2008d), která je napojena ke Strategii celoživotního učení (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007b) a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007) a její

cíle jsou následující: porozumění vzájemně propojeným ekonomickým, sociálním a environmentálním aspektům rozvoje; vnímání udržitelného rozvoje coby holistického a systematického přístupu; rozvoj schopností pro demokratické a nezávislé rozhodování (Ministry of Education, Youth, and Sport 2008d, 1). Tato strategie poskytla jasný časový rámec, finanční plán a realizační plán skrze systém tzv. akčních plánů (Ministry of Education, Youth, and Sport 2008d, 1, 15), avšak nebyli jsme schopni nalézt jiný akční plán než Vzdělávání pro udržitelný rozvoj: Opatření pro roky 2011 a 2012 ke Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republikána období 2008-2015 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2011b; cf. Dlouhá, Vošahlíková, Krajhanzl, Kulich 2011c), který nekoresponduje s plánem vydaným ve Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky na období 2008-2015 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2008d) samotné. Tento dokument nicméně prezentuje konkrétní pánované kroky, ukazatele použité v jejich vyhodnocení a také zodpovědnosti různých (většinou vládních) orgánů. Rámec programů udržitelné spotřeby a výroby v České republice (Ministry of the Environment 2006) taktéž zmiňuje mládež a děti jako jednu z nejdůležitějších cílových skupin pro vzdělávání obyvatelstva o udržitelné spotřebě a výrobě (ibid, 11), zvláště skrze zavedení environmentálního vzdělávání do školního systému (ibid, 15) a zahrnutí informací o udržitelném rozvoji do příležitostí celoživotního vzdělávání v ČR, za použití vzdělávacích institucí i nevládních organizací (ibid, 24, 26). Vzdělávání je tak v tomto ohledu uvedeno jako priorita číslo jedna (ibid, 29).

Záměr rozvoje čtenářské a matematické gramotnosti v základním vzdělávání na období 2013-1018 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2012b) je politickým dokumentem snažícím se řešit otázku klesající gramotnosti (jak ukazují některé studie na toto téma), hledajícím kroky uskutečnitelné v krátko- a dlouhodobém časovém horizontu k zastavení a zvrácení této tendence, navržení implementačního procesu pro tyto kroky, zahájení veřejné debaty na toto téma a zvýšení povědomí o krocích, které byly či budou podniknuty v této oblasti (ibid, 6).

Národní strategie finančního vzdělávání (Ministry of Finance 2010) předkládá pojem „finanční gramotnost“ (ibid, 11-13) a zaměřuje se na posílení finanční gramotnosti českého obyvatelstva skrze zavedení vhodných principů do školních osnov a cílí tedy především na mládež (ibid,

14-18). Dokument zahrnuje oddanost vůči odpovědnosti a nástin vyhodnocení. Podle nejnovějších výsledků PISA jsou na tom české děti v oblasti finanční gramotnosti celkem dobře.[153] Přestože neexistují konkrétní studie, které by tyto výsledky spojily se snahami ministerstva financí, je, vzhledem ke specifičnosti daného tématu a skutečnosti, že tyto aktivity jsou implementovány od roku 2006 a zaměřují se na primární a nižší sekundární školy, možné se domnívat, že tyto aktivity měly nějaký pozitivní dopad na finanční gramotnost 15 letých zkoumaných PISA.

Národní strategický referenční rámec ČR 2007-2013 (Ministry of Regional Development 2007a) předkládá analýzu vzdělávacích nevýhod v ČR (jako jsou nesoulad obsahů učebních plánů s potřebami pracovního trhu či nedostatečně rozvinutý systém dalšího vzdělávání) a tvrdí, že pro zavedení žádoucích změn do vzdělávacího systému je nutné zapojit „značnou finanční, manažerskou a intelektuální podporu – jmenovitě racionálně používat „nejlepší praktiky" úspěšných zemí EU" (ibid, 11-12). Dokument také zmiňuje potřebu podporovat příchod informační společnosti skrze vhodné vzdělávací přístupy, včetně řešení digitální propasti, a také odpovídající strukturální a materiální podporu školních institucí na úrovni vybavení (ibid, 14). Cílem České republiky by tak měla být dobře vzdělaná společnost s vysoce rozvinutým systémem příležitostí celoživotního vzdělávání (ibid, 35-36).

Kromě výše zmíněných politik soustředěných primárně na vzdělávací systém s ohledem na jeho vzdělávací funkci (struktura, obsah apod.) existují v oblasti vzdělávání rovněž politiky, které se zaměřují na zvláštní témata úzce spojená se vzdělávacím systémem jako takovým, ale která nejsou primárně spojena s učením či učením se. Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009d) a její nástupkyně Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2013-2018 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2013a) obě vytvářejí další kroky v neustálé tendenci utvoření prevenčních strategických dokumentů, která začala roku 1998 (ibid, 3). Oba tyto doku-

153. http://www.financnigramotnostdoskol.cz/news/vysledky-testovani-pisa-v-oblati-financni-gramotnosti/

menty cílí na minimalizaci rizikových projevů chování u dětí a mládeže, jako je agresivní chování, šikanování, užívání drog, hazard a další (ibid, 9).

Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí v oblasti vzdělávání (Ministry of Education, Youth, and Sport 2005) je stále platný dokument zaměřující se na vytvoření rámce aktivit realizovaných za účelem prevence předčasného ukončení školní docházky, zkrácení trajektorie vzdělávání, či získání nízké kvalifikace u sociálně znevýhodněných. Samotný dokument se snaží přinést poněkud široký pohled na tuto oblast a i když jsou v něm zmíněni Romové, většina práce se věnuje obecně definovanému znevýhodněnému prostředí a nezužuje zaměření na žádnou konkrétní skupinu (krom výše zmíněných Romů).

Politiku zaměřenou na menšiny lze rovněž spatřit v Národním akčním plánu inkluzivního vzdělávání 2010-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2010), který řeší rozsah inkluzivity českého vzdělávacího systému s cílem odstranit vyloučení handicapovaných či znevýhodněných jedinců ze společnosti. Tento dokument je jednou z prakticky orientovaných prací poskytujících čtenářům jasnou strukturu cílů, aktivit k implementaci, časový rámec a ukazatele pro vyhodnocení.

Vzdělávání je komplexní oblastí, která přesahuje a protíná se s mnoha dalšími oblastmi, jak lze vidět výše ze seznamu vzdělávacích politik zaměřených na jiná než vzdělávací témata. Existují však oblasti, které nejsou primárně vzdělávací, ale jejich politiky jsou spojené s těmi vzdělávacími. Existují různé dokumenty týkající se silničních nehod a silniční bezpečnosti ve školních areálech a cyklistiky coby preferovaného způsobu přepravy do a ze škol. Další dokumenty se zaměřují na otázky, jako jsou zdraví žáků a studentů a rovnocenné příležitosti pro zdravotně postiženou mládež. Boj se sociálním vyloučením (též v případě Romů) spolu s integrací dětí emigrantů a ochranou práv dětí a mládeže se rovněž vyskytují v některých dokumentech. Některá konkrétní témata jsou pak součástí řady prací, které se taktéž nezaměřují hlavně na vzdělávání: kybernetická bezpečnost, kulturní politika, ochrana prostředí, turismus, mezinárodní konkurenceschopnost, obrana státu, nebo korupce. Různé operační programy se rovněž dotýkají oblasti vzdělávání. Pro všechny výše zmíněné dokumenty viz dodatek 3.2.

4.2.2 Implementace politiky vzdělávání

Předchozí kapitola shrnula nejdůležitější vzdělávací politiky a ty týkající se vzdělávání v současné ČR. Tato kapitola má za cíl popsat hlavní implementační činitele těchto politik. Kalous (Kalous 2006, 34) tvrdí, že hlavními zainteresovanými subjekty v politice vzdělávání jsou tyto: politici, školní administrativa, učitelé a jejich organizace, rodiče a jejich sdružení, studenti, církve, zaměstnavatelé a odborníci. S ohledem na omezený prostor se následující text věnuje převážně školní administrativě, jelikož tyto organizační struktury mají zásadní dopad na jakoukoli vzdělávací politiku v ČR.

V první řadě, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je nejvyšším činitelem a jako takové je často jmenováno coby zodpovědný orgán, bez bližší specifikace toho, která konkrétní organizace by měla vykonávat dané úkoly. Je vrcholným správním orgánem ovlivňujícím zákony a další celostátní vlivné dokumenty, jako jsou ty zmíněné v předchozí kapitole. Kromě ovlivňování politik také reguluje tu část rozpočtu věnovanou vzdělávání, a to jak ve formě distribuce prostředků na nižší úrovně vládnutí[154] (krajské a další orgány), tak ve formě přímých kroků (financování vlastních projektů a aktivit; vyhlašování řízení pro jiné organizace k poskytnutí požadované služby atd.). Mezinárodní spolupráce ministerstva zahrnuje některé z klíčových vzdělávacích úřadů OECD, jako jsou Výbor pro vzdělávací politiku (EDPC), Řídící rada Centra pro výzkum a inovace ve vzdělávání (GB CERI), Řídící rada programu institucionálního řízení vysokých škol (GB IMHE), ale také Radu Evropy a její Řídící výbor pro vzdělávací politiku a praxi (CDPPE) a UNESCO a jeho Vzdělání pro všechny a OSN (Ministry of Education, Youth, and Sport 2013b, 2013c, 2013d). V neposlední řadě je

154. Předškolní zařízení, primární a nižší sekundární školy jsou v ČR zakládány obcemi; vyšší sekundární, nižší terciární školy s výjimkou univerzit jsou zakládány krajskými úřady; univerzity jsou zakládány MŠMT či dalšími ministerstvy. Všechny školy v ČR operují poměrně samostatně; jsou však odpovědny příslušným zakládajícím orgánům, které mají rovněž nárok na (a) slovo v sestavování rozpočtu daných škol a (b) vyhodnocování výkonnosti škol jako takových. Kromě státem řízených zařízení popsaných výše existují též soukromé a církevní školní instituce, které nejsou podporované ze státního rozpočtu a nejsou přímo odpovědné žádnému státnímu orgánu s výjimkou MŠMT, neboť to může udělovat či odebírat vzdělávací akreditaci.

MŠMT rovněž v přímém kontaktu s řadou důležitých organizací, které jsou nezávislé, ale i tak zodpovědné ministerstvu.

Jednou z důležitých organizací zodpovědných MŠMT je Česká školní inspekce (ČŠI). Ve své současné podobě byla ČŠI založena roku 2005 zákonem 561/2004 a je správním orgánem s působností po celé ČR. MŠMT je zodpovědné za jmenování výkonného úředníka a hlavní činností ČŠI je vyhodnocování českého vzdělávacího systému v oblasti vzdělávání a v oblasti školských služeb obecně. Její analýza není omezena vzdělávací sférou, ale obsahuje rovněž monitoring dodržování zákonů a finanční chování jednotlivých institucí (CSI 2012). Jsou k dispozici zprávy o jednotlivých školních institucích i o celkové výkonnosti českého školního systému na různých úrovních. Nejnovější celková zpráva naznačuje, že jsou na tom české školy celkem dobře a přes 80 % školních institucí je v souladu s danými standardy.[155] Otázkou zůstává, jak velké množství těchto údajů bylo získáno prostřednictvím jiných metod nežli administrativní kontrolou a jak moc tedy reflektují reálnou situaci v institucích a do jaké míry se jedná pouze o reflexi kvality školní administrativy. ČŠI může být rovněž zodpovědná za vytvoření konkrétní politiky, jako to bylo v případě Strategie vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014 (Office of the Government of the Czech Republic 2013). Kromě výše zmíněných aktivit spolupracuje též ČŠI na řadě mezinárodních vyhodnocovacích projektů (TALIS, PISA, ICILS, TIMMS, PIRLS; viz kapitola 3.1.4) a řídí rovněž řadu vlastních projektů, jako je Národní systém inspekčního hodnocení vzdělávací soustavy v České republice (též známý jako NIQUES) zaměřený na transformaci školního vyhodnocovacího systému v souladu s nedávnými změnami ve vzdělávacím sytému. V neposlední řadě je ČŠI též orgánem zodpovědným za reakci na jakékoli stížnosti a žádosti ze strany širší veřejnosti. Má moc vyšetřovat a podnikat právní kroky a její povinností je zajistit, aby všechny stížnosti či žádosti byly řádně prošetřeny.

Další důležitou organizační strukturou je Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NIE). Tato organizace byla založena v roce 2011 prostřednictvím sloučení tří různých orgánů zaměřených na vzdělávání (Národního ústavu odborného vzdělávání, Institutu pedagogicko-psychologického poraden-

155. http://www.csicr.cz/getattachment/dbb46d47-e52b-49ba-915f-b47cdb82cae4

ství ČR a Výzkumného ústavu pedagogického v Praze) a její hlavní funkcí je vytvářet rámcové vzdělávací programy a asistovat školním institucím ve vytváření jejich vlastních školních vzdělávacích programů. Organizace rovněž hraje roli v dalším rozvoji vzdělávání skrze svou práci na uznávání kvalifikace (obzvláště s důrazem na kvalifikaci získanou mimoškolně). Monitoring pracovního trhu a zaměstnanosti absolventů také patří mezi její činnosti, spolu s monitoringem a vedením zaměřenými na studenty i učitele. (NIE 2013)

Dům zahraniční spolupráce (DZS) je příspěvková organizace založená MŠMT a zodpovědná za řadu různých vzdělávacích programů spojených s mobilitou, a to jak ve formálním, tak neformálním vzdělávání. Je rovněž zodpovědná za projekty zaměřené na vzdělávání cizinců přijíždějících do ČR v oblasti základního jazykového vzdělání a účasti ve formálním vzdělávání. Programy vzdělávání a mobility EU jsou také jedním ze zaměření DZS (DZS 2013). Dům zahraniční spolupráce poskytuje organizační podporu různým programům mobility a například jen Program celoživotního učení pro období 2007-2013 použil 140 000 000 eur a umožnil více než 82 000 lidem absolvovat pobyt v zahraničí.[156] Vzhledem ke skutečnosti, že existuje řada dalších programů, je patrné, že tato organizace má naprosto zásadní roli v podpoře programů mobility v ČR.

Centrum pro zjišťování výsledků ve vzdělávání (CERMAT) je další příspěvkovou organizací založenou MŠMT a její hlavní zodpovědností byla implementace maturitní reformy. Kromě toho je jejím hlavním cílem neustálý dohled nad výsledky maturit a jejich každoroční zpracování. Kromě těchto dvou hlavních cílů je CERMAT rovněž zodpovědné za vyhodnocení vzdělávacích procesů a účastní se různých projektů dle potřeb MŠMT.

Pedagogické centrum pro polské národnostní školství v Českém Těšíně (PC) bylo založeno MŠMT za účelem podpory škol v České republice používajících polštinu jako jazyk výuky. Jeho hlavním cílem je podpora těchto škol, pomoc jejich učitelům v dalším vzdělávání, vydávání metodických materiálů a podpora celkové přeshraniční spolupráce. Zaměřuje se na školky i základní a střední školy.

156. http://www.naerasmusplus.cz/file/665/llp_statistiky_2007-2013_en.pdf

Národní institut pro další vzdělávání (NIFE) je další důležitou organizací v realizaci politiky vzdělávání. Tento konkrétní orgán se zaměřuje na další vzdělávání učitelů a tudíž je jeho dopad na mládež spíše nepřímý. NIFE má rovněž lokální kanceláře a pořádá workshopy a školení pro učitele na různá témata, počínaje novými maturitami přes velmi specifická témata, jako jsou dopravní vzdělávání, až k obecným tématům, jako je matematická gramotnost. Některé z jeho seminářů se rovněž soustředí na problém šikany cizinců na českých školách (NIFE 2013).

Centrum pro studium vysokého školství (CTER) je organizací, která byla po více než 10 let příspěvkovou organizací MŠMT a od roku 2007 je samo o sobě veřejnou výzkumnou organizací. Jeho prioritami jsou obecně vzdělávací výzkum v oblasti terciárního školství, financí pocházejících od MŠMT a mnoha dalších zdrojů (strukturální fondy EU či konkrétněji operační programy na národní úrovni apod.; CTER 2010, 2).

Celkem vzato je vidno, že MŠMT zakládá a podporuje různé orgány za účelem usnadnění implementace určitých politik. Z předchozí zkušenosti je třeba říci, že některé z těchto orgánů jsou rušeny, pokud již nejsou považovány za potřebné (např. Ústav pro informace ve vzdělávání, zrušen v roce 2011), některé jsou přetvořeny v jiné orgány (Národní ústav odborného vzdělávání, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR a Výzkumný ústav pedagogický v Praze byly přetvořeny v Národní ústav pro vzdělávání) a některé pokračují ve své misi v průběhu řady let a hrají tak roli subjektu implementujícího politiku, jejího podporovatele i asistující organizace (např. CERMAT). K výše zmíněným orgánům je tedy třeba přistupovat s odstupem, jelikož nemusí mít nutně dlouhé trvání.

Kromě výše zmíněných institucí spojených se státem existuje řada nevládních organizací (NGO), které rovněž operují v oblasti vzdělávání. Jejich aktivity a dopady se široce liší a není možné vytvořit smysluplný seznam, pročež krátce představíme tři příklady. Za prvé, Člověk v tísni je NGO působící na úrovni primárního, nižšího a vyššího sekundárního vzdělávání v oblastech výuky novodobé historie (se zaměřením na komunistický režim v bývalém Československu), participace mládeže (studentské volby a různé výzkumné aktivity) a dalších mládežnických aktivitách (dokumentární filmové kluby na středních školách, podpora a realizace různých projektů na podporu aktivace mládeže). Za druhé, EDUin je malá NGO zaměřená na otevření komunikačních kanálů mezi různými zúčastněnými strana-

mi v oblasti vzdělávání (networking, vytváření příležitostí k setkání, vydávání newsletteru) a lobbingu. Konečně, Centrum občanského vzdělávání na Masarykově univerzitě je univerzitní institucí, která se zaměřuje jak na výzkumné aktivity v oblasti občanského vzdělávání, tak na podporu a vzdělávání vyučujících (organizace seminářů a příležitostí k dalšímu vzdělávání pro učitele). Ačkoli víme, že je v ČR aktivních mnoho dalších NGO v různých oblastech vzdělávání, musíme se spokojit se třemi uvedenými příklady, neboť nemáme k dispozici dostatek prostoru pro představení všech.

Českomoravský odborový svaz pracovníků ve školství (ČMOS PŠ) je odborovou organizací sdružující učitele a další zaměstnance ve vzdělávání v České republice. I když má organizace potenciál ovlivnit českou politiku vzdělávání, byla doposud aktivní pouze ve spojení s pracovními podmínkami učitelů a politika vzdělávání obecně nebyla jejími aktivitami příliš ovlivněna. Kromě této celonárodní struktury zde není žádná jiná učitelská organizace s alespoň potencionálním dalekosáhlým dopadem.

Česká středoškolská unie je organizace sdružující studenty z různých vyšších sekundárních institucí a zapojuje se do komunikace nápadů mezi středoškolskými studenty a tvůrci politiky. Ačkoli byla založena nedávno (sloučením dvou studentských organizací v roce 2013), byla poměrně úspěšnou při komunikování určitých témat, jako snahy nabídnout originální zvuk v zahraničních televizních pořadech namísto univerzálního dabingu na národním televizním kanále.[157] Podobné celonárodní organizace reprezentující zájmy studentů nižších sekundárních či primárních škol bohužel neexistují. V rámci terciárního vzdělávání operuje též systém studentských senátů a jejich představitelé jsou též součástí Rady univerzity operující na národní úrovni a zapojené v politice terciárního vzdělávání. Mezi mládeží v terciárním vzdělávání je také pár dalších subjektů, které tvrdí, že reprezentují studenty, jako je Česká studentská unie, avšak tato struktura je terčem kritiky ze strany nejvíce relevantních aktérů[158] a zdá se být spíše obchodním projektem nežli studentskou platformou. Lokální

157. http://nedabingu.stredoskolskaunie.cz/

158. Pro více podrobností viz např. konkrétní webový portál „Pravda o České studentské unii“, který se snaží zachytit většinu kritiky zveřejnit ji na jednom místě, viz http://www.pravdaocesu.cz.

univerzitní studentské organizace se liší v cílech i dopadu, neboť některé z nich se zaměřují převážně na zlepšení studentského života v jednom konkrétním prostředí (jedna odnož univerzity, jedna fakulta, jedna univerzita atd.; např. Radio R[159], časopis Halas[160], sportovní organizace Univerzitní amatérská liga[161] a mnoho dalších), zatímco jiné mají dalekosáhlejší dopad při zapojení se do aktivit, jako jsou „zlepšení odborných a jazykových schopností studentů skrze vzdělávací pobyty v zahraničí" (IAESTE LC Brno, 2014;[162] dalším příkladem může být mezinárodní organizace AIESEC).[163] Přestože existuje mnoho univerzitních studentských organizací, není zde v případě vysokoškolských studentů žádná celonárodní organizace, jako je Česká středoškolská unie.

Financování vzdělávacích politik v ČR je převážně založené na státu s výjimkou (a) univerzit, které jsou dotovány státem, ale zároveň generují vlastní finanční zdroje, a (b) soukromých a církevních školských institucí, které jsou financovány soukromě. Do samotného financování mohou zasahovat krajské úřady a obce, neboť jsou zakládajícími činiteli řady škol. V roce 2012 měly být veřejné výdaje na vzdělávání 170 miliard korun, což se rovná 4,5 % HDP. Jde o poměrně stabilní číslo v relaci s předchozími lety (Ministry of Education, Youth, and Sport 2013h). Naneštěstí vzrůstají veřejné výdaje na vzdělávání v ČR jen velmi pomalu a z dlouhodobé perspektivy jsou nižší než průměrné výdaje v rámci EU (kolem 5 % HDP; Eurostat, 2013) a jsou podstatně nižší než veřejné výdaje na vzdělávání ve vysoce rozvinutých zemích, jako je Dánsko (kolem 8 % HDP; Eurostat, 2013). Navíc průměrná mzda ve vzdělávání činila v roce 2012 asi o 10 % méně než průměrná mzda obecně (Ministry of Education, Youth, and Sport 2012a).

4.2.3 Pokrytí politiky vzdělávání

Z výše zmíněných politických dokumentů lze vidět, že politika vzdělávání má široké pokrytí. Počínaje širokou věkovou skupinou (maximální rozsah

159. http://www.radior.cz/

160. http://www.casopishalas.cz/

161. http://www.vaseliga.cz/cz/

162. http://www.iaeste.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=454&Itemid=236

163. http://www.aiesec.cz/

5-26 let[164]), zahrnuje též různé podskupiny, jako jsou Romové, lidé s tělesným či jiným postižením a tak dále. Ne všechny dokumenty se explicitně věnují všem těmto různým kategoriím mládeže, ale je patrné, že (na teoretické úrovni) existuje snaha obsáhnout mládež v její bohaté různorodosti (např. skrze určité dokumenty či podsekce dokumentů).

Spojitosti s jinými politikami, jak je vidět na případech kultury, ochrany prostředí, dopravy či integrace menšin, jsou rovněž přítomny a vycházejí jak z politiky vzdělávání jako takové, tak z politik v ostatních oblastech. Politika vzdělávání má tak potenciál pokrýt širokou paletu mladých lidí.

4.2.4 Vyhodnocení politiky vzdělávání

Vyhodnocení politiky vzdělávání je přímo spojené s vyhodnocením různých vzdělávacích aspektů jako takových. Česká republika se účastní mnoha mezinárodních studií na různá vzdělávací témata, jako jsou PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study), PISA (Programme for International Student Assessment), TIMMS (Trends in International Mathematics and Science Study), TALIS (Teaching and Learning International Survey), INES (Indicators of Education System), PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies), ECEC (Early Childhood Education and Care), hodnocení OECD (OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education; Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes; Overcoming School Failure: Policies that work), ICILS (International Computer and Information Literacy Study) nebo hodnocení Evropské unie (Eurydice, Education and Training Monitor). Některé z těchto studií poskytují údaje pro vyhodnocení jediného aspektu výkonnosti vzdělávání v ČR a některé studie poskytují také určitá politická doporučení (Santiago et al 2012). Přestože jsou údaje samozřejmě dostupné ve smyslu jak národní situace ve vzdělávání, tak i mezinárodního srovnání s dalšími evropskými národy, zdá se, že mezi těmito výsledky a vzdělávacími politikami není žádná spojitost. Jak se zdá, politické dokumenty spíše ignorují dostupné údaje o vzdělávání v ČR.

164. Dokumenty zaměřené na předškolní věk dokonce berou v úvahu děti ve věku 3 let a starší a doktorská studia se mohou týkat lidí do věku 30 let, čímž se věková skupina rozšiřuje na 3-30 let.

Kromě mezinárodních studií zmiňují některé politiky svá vlastní hodnocení coby vnitřní proces, který je třeba dokončit při implementaci samotné politiky. MŠMT rovněž vydává materiály zaměřené na vyhodnocování (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007e) a některé z výše zmíněných orgánů, jako jsou ČŠI, CERMAT či CTER, mají cíle spojené s hodnocením. Taktéž zakládající orgány (ministerstva, krajské úřady a obce) mají právo provádět hodnocení výkonnosti jednotlivých škol (Ministry of Education, Youth, and Sport, 2011d). Avšak většina z těchto se zdá být spíše ad hoc a i když jsou monitoring a vyhodnocování jedněmi z viditelných cílů dokumentů politiky vzdělávání, nelze zpozorovat žádný systematický přístup vůči realizaci tohoto cíle a rovněž nevidíme žádnou souvislost mezi těmito hodnotícími snahami a příspěvky do politiky.

4.2.5 Závěry

Politika vzdělávání v ČR je komplexní oblastí s velkým potenciálem ovlivnit mládež na mnoha úrovních, počínaje školstvím samotným a pronikaje do dalších oblastí, jako jsou menšiny či ICT. Z výše popsaných politických dokumentů je jasně vidět, že určitá témata vyčnívají. Rovnost a inkluzivní vzdělávání se zdají být poměrně důležitou oblastí zájmu českých politik vzdělávání v dnešní době. Hodně důrazu je rovněž kladeno na celoživotní učení či další vzdělávání, stejně jako na přípravu učitelů a jejich pracovní podmínky. Monitoring a vyhodnocování jsou dalším velkým tématem, které je zmíněno jako žádoucí výsledek řady politik.

Lze spatřit snahy o vytvoření systematické a kontinuální politiky na národní úrovni, avšak tyto snahy ne vždy přinášejí ovoce a některé oblasti (ICT, menšiny, kultura, ochrana prostředí) se skládají z více či méně ojedinělých politik bez jasné spojitosti s ostatními či k politice vzdělávání jako takové. Navíc existují jistá témata, která nejsou vůbec zmíněna či pokryta, ačkoli je jejich spojitost se vzděláváním více než jasná, jako např. trávení volného času (včetně tak širokých oblastí, jako jsou sport a dobrovolnictví), trh práce (ve smyslu komunikace a vyjednávání stáží mezi školami a obchodní sférou), lidská práva a rasismus (jak ve smyslu sdílení vědomostí, tak formování přístupu) či participace mládeže (jak v samotném školském systému, tak ve společnosti obecně).

Celkové (teoretické) pokrytí je poměrně rozsáhlé a ovlivňuje mládež obecně i určité konkrétní podskupiny. Systém implementace se zdá být na první pohled celkem flexibilní, založený na ad hoc organizacích a orgánech navržených k tomu, aby sloužily určitému účelu, a rozpuštěných ve chvíli, kdy pro ně není již subjektivní potřeby. Tuto flexibilitu lze však vnímat rovněž jako nedostatek politiky vzdělávání, a to ze dvou důvodů. Za prvé, rozpuštění zřízených orgánů může mít nečekaný dopad na jednotlivé oblasti, v nichž se tyto orgány angažovaly. V průběhu implementace politiky mají organizace tendenci vybírat si odborníky, závazky a aktivity prospěšné pro dané oblasti politiky a je často bolestným a těžkopádným procesem delegovat tyto odborníky, aktivity a závazky na jinou organizaci (za předpokladu, že k tomu vůbec dojde). Za druhé, již tak poměrně komplexní vzdělávací prostředí se následkem těchto organizačních změn stane ještě více matoucím, a to o to více kvůli skutečnosti, že některé změny jsou čistě politické a nemají nic do činění s objektivními potřebami vzdělávacího systému. Tyto změny mají rovněž tendenci být nesystematické, tudíž přispívají k těžkopádnosti celého procesu, o to více v případě ztráty odborníků a zmatku v povinnostech.

Vyhodnocovací snahy jsou naneštěstí přítomny až příliš často ve formě ad hoc posudků či monitoringu konkrétní oblasti či jevu. Vyhodnocení politiky vzdělávání jako takové je vzácné a i výsledky existujících hodnocení a posudků často nejsou vzaty v potaz při přípravě nových politických dokumentů či realizaci stávajících.

Celkem vzato jsou snahy připravit systematickou a kontinuální politiku vzdělávání pouze částečně úspěšné. Kromě politiky spojené se školstvím, která je poměrně přesná a komplexní, jsou zde další oblasti, které jsou jen sporadicky pokryté, bez jakýchkoli spojitostí, které by je vzájemně propletly; a některé oblasti nejsou pokryty vůbec. Z hlediska teoretického pokrytí je politika vzdělávání poměrně velkým hráčem, který zahrnuje značnou část mládeže. Proces realizace je poměrně flexibilní, i když tato flexibilita může způsobit vlastní nedostatky. Vyhodnocování je v politice vzdělávání přítomno, avšak často se nezaměřuje na konkrétní politiky, ale spíš shrnuje situaci ve vzdělávacím systému jako takovém, bez jakékoli spojitosti s vytvářením či implementací politiky.

4.3 Zaměstnanost

Politika zaměstnanosti je s politikou vzdělávání logicky spojena jak věkem její hlavní cílové skupiny, tak tím, že ji v životním cyklu následuje. Mladí lidé po celém světě čelí různým výzvám spojených s pracovním trhem, ať už se jedná o potíže při přechodu ze vzdělávání do zaměstnání nebo celkovou nezaměstnanost mládeže (ILO 2013). Politika zaměstnanosti v ČR je pro mladé lidi zásadně důležitá, vzhledem k tomu, že nejmladší věková skupina je v ČR velmi cenná, jak lze vidět ze statistiky ekonomické aktivity mládeže: pouze 51 % 20-24 letých a 79 % 25-29 letých bylo v roce 2012 ekonomicky aktivních, v porovnání se zhruba 90 % 35-54 letých (CZSO 2013a, 2013b).

4.3.1 Národní politiky zaměstnanosti a spojené se zaměstnaností ovlivňující mládež v České republice

Česká národní politika zaměstnanosti je spojena se strategií zaměstnanosti EU, jako je ta přijatá v roce 2010 (European Commission 2010a), která klade důraz (mimo jiné) na nezaměstnanost mladých lidí jako jedno z důležitých témat, nebo strategický dokument Evropa 2020 (European Commission 2010b), který také zdůrazňuje mládež jako jednu z důležitých oblastí zájmu.

Investice pro evropskou konkurenceschopnost: Příspěvek České republiky ke strategii Evropa 2020 (Ministry of Labour and Social Affairs 2012b) je zásadním českým dokumentem v oblasti zaměstnanosti pokrývajícím oblast pracovního trhu s ohledem jak na česká specifika, tak na celkovou evropskou strategii zaměstnanosti. Tento konkrétní dokument je velmi jasně spojen se strategií Evropa 2020 a jejími doporučeními pro jednotlivé země (European Commission 2013c). I český dokument zdůrazňuje podporu zaměstnanosti mládeže jako jednu z klíčových oblastí, na něž je třeba se soustředit. Mladí lidé jsou identifikováni jako jedna z ohrožených skupin a snížení nezaměstnanosti mládeže je uvedeno jako jeden z cílů dokumentu (Ministry of Labour and Social Affairs 2012b, 40). Podpora zaměstnanosti mládeže je zmíněna i mezi prioritami pro rok 2012 (ibid, 42), se zvláštním důrazem na poradenství a vedení a podporu přechodu ze vzdělávání na pracovní trh. Zvláštní zaměření v této oblasti mládeže je také na finanční gramotnost, přičemž cílem je vytvoření systému celkového finančního vzdělávání a také propojení tohoto systému s existujícími školskými struk-

turami (Ibid, 47). Neformální vzdělávání s ohledem na zaměstnanost mládeže je další oblastí zájmu, zejména uznání neformálního vzdělávání na pracovním trhu (Ibid, 54; viz kapitola 4.5). Je rovněž důležité zmínit, že neformální vzdělávání v podnikatelském sektoru obvykle znamená firemní kurzy zaměřené na rozvoj zaměstnanců. Celoživotní učení je uznáváno jako důležitý přínos pro celkové obyvatelstvo ČR a cílem této politiky je rozvoj takových dovedností v mládí, které by mladým lidem umožnily učit se v průběhu celého svého života a tudíž zvýšit svou zaměstnatelnost (Ibid, 55). Podpora zaměstnanosti mládeže je též zdůrazněna v oblasti výzkumu a vývoje, kde je tzv. „odliv mozků" vnímán jako zásadní problém a je proto kladen důraz na podporu mladých profesionálů nejen tak, aby dostali zaměstnání, ale také aby byli zaměstnáni za výhodných podmínek (Ibid, 68-69). Odliv mozků je v ČR relativně nízký, jak bylo ukázáno v druhé kapitole, avšak existují oblasti, v nichž by mohl mít potencionálně negativní dopad, jako je tomu v případě doktorů a sester, kteří jsou dobře kvalifikovaní a snadno najdou práci v sousedních zemích, jako je Německo, kde jsou platy podstatně vyšší než v ČR. Odliv mozků může být, zejména mezi špičkovými profesionály jako jsou absolventi univerzit, podpořen nezaměstnaností v konkrétních oblastech (pro podrobnosti viz kapitola 4.2). Mezi konkrétními kroky je zmíněno „snížení míry nezaměstnanosti mládeže (15-24 let) o třetinu v porovnání s rokem 2010" (ibid, 87).

Řada dokumentů uznává mládež jako jednu ze zranitelných skupin v tržní integraci, jako např. Národní strategie ochrany práv dětí (Ministry of Labour and Social Affairs 2012a), která se zcela soustředí na myšlenku „práva na dětství", avšak ve většině svých cílů se široce věnuje „dětem a mladým lidem" a také se soustředí na „realizaci cílené pomoci a podpory mladých lidí při jejich vstupu do nezávislého života a na pracovní trh" (ibid, 14), což je jednou z jejích klíčových aktivit pro období 2012-2018. Rovněž Zásady urbánní politiky (Ministry of Regional Development 2013b, 37) zdůrazňují potřebu obcí a měst podporovat zaměstnatelnost (mimo jiné) mládeže jako jedné ze skupin, pro kterou „je nejtěžší sehnat zaměstnání". Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 (Ministry of Regional Development 2013a) je dalším dokumentem spojeným s celoevropským dokumentem Evropa 2020 (European Commission 2010b). Bere na vědomí problémy, jako jsou nezaměstnanost mládeže obecně či nedostatek mladých doktorů a výzkumníků v ČR, avšak neuvádí explicitně žádné konk-

rétní cíle vyjma sdělení své propojenosti s dalšími důležitými dokumenty. Těmi jsou operační programy strukturálních fondů EU a tak dále. Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti České republiky pro období 2012-2020 (Ministry of Industry and Trade 2011a) také zmiňuje jako jednu ze svých priorit „snížení nezaměstnanosti mládeže na 17, 5 %" (Ministry of Industry and Trade 2011, 25/3).

Kromě těchto obecných uznání existují též dokumenty uvádějící konkrétní opatření, která je třeba přijmout pro řešení nezaměstnanosti mládeže. Národní strategický referenční rámec ČR 2007-2013 (Ministry of Regional Development 2007a) uznává nezaměstnanost mladých a mladých dospělých jako zásadní problém vyplývající z „nedostatečně rozvinutých institucionálních struktur sociálních služeb a sociálního hospodářství" (ibid, 13) a navrhuje podniknutí následujících kroků: za prvé, vytvoření motivačního systému pro mladé pracovníky ve výzkumu a vývoji (ibid, 46); a také snížení celkové nezaměstnanosti mládeže o 20 % do roku 2015 (ibid, 69). Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky (Ministry of Defence 2012) rovněž prezentuje aktivní vojenskou zálohu[165] jako alternativní řešení nezaměstnanosti mladé generace (ibid, 34).

Rovněž jsou zmíněna další témata spojená s nezaměstnaností mládeže, jako jsou zdravotní a sociální rizika. Národní rozvojový plán pro období 2007-2013 (Ministry of Regional Development 2009) obecně zmiňuje zaměstnatelnost mládeže jako jednu z priorit ve vztahu k mládeži obecně i ve vztahu k určitým znevýhodněným skupinám, jako je mládež se sociálním či zdravotním znevýhodněním (ibid, 142). Konkrétně existují tři hlavní dokumenty spojující nezaměstnanost se zdravotními problémy. Za prvé, Zdraví 21 - Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky (Ministry of Health 2002) tvrdí, že nezaměstnanost (zejména dlouhodobá) určitých skupin obyvatelstva představuje značné zdravotní riziko a jednou ze skupin s potencionálním rizikem nezaměstnanosti jsou též absolventi v přechodu ze školy do práce (ibid, 9). Dokument navrhuje řadu kroků k vyřešení problému nezaměstnanosti (včetně té mládeže): zlepšit systém vzdělávání a poradenství a také podpořit spolupráci vzdělávacích a poradenských institucí se zaměstnavateli (ibid, 9). Za druhé, Národní

165. Povinná vojenská služba byla v ČR zrušena roku 2004, kdy se armáda plně profesionalizovala.

koncepce rodinné politiky (Ministry of Labour and Social Affairs 2005) rovněž zdůrazňuje důležitost zlepšení zaměstnatelnosti mladých lidí. Zejména s ohledem na skutečnost, že jejich nezaměstnanost může vyústit ve snížení porodnosti v ČR. Potřeba pomoci zvýšení zaměstnatelnosti mládeže je jedním z cílů dokumentu (ibid, 22). Za třetí, Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014 (Ministry of Labour and Social Affairs 2010) taktéž zmiňuje zvýšení šancí hladkého přechodu ze vzdělávání do zaměstnání pro mladé lidi s tělesným postižením skrze zajištění podmínek pro spojení sfér vzdělávání a zaměstnání (ibid, 36). Sociální otázky jsou rovněž považovány za propojené se situací mládeže na trhu práce. Též Koncepce romské integrace na období 2010-2013 (Office of the Government of the Czech Republic 2009) reflektuje potřeby této menšiny s ohledem na její mládež a zaměstnanost. Tvrdí (ibid, 39), že mládež je jednou z důležitých cílových skupin v boji s nelegálním zaměstnáváním a zejména zdůrazňuje mladé Romy vstupující na trh práce. Také je třeba řešit míru předčasné ukončení školní docházky za účelem snížení nezaměstnanosti romské mládeže (ibid 26-27). Ačkoli zdánlivě nesouvisející, Státní politika v elektronických komunikacích – Digitální Česko v. 2.0 (Ministry of Industry and Trade 2013) předkládá jako jeden ze základních principů pro zlepšení digitální gramotnosti též zvýšení zájmu a obecného povědomí o možnostech kariérního a profesního růstu v ICT se specifickým zaměřením na mladé lidi (ibid, 53); a také rozvoj digitálních dovedností a digitální gramotnosti u „mladých lidí na okraji společnosti" (ibid, 53). Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 - 2017 (Ministry of Labour and Social Affairs 2013b) zmiňuje pilotní projekt na realizaci sdílené pracovní pozice pro mladšího a staršího pracovníka (ibid, 14). Dokument uvádí, že cílem je podpora zaměstnanosti starších generací (ibid, 14), avšak je možné, že takovýto systém (za podmínky, že bude vůbec fungovat) může značně prospět mladým generacím, neboť je vytvářen prostor pro sdílení zkušeností.

Existují rovněž určité geografické oblasti ovlivněné (ne)zaměstnaností mládeže. Národní strategický plán rozvoje venkova 2007-2013 (Ministry of Agriculture 2006) požaduje vyšší zapojení mladých farmářů za účelem zlepšení ekonomické situace v oblasti (ibid, 4). Rovněž bere v potaz vysokou migraci z venkova do větších sídlišť z důvodu nedostatku pracovních příležitostí na venkově (ibid, 6). Oba problémy mají být řešeny zvýšením

životní úrovně na venkově včetně vyššího užití a pokrytí ICT v těchto oblastech (ibid, 18) a podporou mladých podnikatelů začínajících v zemědělství. Podobně Národní strategický plán pro oblast rybářství na období 2007-2013 (Ministry of Agriculture 2007) hlásá urgentní potřebu vstupu mladé generace do tohoto odvětví za účelem udržení vysoké odbornosti pracovníků v rybolovu (ibid, 22, 26-27). A také Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011-2015 (Office of the Government of the Czech Republic 2011, 80) zmiňuje potřebu zajistit stálou zaměstnanost obyvatel vyloučených oblastí obecně, rovněž s ohledem na řešení mládeže coby jedné z důležitých skupin.

Mladé rodiny jsou též brány v potaz a zvláště adresovány v Národní koncepci podpory rodin s dětmi (Ministry of Labour and Social Affairs 2008), která uznává problémy, jimž mládež v ČR čelí ve snaze založit si vlastní rodinu: „...mladí lidé čelí řadě socioekonomických překážek. Mezi nejhoršími a nejčastějšími jsou zejména finanční nedostupnost ubytování a problémy se vstupem na pracovní trh a etablováním jisté pracovní pozice“ (ibid, 9). Jedním z cílů výše zmíněného strategického dokumentu je tudíž i podpora vyrovnaného vztahu práce-rodina; překvapivé je, že mládež coby specifická kategorie není explicitně zmíněna, neboť cíle jsou zaměřené na celé obyvatelstvo.

Zaměstnanost mládeže ve výzkumu a vývoji se zdá být též důležitým tématem. Této velmi specifické oblasti zaměstnanosti se věnuje Národní politika výzkumu, vývoje a inovací v České republice na období 2009-2015 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009f). Dokument požaduje zavedení atraktivních finančních odměn za účelem přilákání schopných mladých výzkumníků a zabránění tomu, aby po absolvování školy opustili ČR (ibid, 13). Pro dosažení těchto cílů je navržena řada kroků. Za prvé, dokument požaduje vytvoření post-doktorandských pozic, podporu doktorandů a post-doktorandských pracovníků v účasti na mezinárodních stážích a tvorbu pracovních míst ve výzkumu a vzdělávání s atraktivním finančním ohodnocením za účelem udržení mladých výzkumných pracovníků v českých institucích (ibid, 25). Podobným způsobem se na tuto oblast zaměřuje též Národní inovační strategie České republiky 2012-2020 (Ministry of Industry and Trade 2011b); jedním z jejích cílů je „vytvořit podmínky pro příchozí/vracející se vynikající výzkumné pracovníky ze zahraničí a pro zapojení mladších výzkumných pracovníků (z ČR i ze zahraničí)“ (ibid, 19).

Dokument rovněž hlásá potřebu vnitřní změny v akademické obci (a zejména v její struktuře), která by ji učinila atraktivnější pro mladé lidi (ibid, 22). Oba dokumenty řeší fenomén odlivu mozků. Ačkoli si jejich přístupy neodporují, mohly by být více propojené a vykazovat více kontinuity. Tyto nesouvislosti mohou být způsobeny tím, že oba dokumenty připravovala jiná ministerstva.

Koncepce podpory malých a středních podnikatelů na období let 2014-2020 (Ministry of Industry and Trade 2012b) pouze tvrdí, že „pro studenty a mladé začínající podnikatele je krok ke skutečnému založení firmy a započetí podnikání více náročným (...) a je proto důležité efektivně podporovat mladé lidi v jejich podnikatelském zaměření, aby jejich plány měly větší šanci na uskutečnění" (ibid, 43). Bohužel v tomto dokumentu nejsou žádné konkrétní kroky či další zmínky o podpoře mladých podnikatelů; nicméně lze nalézt určitá konkrétní opatření a příležitosti na projektové úrovni aktivní politiky zaměstnanosti (viz kapitola 4.2 Zaměstnanost).

Záruka pro mladé byla spuštěna na evropské úrovni a ČR podala svůj implementační plán ke konci roku 2013 (European Union, 2014a). Projekt se zaměřuje na snížení nezaměstnanosti mládeže zajištěním toho, že „všichni mladí lidé pod 25 (...) dostanou vhodnou a konkrétní nabídku během 4 měsíců od chvíle, kdy ukončí školu, nebo se stanou nezaměstnanými" (European Union, 2014b). A to prostřednictvím konkrétního schématu, které zahrnuje poradenství, další vzdělávací možnosti, zaučení, stáže a nabídky pracovních míst.

Kromě výše zmíněných dokumentů je s oblastí zaměstnanosti (mládeže) spojena též řada operačních programů; pro podrobnosti viz dodatek 4.3.3.

4.3.2 Implementace politiky zaměstnanosti

Implementaci politiky zaměstnanosti jako takové uskutečňuje v ČR především Ministerstvo práce a sociálních věcí. Ministerstvo je vedoucí autoritou v oblasti zákona a oblasti strategického plánování, jak jsme viděli výše. Implementace politiky zaměstnanosti často vyžaduje spolupráci s ostatními resorty, jak lze snadno zpozorovat z výše uvedených dokumentů, zejména v oblasti vzdělávání, které je považováno za důležitý nástroj zvýšení zaměstnatelnosti mladých lidí.

Kromě Ministerstva práce a sociálních věcí existuje i poměrně rozsáhlá síť úřadů práce, které jsou přítomny na mnoha místech po celé ČR a které jsou zodpovědné za každodenní agendu, jako je pomoc při hledání zaměstnání, kariérní poradenství nebo služby v nezaměstnanosti (sociální výhody, rekvalifikační kurzy atd.). Úřady práce nabízejí kontaktní služby a online engine „Portál Ministerstva práce a sociálních věcí", který mohou uchazeči o zaměstnání použít (Ministry of Labour and Social Affairs 2013a). Tento online engine je přímo podporován Ministerstvem práce a sociálních věcí a pokrývá všechny úřady práce v ČR za účelem usnadnění přístupu a hledání informací klientům (ibid). Online engine (ibid) rovněž zahrnuje přístup ke stránkám Evropských služeb zaměstnanosti (EURES) a poskytuje tak informace jak cizincům hledajícím práci v ČR, tak českým občanům hledajícím pracovní místa v zahraničí. Úřady práce mají též call centra zaměřená na poradenství a vedení v oblasti práva a jeho interpretace.

Kromě vládních orgánů existují též další agentury práce provozované v České republice. Jejich seznam i s obecnými informacemi o nich je, opět, k dispozici na online enginu Ministerstva práce a sociálních věcí (2013). Tyto agentury nejen pomáhají uchazečům hledat zaměstnání, ale také jsou samy zaměstnavateli a fungují jako zaměstnavatel, který zprostředkovává své zaměstnance konečnému zaměstnavateli (tzv. nestandardní zaměstnání; Šubrt 2008, 2). Ačkoli tyto agentury fungují jako soukromé podniky, jsou monitorovány Ministerstvem práce a sociálních věcí ve smyslu statistik zaměstnanosti a dodržování pracovních zákonů.

Důraz na podporu rozvoje všech těchto organizací zabývajících se pracovními službami lze nalézt ve výše uvedených politických dokumentech, přičemž hlavním cílem je zlepšení systému vedení a poradenství a také posílení spolupráce mezi pracovními službami a pracovním trhem. Projekt Záruka pro mladé, který se má v ČR realizovat v brzké budoucnosti, by mohl být jedním z nástrojů pro dosažení tohoto cíle. Implementace je však klíčová: v ČR má být program implementován úřady práce (Ministry of Labour and Social Affairs, 2014). Vzhledem k existující agendě úřadů práce je nutné poskytnout jim personál a profesionální podporu (s výjimkou finanční podpory vyplývající z projektu samotného). V případě, že se úřadům nedostane dostatečné podpory, může mít projekt jen velmi malý účinek, jelikož úřady práce v dnešní době nemají dostatečné personální a profesionální zdroje na to, aby se s takto náročným projektem vypořádaly samy.

4.3.3 Pokrytí politiky zaměstnanosti

Pokrytí politiky zaměstnanosti z hlediska mládeže je silně omezeno na přechod ze školy do zaměstnání a na hledání práce. Je navíc očividně zaujaté ve prospěch hledání práce (potencionální zaměstnanci) spíše než vytváření práce (potencionální podnikatelé) a celá oblast mladých podnikatelů se zdá být ve strategických dokumentech opomenuta.

Jen velmi vzácně lze nalézt roční limit na to, kdo je ve výše uvedených strategických dokumentech „mladým člověkem". Pokud tu takový limit je, pak velmi často odkazuje spíše na škálu vytvořenou pro statistické účely (15-24, 25-29, mladší než 25 atd.), než na nějaké propracované rozumné uvedení toho, kdo a proč je označen jako mladý člověk. Často tyto strategie zmiňují spíše „absolventy" než skupinu vymezenou věkovým rozsahem (pro podrobnosti viz kapitola 4.3).

Mezi specifickými věkovými podskupinami jsou v dokumentech pokryty určité menšiny, jako Romové, obyvatelé sociálně vyloučených oblastí, sociálně a zdravotně znevýhodnění či obyvatelé venkova. Migranti nebo mládež žijící v cizině jsou opomenuti, s výjimkou oblasti výzkumu a vývoje, v níž můžeme pozorovat koncept podpory mladých odborníků k tomu, aby přišli do ČR a pracovali zde. Zvláštní důraz je též kladen na mladé pracovníky výzkumu a vývoje jako takové, jelikož odliv mozků je vnímán jako vážný problém.

4.3.4 Vyhodnocení politiky zaměstnanosti

Česká republika je členem Mezinárodní organizace práce (MOP) a jako taková je i součástí monitorovacích a vyhodnocovacích snah MOP.

Úřady práce jsou vedle další činnosti též zodpovědné za kontrolní a monitorovací činnosti v oblasti zaměstnanosti, ačkoli tato činnost je více zaměřena na kontrolu dodržování zákonných opatření než na vyhodnocování politiky jako takové.

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (VÚPSV; RILSA 2013) se zaměřuje na různé oblasti výzkumu ve sféře zaměstnanosti a sociálního blahobytu a své výsledky publikuje online i v tištěné podobě ve formě výzkumných zpráv či specializované monografie na určité téma (RILSA 2013, 2011).

Státní úřad inspekce práce (SÚIP; SLIO 2013) se zaměřuje pouze na otázky zdraví a bezpečí a jako takový poskytuje základní údaje o zaměstnanosti. I když se jedná o státem zřízený orgán, neposkytuje vyhodnocování politik spojených se zaměstnaností sám o sobě, ale spíše monitoruje a kontroluje dodržování právních regulí, podobně jako tomu je u úřadů práce.

Výzkumný ústav bezpečnosti práce (VÚBR, 2013) je dalším orgánem napojeným na ministerstvo a dohlížejícím na výzkum a aplikace v oblasti prevence rizik. Hlavní aktivity zahrnují výzkum, statistické přehledy, odborné studie, testování a další (VÚBR, 2013).

Kromě těchto subjektů existuje řada soukromých společností majících zájem na analýze pracovního trhu (zaměstnanosti a nezaměstnanosti); nicméně nepozorujeme systematický přístup u žádného státního orgánu vůči monitorování zaměstnanosti, o monitorování zaměstnanosti mládeže nemluvě. Tato skutečnost rovněž vede k tomu, že jsou politiky vytvářeny převážně bez jakýchkoli podrobných důkazů o tom, co se v oblasti zaměstnanosti mládeže děje.

4.3.5 Závěry

Hlavní témata, která vidíme ve výše zmíněných dokumentech, jsou bezpochyby nezaměstnanost mládeže, zejména ve spojení s přechodem mladých lidí ze školy do zaměstnání, ale také témata jako odliv mozků a zaměstnanost coby prostředek sociální inkluze pro různé skupiny znevýhodněné mládeže.

Nejkritičtějším nedostatkem všech výše zmíněných politických dokumentů týkajících se mládeže a zaměstnanosti je jejich nejasnost. Většina dokumentů souhlasí s tím, že nezaměstnanost mládeže je vážný problém, a deklarují ochotu zapojit se do jeho řešení, ale jen pár z nich předkládá konkrétní řešení. Většina dokumentů prohlašuje jako cíl „snížení nezaměstnanosti mládeže o určité procento do určitého roku“, ale nejsou zmíněny žádné konkrétní kroky, které by měly být podniknuty. Bohužel, totéž platí i o problematice integrace pracovního trhu (přechod škola-zaměstnání) a zaměstnatelnosti. Dokumenty hlásají potřebu změny; avšak neuvádějí žádné konkrétní možnosti pro řešení problému. Navíc i konkrétní cíle se v různých dokumentech liší: Ministerstvo práce a sociálních věcí

(Ministry of Labour and Social Affairs, 2012b, 87) uvádí potřebu „snížit míru nezaměstnanosti mládeže (15–24 let) o třetinu ve srovnání s rokem 2010", zatímco Ministerstvo průmyslu a obchodu (Ministry of Industry and Trade, 2011a, 25/3) uvádí „snížení nezaměstnanosti mládeže na 17,5 %" jako jeden ze svých cílů a Ministerstvo pro místní rozvoj (Ministry of Regional Development, 2007a, 69) požaduje snížení celkové nezaměstnanosti mládeže o 20 % do roku 2015. Tato situace vyvolává dojem, že si jednotlivá ministerstva nejsou vědoma činností svých protějšků. Možná by dávalo větší smysl dohodnout se na jedné jasné strategii a cíli, kterých se držet, namísto rozdělení zdrojů za účelem dosažení tří různých cílů za použití tří různých přístupů.

Na druhou stranu je zaměstnanost ve spojení s mladými lidmi často v dokumentech vnímána jako nástroj sociální integrace, což ukazuje nejen spojitost s ostatními oblastmi (sociální blahobyt), ale také to, že je zaměstnanost jako taková vnímána z širší perspektivy.

Implementace politiky zaměstnanosti leží do značné míry na státem řízených orgánech, které naneštěstí kladou značný důraz na samotné hledání práce a nezdůrazňují poradenství a podporu v kariérním posunu, o vytváření pracovních míst nemluvě. Výsledkem je, že můžeme zpozorovat poměrně rozvinutou síť zařízení pro hledání práce (státních i soukromých), ale centra pro kariérní poradenství (státní i soukromá) jsou spíše vzácným jevem. Toto může vytvářet větší tlak na hledání (a udržení) pracovního místa než na kariérní rozvoj a pokrok (pomoc profesionálům ve vytváření dalších příležitostí) či na vytváření pracovních míst (pomoc začínajícím podnikatelům se etablovat).

Pokrytí politiky zaměstnanosti je do značné míry omezeno na mládež v přechodu ze školy do zaměstnání, přičemž celková definice mládeže je nejasná a opomíjí určité menšiny, jako jsou mladí emigranti žijící v ČR. Vyhodnocování a monitoring politiky zaměstnanosti je spíše ad hoc procesem zaměřujícím se na různá témata, ale často neschopným poskytnout propracovaný obraz. To je velmi pravděpodobně spojené s výše zmíněnou nejasností politik zaměstnanosti mládeže. Jelikož neexistují žádné konkrétní programy, které by se měly vytvořit, je poněkud obtížné provádět vyhodnocování politiky jako takové.

Celkem vzato můžeme vidět oblast, která připouští, že mladí lidé mají určité potřeby, avšak není schopna přednést konkrétní opatření na

vypořádání se s těmito potřebami. Politika zaměstnanosti pokrývá mládež, ale nečiní z ní prioritu. Implementace politiky zaměstnanosti vůči mládeži je (stejně jako v případě celého obyvatelstva) do značné míry orientována na hledání práce, s jen malým důrazem na kariérní poradenství a vedení či na podporu podnikatelů. Vyhodnocování politiky jako takové v podstatě neexistuje a k dispozici je jen ad hoc monitoring různých jevů v zaměstnanosti. Vše výše zmíněné má za následek velmi nejasné politiky s žádnými jasnými účinky.

4.4 Zdraví a zdravotní péče

Zdraví a zdravotní péče jsou velmi širokou oblastí ovlivňující většinu obyvatelstva západních zemí během různých období jejich života. Česká republika není se svým poměrně vysoce rozvinutým systémem zdravotní péče žádnou výjimkou se stabilním počtem každoročně hospitalizovaných pacientů za posledních deset let (CZSO 2013c). Zdravotní péče, která se sahá od prevence přes léčbu až k rehabilitaci, je v dnešní době důležitou proměnnou v životě Čechů, mládež nevyjímaje.

4.4.1 Národní politiky spojené se zdravím a zdravotní péčí ovlivňující mládež v České republice

Obecně řečeno je zdravotnictví jedním z klíčových témat v mnoha politických dokumentech v ČR. Analýza ukazuje, že existuje přes 50 (sic!) dokumentů obecně spojených se zdravím, které používají termíny jako „veřejné zdraví", „lidské zdraví" či „zdraví obyvatelstva" a další. Tyto dokumenty pocházejí z řady oblastí, počínaje oblastí zdraví samotného, přes politiky spojené s životním prostředím, sociálním blahobytem, školstvím, městským rozvojem, dopravou, či poněkud vzdálených oblastí, jako jsou výzkum a vývoj, vězeňská služba, či informační a komunikační technologie. Vzhledem k tomu, že se tyto dokumenty zabývají zdravím obyvatelstva obecně, bez toho, aby byly explicitně cíleny na mládež jako takovou, nebudou dále podrobněji zkoumány. Na druhou stranu existují politiky, které se,

přestože také často pocházejí z rozličných oblastí (vzdělávání, sociální blahobyt, bydlení atd.), zabývají otázkami zdraví s ohledem na mládež. Tyto politiky (celkem je jich více než 20) jsou podrobněji shrnuty níže.

Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR (Ministry of Health 2002) je klíčovým dokumentem zaměřujícím se na rozvoj zdravotní péče ve velmi širokém smyslu slova, který zahrnuje také mládež jako jednu ze svých cílových skupin. Dokument začíná dětmi, když předkládá cíl „do roku 2020 vytvořit takové podmínky, aby novorozeňata a děti v předškolním věku byly v lepším zdravotním stavu, který by jim umožňoval zdravý start do života" (ibid, 12). I když je zdravotní péče (podle dokumentu) na vysoké úrovni, jsou zde jiné aspekty, s nimiž je třeba se vypořádat, jako např. životní styl či stravovací návyky cílové skupiny. „Snížení úmrtnosti a zdravotních postižení coby následků nehod a násilí na dětech ve věku 5 let a méně o 50 % do roku 2020" (ibid, 17) je další ambiciózní cíl představený v dokumentu. Navrhované kroky zahrnují rozsáhlejší analýzu dětských zranění doktory se zvláštním zaměřením na násilí v rodině nebo vytvoření sociálně preventivních programů zamezujících tomu, aby se děti staly oběťmi násilí (ibid, 17-18). „Zdraví mládeže" je další kapitolou dokumentu zaměřující se na zdravotně zodpovědné chování mládeže, snížení úmrtnosti a invalidity následkem nehod či násilí o alespoň 50 %, snížení užívání návykových látek mládeží a snížení porodnosti dospívající mládeže (ibid, 20-24). Mezi kroky, jež mají být podniknuty, patří například prevence šikany či prevence užívání návykových látek prostřednictvím vytvoření programů volnočasových aktivit a podpora a poskytování adekvátních antikoncepčních metod atd. (ibid, 20-24). Zvýšení duševního zdraví je dalším cílem, přičemž jedním z jeho úkolů je „omezit míru sebevražd alespoň o třetinu", včetně mládeže, která je zmíněna jako jedna z rizikových skupin. Úrazy jsou rovněž považovány za důležité téma, neboť jsou nejrozšířenější mezi „dětmi a mladými dospělými (do věku 40 let)", a tak je předložen cíl snížit počet úrazů alespoň o 50 % do roku 2020 (ibid, 53). Kroky, které mají být přijaty, jsou hlavně preventivní, i když mohou zahrnovat také revizi současného systému léčby zranění a jeho vylepšení v případě nedostatků. Dalším problémem je kouření a proto je cílem snížit počet kuřáků v populaci 15 letých a výše na 80 % a počet kuřáků mladších 15 let na „téměř 100 %" (ibid, 68). Konkrétní kroky, jež mají být podniknuty, zahrnují legislativní kroky proti tabákovým společnostem, zvýšení

daní z tabákových výrobků či zavedení prevenčních programů, aby lidé nezačínali kouřit (ibid, 68-70). Podobně je nahlíženo i na otázku konzumace alkoholu (ibid, 70), kde byl stanoven cíl zredukovat konzumaci alkoholu u mládeže mladší 15 let na nulu a snížení konzumace alkoholu u zbytku populace z 10 na 6 litrů 100% alkoholu za rok. Navýšení daně na alkoholové výrobky či omezení reklam obsahujících alkoholové nápoje patří mezi kroky, které mají být podniknuty k dosažení výše zmíněného cíle (ibid, 70-73). Mladiství a mladí dospělí jsou identifikováni jako zranitelná skupina k užívání návykových látek a proto byl stanoven cíl omezit šíření drog o 25 % a úmrtnost následkem jejich užívání o 50 % (ibid, 73). Mezi navrhované kroky patří prevenční programy a zátahy proti užívání návykových látek za volantem (ibid., 73-74). Děti a mládež rovněž patří mezi skupiny, které by měly mít přístup ke společně orientované primární péči (ibid, 88).

Zvláštní pozornost je též věnována oblasti sociálně, zdravotně a jinak znevýhodněné mládeže. Národní strategie ochrany práv dětí (Ministry of Labour and Social Affairs 2012a) obecně uznává důležitou roli zdraví ve vývoji dětí (ibid, 3), stejně jako klade důraz na potřebu vytváření rovných příležitostí pro všechny děti a mládež bez ohledu na jakékoli (zdravotní) nevýhody (ibid, 3, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 16) a na vytvoření mechanismů sběru údajů za účelem získávání relevantních informací o handicapovaných dětech pro zúčastněné strany (tvůrce politiky, implementační organizace atd., ibid, 24). Konkrétně Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014 (Ministry of Labour and Social Affairs 2010) stanovuje, že vzdělávání by se mělo též zaměřit na přenesení „ohledu na práva handicapovaných lidí" (ibid, 9). Handicapované děti by měly mít právo žít v rodinném prostředí, jelikož je to nejpřirozenější prostředí k výchově dětí (ibid, 20). Měly by být rovněž schopny uplatnit své právo na bezplatné povinné základní vzdělání a bezplatné vyšší sekundární vzdělání (ibid, 22). Je také potřeba poskytnout „slepým, hluchým a hluchoněmým dětem vzdělání v takových jazycích a formách komunikace, které jsou pro danou osobu nejvhodnější, a v takovém prostředí, které maximalizuje výsledky učení a sociálního rozvoje" (ibid, 22). Opět je kladen důraz na tendenci zapojit handicapované děti do hlavního systému školství namísto jejich segregace ve specializovaných institucích (ibid, 23). Handicapované děti mají rovněž nárok na takovou zdravotní péči, která minimalizuje či předejde dalšímu zhoršení jejich zdra-

votního stavu (ibid, 28). Je rovněž nutné „rozvíjet oblast vzdělávání handicapovaných dětí, žáků a studentů v kontextu jejich komplexní rehabilitace" (ibid, 32). Handicapované děti by měly mít „rovné právo participovat na hracích, rekreačních, sportovních a volnočasových aktivitách včetně všech těchto aktivit ve škole" (ibid, 41). Dokument také zmiňuje zvýšení šancí hladkého přechodu od vzdělání k zaměstnání pro mladé lidi s tělesným postižením skrze zajištění podmínek pro spojení sfér vzdělání a zaměstnání jako jeden ze svých cílů (ibid, 36). Také Koncepce včasné péče o děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí (Ministry of Education, Youth, and Sport 2005) představuje včasnou péči o děti se zdravotními nevýhodami a jejich rodiny z hlediska nutnosti jejich prevence a dále eliminace či omezení jejich dopadů a také poskytnutí dětem i jejich rodinám podmínky k úspěšné sociální integraci (ibid, 5). Toto vše se má odehrávat jako součást předškolních přípravných programů připravujících děti se zdravotním znevýhodněním na to, aby se úspěšně účastnili školního systému. Tyto programy mají být zaměřené na děti od 3 let do začátku povinné školní docházky (v ČR obvykle ve věku 6 až 7 let). Předškolní zařízení (školky), sociální pracovníci v terénu a další specifické programy mají být součástí této iniciativy (ibid, 7-8). Rovněž Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb na období 2007-2013 (Ministry of Labour and Social Affairs 2007b) se potýká s pobytovými službami a řeší je se zvláštním důrazem na „uzpůsobení jednotlivých opatření potřebám konkrétních jedinců (...), těmi jsou lidé se zdravotním postižením, zejména děti a dospělí s duševním postižením a kombinovanými handicapy" (ibid, 4). Koncepce romské integrace na období 2010-2013 (Office of the Government of the Czech Republic 2009) stanovuje, že je nutné zlepšit šance žáků vzdělávaných ve zvláštních školních zařízeních na integraci do hlavního vzdělávacího systému a udržet se v něm (ibid, 24). Dokument rovněž tvrdí, že je nutné průběžně a aktivně vyhledávat ohrožené skupiny Romů, jmenovitě romských dětí, jejichž zdravý vývoj může být ohrožen.

Řada zdravotních politik je zaměřena na vzdělávání, jak lze vidět v Národním akčním plánu iluzivního vzdělávání na období 2010-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2010), který se zabývá inkluzivním vzděláváním v oblasti sociálně a zdravotně znevýhodněné mládeže. Dokument tvrdí, že Česká republika stále patří mezi země, které segregují poměrně velkou část znevýhodněné mládeže do zvláštních školních in-

stitucí, a stanovuje za cíl vyšší začlenění do hlavního systému školství. Více a více znevýhodněných mladých lidí by mělo být schopno studovat v běžných zařízeních po boku svých vrstevníků (ibid). Podobně Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011-2015 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2011c) se také zaměřuje na otázky spojené se zdravím mládeže, když tvrdí, že je nutné vyvinout moderní vyučovací aktivity za účelem „odrážet potřeby specifických cílových skupin mezi studenty (zaměstnaní studenti, studenti se zdravotními či sociálními znevýhodněními)" (ibid, 16), nebo když doporučuje univerzitám „vytvořit podmínky pro výuku zdravotně znevýhodněných studentů a studentů se specifickými učebními potřebami" (ibid, 22).

Také Národní program rozvoje vzdělávání (Ministry of Education, Youth, and Sport 2001) klade důraz na vzdělávání ke zdraví ve smyslu tělesném i duševním (ibid, 14, 18, 49, 51, 54), stejně jako inkluzívní vzdělávání zdravé i handicapované mládeže (ibid, 14, 40, 46, 47, 49, 57-59, 67, 89). I Národní rozvojový plán na období 2007-2013 (Ministry of Regional Development 2009) zdůrazňuje potřebu integrace sociálně a zdravotně handicapovaných lidí do běžného vzdělávacího systému (ibid, 141, 142). Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2011 - 2015 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007a) se zabývá zdravotními otázkami ve vztahu ke zdravotnímu vzdělávání ve školkách (ibid, 18) a zvláštními potřebami žáků se sociálním či zdravotním znevýhodněním (ibid, 20, 28, 56-60, 70) nebo ve vztahu ke zdravému stravování ve školách (ibid, 34). Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky (Ministry of the Environment 2009b) předkládá potřebu „vzdělávat děti a mládež ke zdravému životnímu stylu" (ibid, 57). Záměr rozvoje čtenářské a matematické gramotnosti v základním vzdělávání na období 2013-1018 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2012b) stanovuje jako jeden ze základních vzdělávacích cílů též získání schopnosti chránit vlastní tělesné a duševní zdraví (ibid, 16). Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010–2014 (Office of the Government of the Czech Republic 2010c) tvrdí, že je nutné zajistit, aby systém vzdělávání a zaměstnávání fungoval tak, aby umožnil hladký přechod mladých zdravotně postižených lidí ze školy do zaměstnání (ibid, 36).

Prevence rizikového chování je dalším poměrně velkým problémem, jímž se zabývají některé zdravotně-zaměřené dokumenty ve vztahu k mládeži. Prvním je Strategie prevence kriminality na léta 2012-2015 (Ministry of the Interior 2011), která předkládá prevenci kriminality skrze cílené sociální akce se zvláštním důrazem na děti a mládež (ibid, 7) a také uvádí jako jeden z mechanismů, které mají být zavedeny, „Národní koordinační mechanismus pátrání po pohřešovaných dětech" za účelem snížení rizika na zdraví a životě u dětí (ibid, 26). Následuje Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009d), která identifikuje děti a mládež jako primární cílové skupiny v mnoha zdravotně zaměřených cílech, jako je zdravý životní styl, prevence užívání návykových látek a tak dále. A nakonec sem patří též Akční plán realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2013-2015 (Office of the Government of the Czech Republic, 2013; cf. Office of the Government of the Czech Republic, 2010a), který řeší otázku užívání drog obecně, se zvláštním zájmem o mladé lidi. Mladí lidé jsou vyobrazeni jako jedna z ohrožených skupin. Řešení otázek spojených s drogovou závislostí mládeže je explicitně prezentováno jak obecně, tak ve spojení s konkrétními látkami: cílem je „omezit experimentální a občasné užívání drog mládeží" (ibid, 5, 6), „omezit intenzivní užívaní drog mládeží" (ibid, 5, 6), „ omezit přístup k drogám zejména pro mladé lidi" (ibid, 5, 7) a „omezit nadměrné užívání alkoholu a intenzivní užívání marihuany u mladých lidí" (ibid, 9).

S prevencí rizikového chování dětí a mládeže je rovněž spojena důležitá role politik spojených s rodinou. Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011-2015 (Office of the Government of the Czech Republic 2011) nastavuje závazek rodičů zranitelného dítěte využít služeb sociální a jiné podpory, které povedou k prevenci škod na rozvoji a zdraví dítěte (ibid, 41). Rovněž zavádí do terénních sociálních programů tzv. „zdravotně-sociální pomocníky" za účelem, mimo jiné, poskytnutí odborné zdravotní péče zranitelným dětem v sociálně vyloučených lokalitách (ibid, 44). Dalším krokem k podniknutí je přechod od modelu vzdělávací podpory založeném na posouzení stupně postižení dítěte k modelu vzdělávací podpory založeném na posouzení vzdělávacích potřeb handicapovaného dítěte, což vyjasňuje i zjednodušuje financování a také proces praktické realizace (ibid, 49-50). Podobně Národní koncepce podpory rodin s dětmi (Ministry of Labour and

Social Affairs 2008) prezentuje rodinnou (individuální) péči o dítě jako preferovanou alternativu pro české rodiny s ohledem na zdraví dětí (ibid, 20), ale stejně tak radí policii a dalším zúčastněným stranám (zdravotní agenti, školy atd.), aby činili preventivní kontroly dětí a předešli tím tomu, že bude dítěti ubližováno či bude zanedbáváno (tzv. syndrom CAN) ze strany jeho rodiny (ibid, 22). I neúplné rodiny mají být podporovány v tom, aby svým dětem poskytovaly zdravý rozvoj, čemuž pomůžou státní snahy v usnadnění přístupu k alternativní péči a dalším procesům vhodným pro dítě (ibid, 23). Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018 (Office of the Government of the Czech Republic 2008) tvrdí, že násilí představuje značné nebezpečí pro zdraví dítěte (ibid, 6), definuje konkrétní formy násilí, jako je fyzické trápení či sexuální zneužívání (ibid, 7-9) a stanovuje cíle na minimalizaci násilí na dětech a tím snížení zdravotních rizik vyplývajících z takovéhoto chování, jako jsou změna přístupu společnosti k násilí, podpora primární prevence, podpora profesionality odborníků či sběr vhodných údajů (ibid, 9).

Úrazy u dětí a mládeže jsou rovněž považovány za důležité téma, jemuž je třeba se věnovat, a proto existuje řada politických dokumentů řešící tento problém, jako je Národní akční plán prevence dětských úrazů pro období 2007-2017 (Ministry of Health 2007), který úrazy představuje jako vážné téma, neboť jsou nejčastější příčinou smrti u dětí a mládeže (ibid, 3, 6). Dokument předkládá různá preventivní opatření k zavedení různými ministerstvy za účelem vytvoření systematického přístupu ke snížení počtu úrazů u dětí (ibid, 21).

Bezpečnost na silnici je coby specifické zdravotní téma spojené s úrazy rovněž adresována, neboť mládež je považována i v tomto ohledu za jednu ze zranitelných skupin. Národní strategie bezpečnosti silničního provozu na období 2011-2020 (Ministry of Transport 2011) identifikuje děti jako důležitou cílovou skupinu preventivního vzdělávání v oblasti bezpečnosti silničního provozu, neboť mnozí z této skupiny se v budoucnu stanou řidiči (ibid, 34), a rovněž uznává mladé a nezkušené řidiče za jednu z nejzranitelnějších skupin ve smyslu automobilových nehod (tzv. diskotékové autonehody [ibid, 21], nepoužívání bezpečnostních pásů [ibid, 22]), pročež požaduje mnohem přísnější zkoušky pro získání řidičského průkazu (ibid, 27) a dokonce představuje povolení řidiče v zácviku pro mladé řidiče

nebo zavedení asistovaného řízení pro mladé řidiče (tj. mladí řidiči by měli povoleno řídit pouze za přítomnosti dospělého ve voze; [ibid, 31]).

Cílem je snížit počet úmrtí mládeže při autonehodách o 70 (o 7 u dětí) a snížit počet vážně zraněné mládeže při autonehodách o 150 (o 70 u dětí) do roku 2020 (ibid, 63, 64, 67). Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy v ČR (Ministry of Transport 2004) nezmiňuje explicitně mládež ve vztahu k cyklistice, avšak je jednou z cílových skupin. Statistika zdravotních problémů dětí a spojitost těchto problému s cyklistikou (ibid, 8, 18) je poněkud implicitním spojením tohoto strategického dokumentu s mládeží. Explicitně jsou děti zmíněny ve spojení s dětskými zraněními, kde by nošení helmy mohlo být důležitým krokem ke snížení počtu zranění u dětí spojených s jízdou na kole (ibid, 12) a zlevněné cyklistické helmy jsou uvedeny jako řešení (ibid, 25).

Kromě dokumentů zmíněných v textu výše existují určité operační programy, v nichž lze rovněž nalézt spojení s oblastí zdravotnictví; pro podrobnosti viz dodatek 3.4.

4.4.2 Implementace národních politik souvisejících se zdravím a zdravotní péčí

Samotné Ministerstvo zdravotnictví dohlíží na implementaci mnoha výše uvedených politik, často ve spolupráci s dalšími ministerstvy, což je v předložených dokumentech viditelné zejména u spolupráce v oblasti vzdělávání. Existuje však řada úřadů, center, hygienických center, nemocnic a mnoho dalších organizací založených Ministerstvem zdravotnictví, které rovněž nesou břímě implementace politiky. Vzhledem k poměrně velkému počtu těchto zařízení (celkově je jich přes 60; Ministry of Health 2013) představíme ty, které se nejvíce angažují v implementaci a vyhodnocování politiky jako takové a vynecháme ty, které se primárně zaměřují na poskytování zdravotní péče a výzkum.

Krajské hygienické stanice (Ministry of Health 2013) se nacházejí v krajských městech ČR, kde se těchto 14 stanic stará o monitoring a vyhodnocování zdraví a zdravotní péče a poskytování informací veřejnosti.

Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS; UZIS 2013) sbírá a publikuje informace o zdravotnictví a zdravotní péči v ČR pro národní

i mezinárodní použití. Na národní úrovni spolupracuje s Českým statistickým úřadem a Ministerstvem zdravotnictví v poskytování informací; mezinárodně lze zpozorovat spolupráci se Světovou zdravotnickou organizací, OECD, OSN, EUROSTAT a dalšími (ibid).

Státní zdravotní ústav (SZÚ; SZU 2013) a krajské zdravotní ústavy jsou organizacemi Ministerstva zdravotnictví se základními informacemi pro vytváření politiky a pro vzdělávací služby v oblasti zdravotnictví a zdravotní péče a implementaci některých zdravotních politik (zejména skrze operační programy; ibid). SZÚ také podniká různé výzkumné aktivity, zejména jeho Centrum podpory veřejného zdraví, jak dále uvádíme v kapitole 4.3.

Všechny výše zmíněné organizace jsou celkem stabilní, a i když v jejich rámci probíhá řada strukturálních změn, tyto orgány jako takové si udržují své povinnosti a funkce po značné časové období.

4.4.3 Pokrytí národních politik spojených se zdravím a zdravotní péčí

Politiky spojené se zdravím a zdravotní péčí se zdají mít obecně řečeno poměrně rozsáhlé pokrytí, v oblasti mládeže obzvlášť. Cílí na děti a mládež jako jednu ze specifických skupin a zaměřují se na specifická témata s tím, že většina relevantních dokumentů předkládá poměrně konkrétní kroky, které by měly být podniknuty. Lze rovněž zpozorovat, že jsou zmiňovány konkrétní skupiny mládeže (romská mládež, zdravotně a sociálně znevýhodněná mládež, děti v sociálně vyloučených oblastech atd.), a tudíž je pokrytí politiky poměrně rozsáhlé.

Mládež jako taková není obecně definována, ale namísto toho je stanoven věkový limit pro většinu konkrétních zavedených politik (děti mladší 5 let, mladí lidé starší 15 let atd.) a dokumenty této politiky tudíž pracují s termínem na ad hoc základě, vztahujícím se spíše ke specifickým kategoriím než k nějaké obecné definici dětí a mládeže.

4.4.4 Vyhodnocení národních politik spojených se zdravím a zdravotní péčí

Vyhodnocení zdraví a zdravotní péče jako takové je na poměrně vysoké úrovni, s mnoha zavedenými monitorovacími a vyhodnocovacími mechanismy jak na národní, tak mezinárodní úrovni (UZIS 2013), jelikož se ČR aktivně účastní mezinárodních hodnocení ze strany OECD a dalších mezinárodních aktérů. Rozsah, v jakém jsou tyto údaje brány v potaz, lze spatřit v samotných dokumentech, neboť je v nich bezpočet odkazů na statistický výskyt různých jevů spojených se zdravím. Na druhou stranu vyhodnocovací proces samotných politik ve smyslu jejich efektivity a dalších implementačních kvalit je poměrně odlišnou záležitostí a zdá se, že vyhodnocovací a monitorovací mechanismy nejdou dostatečně do hloubky, tak aby mohly poskytnout takovéto informace: vztahuje se pokles zranění u dětí mladších 5 let do roku 2020 opravdu k zavedeným politikám, nebo jde o výsledek odlišných okolností? I když existuje poměrně rozsáhlý monitorovací systém, není zvláště přínosný ve vyhodnocování politiky jako takové, ale spíše poskytuje obecné informace o veřejném zdraví a veřejné zdravotní péči.

4.4.5 Závěry

Ve výše zmíněných politických dokumentech lze vypozorovat čtyři hlavní témata. Nejvíce zmiňovaným tématem souvisejícím se zdravím mládeže, se kterým je třeba se potýkat, je inkluze handicapovaných dětí a mládeže v nejširším smyslu slova: školní integrace, pracovní integrace, bydlení a sociální integrace. Dalším častým tématem jsou zranění mládeže a dětí, vyplývající buď z nehody, nebo z násilného chování vůči těmto skupinám. Zranění jsou vnímána jako důležité téma vzhledem k jejich četnosti a rozšířenému výskytu u dětí i mládeže a jednotlivé dokumenty předkládají různé oblasti, které je třeba pokrýt ke snížení rizika zranění u dětí a mládeže (rodinné politiky, zdravotní politiky, politiky silničního provozu atd.). Další rozsáhlou oblastí je prevence zdravotních rizik ve všech svých různých podobách: formování životního stylu (např. vzdělávací programy zdravého stravování), prevence duševního a tělesného zdraví (např. prevence sebevražd či těhotenství v dospívání) atd. Řada prevenčních programů

zaměřených na zdraví a mládež je zmíněna v dokumentech týkajících se zdraví. Užívání návykových látek je posledním častým tématem a zahrnuje jak ilegální drogy, jako jsou marihuana či tvrdé drogy, tak legální drogy, jako jsou alkohol a tabákové výrobky.

Dokumenty spojené se zdravím pocházející od Ministerstva zdravotnictví jsou velmi dobře strukturované jak ve smyslu nastavení cílů, tak dosažení cílů, a je poměrně jasné, proč byly jednotlivé cíle zvoleny a jak jich má být dosaženo. Tím, že za nimi stojí celkem stabilní síť implementačních orgánů, mají tyto politiky dobrou šanci být implementovány. Bohužel, zavedené vyhodnocovací a monitorovací mechanismy necílí konkrétně na mládež a rovněž se více zaměřují na statistické údaje než na vyhodnocení politik jako takových. Pokrytí politiky zdraví a zdravotní péče je poměrně vysoké ve smyslu mládeže a dětí a také určitých podskupin jako jsou Romové či postižené děti.

Celkem vzato můžeme zpozorovat poměrně precizní oblast české politiky. Velmi dobře strukturované dokumenty následované celkem stabilní sítí implementačních organizací a poměrně rozsáhlými mechanismy kolekce údajů všechny vykazují vysoce rozvinutou oblast politiky s rozsáhlým pokrytím mládeže. Bohužel není jasné, zda také existují mechanismy pro vyhodnocování politiky jako takové, nebo zda vyhodnocení politiky závisí zcela na statistických údajích.

4.5 Sociální politika, sociální blahobyt a bydlení

Oblast sociální politiky se může zdát poněkud velkou na to, aby byla na následujících stránkách pokryta, nemluvě o jasném přesahu do některých z výše uvedených kapitol (jmenovitě vzdělávání či zaměstnanosti). Naším cílem tedy není popsat každý aspekt sociální politiky, ale soustředit se na takové mechanismy, které jsou uplatňovány vůči mládeži v České republice ve smyslu blahobytu jedince (tj. mechanismy sociálního blahobytu) a ve smyslu blahobytu společnosti jako takové (tj. mechanismy soustřeďující se

na sociální soudržnost).[166] Popsání mechanismů spojených se společností (většinou soustředěných na soudržnost) nám pomůže zasadit ostatní dodatečné informace o sociálním blahobytu a bydlení do správného rámce a může pomoci čtenáři vystoupit z finančních mechanismů (sociálního blahobytu), které jsou až příliš často hlavní oblastí zájmu v těchto otázkách a věříme, že takovýto přístup by byl příliš redukcionistický.

Je nicméně nutné přednést jistá čísla, abychom ukázali rozměry finanční pozornosti věnované různým sociálním oblastem. V roce 2010 existovaly dvě složky sociální politiky, kterým se dostalo mnohonásobně více finančních zdrojů ze státního rozpočtu nežli jiným složkám, a těmi byly (1) péče o seniory, která obdržela přibližně 320 miliard korun, a (2) zdravotní péče, která obdržela přibližně 240 miliard korun (Ministry of Labour and Social Affairs 2012c, 48). Pro porovnání, rodiny a děti obdržely zhruba 51 miliard, bydlení kolem 4 miliarda a „další sociální vyloučení" kolem 9 miliard (ibid, 48). Tyto statistiky vypovídají určitý příběh, ale bylo by poměrně nebezpečné podlehnout řeči čísel bez přezkoumání širšího kontextu. Podívejme se, jak různé mechanismy a další politické faktory vysvětlují tato čísla a jak se tato čísla vztahují k mládeži, neboť je zde, očividně, poměrně vysoká přidělená částka ze státního rozpočtu pro všechny tři oblasti zájmu v této kapitole: mechanismy sociální soudržnosti, sociální blahobyt a bydlení.

4.5.1 Národní sociální politiky ovlivňující mládež v České republice

V našem posudku jsme nalezli více než 60 (sic!) politických dokumentů, které se, tak či onak, zabývaly sociálním aspektem žití obecně a lze je tedy považovat za součást národní sociální politiky v ČR. Tyto dokumenty zmiňují témata, jako jsou sociální soudržnost či sociální inkluze/vyloučení ve vztahu k obyvatelstvu ČR obecně a nebudou tedy zmíněny podrobně. Existuje však více než 40 dokumentů spojených se sociální politikou u mládeže a ty jsou představeny níže v krátkých přehledech.

166. Sociální soudržnost zde nezahrnuje sociální soudržnost uplatňovanou vůči zdravotně postiženým lidem, jelikož tomuto aspektu jsme se již věnovali v kapitole o zdraví a zdravotní péči.

Řada sociálních politik spojených s mládeží je též spojena s oblastí vzdělávání a lze je tak označit za politiky sociálního vzdělávání, jak můžeme vidět v následujících dokumentech. Strategie celoživotního učení (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007b) uznává sociální soudržnost obecně jako jeden ze svých důležitých cílů (ibid, 46, a další). Rovněž jmenuje sociální zázemí jako jednu z důležitých proměnných hrajících roli v předčasném ukončení školní docházky (ibid, 32) a představuje různé formy studia (dálkové, kombinované atd.) za účelem usnadnění mladým lidem ze sociálně znevýhodněného prostředí účast na vysokoškolském studiu a vzdělávání obecně (ibid, 36). Dalším nástrojem pro odstranění sociálních nerovností v přístupu ke vzdělávání má být rozšíření a diferenciace vzdělávacích možností a rovněž podpora myšlenky inkluzivního vzdělávání (ibid, 49). Navíc by měly být také optimalizovány další vzdělávací možnosti, tak aby byly vhodné pro sociálně znevýhodnění lidi obecně, mládež a nezaměstnanou mládež (ibid, 50). Dalším nástrojem pro řešení sociálních nevýhod mládeže je poskytnutí finančních podnětů rodinám v sociálně znevýhodněném prostředí na podporu vzdělání jejich dětí a mládeže a též poskytnout systematickou odporu sociálně znevýhodněným studentům napříč celým vzdělávacím systémem. (tzv. sociální stipendia, tj. finanční podpora umožňující sociálně znevýhodněné mládeži studovat; ibid, 53-54). Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011–2015 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2011c) zmiňuje rozvoj takových moderních metod, aby pokrývaly potřeby specifických cílových skupin studentů, jako jsou pracující studenti či sociálně a zdravotně znevýhodnění (ibid, 15-16). Rovněž požaduje zavedení takových mechanismů finanční podpory, které by neutralizovaly překážky v terciárním vzdělávání pro sociálně znevýhodněné studenty a také zavedení mechanismů motivujících univerzity k přijímání a podpoře takovýchto studentů (ibid, 22). Co se bydlení týče, dokument navrhuje přípravu studentského bydlení za účelem podpory mezinárodních studentů studujících v ČR (ibid, 19). Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2011-2015 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2011a) se dotýká sociálních dopadů užívání ICT, když tvrdí, že všichni žáci by měli mít „srovnatelné podmínky a tudíž se vyvarovali vážným sociálním dopadům

způsobeným rozšířením digitální propasti“[167] (ibid, 33). Všechny sociálně znevýhodněné děti, žáci či studenti by měli být pokud možno vzdělávání v běžných školách (ibid, 59) a tento cíl má být naplněn skrze řadu opatření, od podpory osobní a metodické přípravy školních institucí až po vytvoření „přípravných tříd“ za účelem podpory sociálně znevýhodněné mládeže v dosažení jejich vzdělávacích cílů (ibid, 60). Sociální soudržnost je též zmíněna, neboť násilí a šikana, stejně jako další sociální patologie, jsou považovány za vážný problém a mají být ošetřeny skrze různá opatření zaměřená na zlepšení klimatu škol [168] (ibid, 62). Rovněž další vzdělávání by mělo být cíleno (krom jiného) na „vzdělání vstříc aktivnímu občanství a sociální soudržnosti“ (ibid, 67). Je zmíněna jasná spojitost mezi kapacitami předškolních vzdělávacích organizací a plánování bydlení a je deklarována potřeba vzít plánování bydlení v potaz s ohledem na zajištění budoucí předškolní docházky 95 % všech dětí v daném věku[169] (ibid, 18). Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí v oblasti vzdělávání (Ministry of Education, Youth, and Sport 2005) je dokument plně zaměřený na včasnou péči a jeho hlavní cílovou skupinou, kromě dětí, jsou též žáci ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Uvádí různá doporučení a vyhlašuje potřebu monitorování a vyhodnocování. Národní akční plán inkluzivního vzdělávání 2010-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2010) uvádí, že jeho realizace „podpoří sociální soudržnost české společnosti v následujících letech“ (ibid, 1) a předkládá cíl inkluzivního vzdělávání zaměřeného na podporu (kromě jiného) sociálně znevýhodněné mládeže a tak nejen umožňuje těmto skupinám dosáhnout svých cílů, ale také podporu a posilnění sociální soudržnosti společnosti jako takové (ibid, 1, 2, 8, 9). Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Ministry of Education, Youth, and Sport 2001) uvádí potřebu použít celoživotní učení jako prostředek pro dosažení sociální soudržnosti (ibid, 31, 32, 34). Rovněž na-

167. Digitální propast je termín původně pocházející ze společenských věd a popisující komplexní sociální nerovnost vytvořenou mezi, jednoduše řečeno, jedinci, kteří používají ICT, a těmi, kteří je nepoužívají.

168. Klima školy je termín pocházející ze vzdělávacích věd a adresující komplexní školní a třídní kulturu se všemi jejími různými komponenty, jako jsou školní komunikace, školní řád, sociální vztahy v rámci školy atd.

169. Probíhá debata o tom, že by poslední rok předškolního vzdělávání měl být povinný, neboť se zdá být zásadním pro to, aby se dětem dařilo na základní škole. Zatím však v ČR nejsou žádná takováto ustanovení.

vrhuje sociální integraci v rámci předškolního vzdělávání (ibid, 46) a též v základním vzdělávání (ibid, 47) a použití volnočasového vzdělávání coby nástroje pro zlepšení sociálního chování mladých lidí i jako nástroje pro pomoc sociálně znevýhodněné mládeži (ibid, 54, 55). Potřeba inkluzivního vzdělávání v případě sociálně znevýhodněné mládeže je rovněž zdůrazněna (ibid, 57). Škola pro 21. století: Akční plán pro implementaci „Koncepce rozvoje informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání na období 2009-2013" (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009c) zmiňuje nebezpečí digitální propasti mezi studenty s rozdílným zázemím a navrhuje tedy zavedení státní informační politiky takovým způsobem, aby všichni studenti měli srovnatelné podmínky a nebyl zde žádný zásadní sociální dopad v souvislosti s rozšířením digitální propasti (ibid, 1-2). Koncepce integrace cizinců (Ministry of the Interior 2005) zmiňuje děti jako důležité nositele kultury a tedy též klíčové aspekty pro udržení sociální soudržnosti společnosti (ibid, 1). I o cizince mladší 16 let je třeba se starat se zvláštní péčí, jelikož je důležité podporovat jejich jazykové znalosti za účelem jejich integrace do běžného školského systému (ibid, 19, 32). Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007d) zmiňuje školní a volnočasové projekty zaměřené na prevenci sociálně-patologického chování u mládeže (ibid, 16). Rovněž má proběhnout analýza důvodů vedoucích k předčasnému ukončení školní docházky mezi studenty ze sociálně rozdílného prostředí (ibid, 25) a průprava učitelů v otázkách rodin a dětí s nízkým socioekonomickým statusem a s tím spojené individualizaci péče a specifických motivačních metodách (ibid, 25). V oblasti ubytování mají být učiněna taková opatření, aby byly zajištěny „možnosti ubytování pro širší skupiny mladých lidí a mladých rodin" (ibid, 21). Jak vidno, tato oblast je velmi široká a systém vzdělávání je předmětem zájmu mnoha sociálních politik spojených s mládeží.

Sociálně vyloučená mládež je dalším poměrně častým tématem objevujícím se v dokumentech politiky. Koncepce romské integrace na období 2010-2013 (Office of the Government of the Czech Republic 2009) jmenuje zvýšení finanční gramotnosti mezi mladými Romy (žáky a studenty) za účelem snížení úrovně romské zadluženosti a tedy zvýšení jejich sociálního blahobytu (ibid, 42). Dalším krokem, který má být podniknut, je preemptivní opatření zaměřené na prevenci toho, aby si mladí Romové navykli rizikovému a trestnímu chování coby samozřejmému (ibid, 63), a to

snížením úrovně kriminality v sociálně vyloučených oblastech, přijetím více alternativních trestů namísto uvěznění a omezením užívání drog v sociálně vyloučených oblastech (ibid, 63-64). Podpora a rozvoj sítě institucí pracujících ve prospěch smysluplného trávení volného času vyloučenou romskou mládeží a dětmi je dalším opatřením pro zajištění zvýšení úrovně blahobytu romské mládeže (ibid, 64, 68-69). Měl by být též zaveden systém sociálního bydlení (ibid, 46). Tento systém by měl brát v potaz specifické potřeby svých nájemníků a měl by být tak dobře propojen se sociálními službami, aby se stabilizovala socioekonomická situace nájemníků (ibid, 46). Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky (Ministry of the Environment 2009b) jmenuje mladé lidi jako jednu ze skupin náchylných k sociálnímu vyloučení (ibid, 12). Děti a mládež jsou rovněž náchylné k užívání drog, včetně tolerovaných drog jako alkohol a tabák (ibid, 13). Dokument proto navrhuje použití kultury coby nástroje prevence sociálně negativních jevů, což může v důsledku ovlivnit sociální vyloučení lidí, jmenovitě dětí a mladých lidí (ibid, 16). Podle dokumentu je rovněž nutné pokračovat v podpoře víry mladých lidí v manželství a v podpoře jejich rodičovských schopností (ibid, 21). Prevence sociopatologických jevů u mládeže má být zajištěna celonárodním systémem včasné intervence, který zareaguje v situacích, kdy jsou „děti, mládež a jejich rodiny v ohrožení, či v roli pachatelů" (ibid, 57). Systém by měl stavět na účinné spolupráci různých zodpovědných orgánů (policie, mediační a probační služba atd.; ibid, 57). Strategie boje se sociálním vyloučením pro období 2011-2015 (Office of the Government of the Czech Republic 2011) jmenuje jako jednu ze svých představ k zavedení nízkokapacitní, vysoce specializovaná terapeutická ubytovací zařízení pro děti a mládež se sociopatologickými sklony (ibid, 28). Dále vytvoření „Týmů pro děti a mládež", operujících v sociálně vyloučených oblastech a pracujících jako součást systému včasné intervence, jak monitorujících trendy v sociopatologickém chování, tak připravujících návrhy pro zlepšení stávající situace (ibid, 36). Rovněž by měl být upraven počet kurátorů pro mládež[170] podle počtu sociálně vyloučených oblastí ve městě/městském obvodě (ibid, 43) a měla by být zřízena pozice zdravotně-sociálního pomocníka za účelem postarat se o další vzdělávání dětí a mládeže v sociálně vyloučených oblastech (ibid, 44-45). Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020

170. Státní zaměstnanec v přímém styku se zranitelnou mládeží v sociálně vyloučených oblastech.

(Ministry of Regional Development 2013a) zmiňuje nutnost vyhnout se odlivu mozků mladých a dobře vzdělaných skupin lidí za účelem zabránění vytvoření sociálně vyloučených oblastí (ibid, 143) a rovněž předkládá kulturní a volnočasové aktivity jako možné nástroje prevence kriminality a sociopatologických jevů u mládeže (ibid, 89). Sociální dimenzi lze též spatřit v Dlouhodobém programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR (Ministry of Health 2002), který uvádí, že zlepšením životní úrovně sociálně slabých skupin obyvatelstva lze snížit zdravotní problémy u socioekonomických skupin do roku 2020 alespoň o čtvrtinu (ibid, 7). S tímto tématem je spojen další cíl, a sice do roku 2020 se vyhnout zvýšení počtu lidí, kteří žijí s nedostatkem finančních zdrojů (ibid, 10).

Ohrožená mládež je dalším poměrně širokým tématem, jímž se zabývají některé dokumenty, jako je Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018 (Office of the Government of the Czech Republic 2008), která upozorňuje na to, že delikventní chování u dětí a mládeže vykazuje vzrůstající míru násilí (ibid, 9), avšak více se zaměřuje na násilí páchaného na dětech a mládeži než na násilí páchaného dětmi, a tudíž nepřichází s žádnými konkrétními opatřeními, která by pro řešení problému měla být přijata. Na druhou stranu, násilí páchané na dětech je dlouze diskutováno a jsou stanoveny jasné cíle, jako podpora rozvoje rodičovské kompetence (ibid, 10) či podpora budování bezpečných komunit (ibid, 11). Akční plán realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2013-2015 (Office of the Government of the Czech Republic, 2010a) identifikuje mládež jako jednu z nezranitelnějších skupin ve vztahu s užíváním návykových látek a také uvádí, že to může mít zásadní dopad na sociální blahobyt mladých lidí (ibid, 2). Je proto představena řada opatření, která mají tento problém řešit, a mnoho z nich je přímo cíleno na mladé lidi, jako „snížení úrovně experimentálního užívání drog, zejména u mládeže“ (ibid, 7) či “snížení dostupnosti drog, zejména mladým lidem“ (ibid, 7). Priority rozvoje sociálních služeb pro období 2009-2012 (Ministry of Labour and Social Affairs 2009) nastavují jako jednu ze svých priorit zajištění „terénních a ambulantních programů pro osoby náchylné k sociálnímu vyloučení a ohroženou mládež“ (ibid, 3-4). Ačkoli se dokument zabývá i otázkami sociálního bydlení, tak mládež není explicitně zmíněna. Strategie prevence kriminality pro období 2012-2015 (Ministry of the Interior 2011) uvádí, že Probační a mediační služba ČR také věnuje zvláštní pozornost mladým pachatelům

(ibid, 13), a rovněž zmiňuje Tým pro děti a mládež jako jeden z nástrojů prevence (ibid, 22). Tento zvláštní tým se soustředí na lustraci (hledání zranitelné mládeže) a na efektivní práci s mladými dospělými, u nichž hrozí, že budou páchat trestní činnost (ibid, 22). Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009d) stanovuje 13 cílů pro řešení rizikového chování dětí a mládeže, jako je funkční informační systém za účelem provádění preventivního pokrytí, vytvoření jednotného systému primární a sekundární prevence či podpora vzdělávání a rozvoje vzdělávacích programů v oblasti prevence (ibid, 12). Státní kulturní politika ČR na léta 2009-2014 (Ministry of Culture 2009) tvrdí, že kultura jako taková je „důležitým nástrojem prevence drogové závislosti, hazardu, kriminality a dalších sociopatologických jevů ohrožujících zejména mládež" (ibid, 29), avšak neobsahuje žádné další zmínky o kulturně-založených aktivitách spojených s kterýmkoli programem sociální prevence. Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím pro rok 2013 (Office of the Government of the Czech Republic 2012) jmenují rozvoj probačních a resocializačních programů pro mladé delikventy jako oblast zájmu (ibid, 25), stejně jako podporu prevence sociálně nežádoucích jevů a prevenci kriminality u dětí skrze volnočasové aktivity.

Mladé rodiny jsou často uváděny jako důležité téma, jak lze vidět v Národní koncepci podpory rodin s dětmi (Ministry of Labour and Social Affairs 2008), která jmenuje řadu socioekonomických překážek, jako finanční problémy spojené s pořizováním bydlení (ibid, 9, 12, 18) či získávání dovedností spojených s výchovou dětí (ibid, 21) v rodinách s dětmi. Mezi uvedenými opatřeními, která by měla být přijata pro řešení těchto otázek, patří podpora otců v péči o děti, vytvoření lepších podmínek pro rodiče s prací na částečný úvazek či rozšíření služeb v oblasti individuální péče o dítě (ibid, 27-36). Též Národní koncepce rodinné politiky (Ministry of Labour and Social Affairs 2005) uznává potřebu podporovat mladé lidi a mladé rodiny v jejich pokusech najít cenově dostupné bydlení (ibid, 7, 19, 21-23), potřebu podporovat mladé lidi v rozvoji dovedností spojených s výchovou dětí (ibid, 9, 13) a otázku mezigenerační spolupráce a porozumění (ibid, 16). Řada opatření je určena k řešení výše uvedených problému, jako je daňová politika (upřednostňování mladých lidí a tedy úleva od finančních nároků),

sociální blahobyt (přímá finanční podpora mladých rodin) či finanční podpora bydlení pro mladé rodiny (ibid).

Zvláštní pozornost je věnována též venkovu. Program rozvoje venkova v ČR na období 2007-2013 (Ministry of Agriculture 2007) se zaměřuje na zlepšení vývoje venkovských oblastí skrze řadu finančních mechanismů, jako je přímá finanční podpora a další, popsané v dokumentu. Zaměřuje se též na mládež, jelikož (krom jiného) také zdůrazňuje důležitost mladých farmářů přicházejících do oblastí a cílí na podporu jejich sociálního blahobytu (péče o děti, všeobecné sociální služby atd.). Programové prohlášení vlády ČR (Office of the Government of the Czech Republic 2010b) uvádí záměr české vlády podporovat tvorbu tzv. „startovacího bydlení" pro mladé rodiny (ibid, 41). Bydlení je také řešeno ve vztahu k venkovu, kde chce vláda vytvořit takové podmínky, které by podporovaly usídlení mladých lidí na venkově (ibid, 33-34). V oblasti lidských práv vláda „povede odhodlaný boj proti všem druhům rasové, třídní a sociální nenávisti a nesnášenlivosti" a ve spojení s tím vláda „shledává nutným zintenzivnění a prohloubení opatření, zejména u mladé generace" (ibid, 24).

Bydlení jako takové je rovněž pokryto. Koncepce bydlení ČR do roku 2020 (Ministry of Regional Development 2011) zmiňuje též finanční podporu zaměřenou na hypoteční úvěry pro lid ve věku 36 let a mladší (ibid, 13, 14, 25) a finanční podporu pro opravu bytu pro stejnou věkovou skupinu (ibid, 25). Ačkoli jsou mladé rodiny a mladí lidé zmíněni při mnoha dalších příležitostech, jsou pouze využiti jako názorná kategorie a ne jako cílová skupina určité politiky. Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb pro období 2007-2013 (Ministry of Labour and Social Affairs 2007b) popisuje dva hlavní cíle takovéto transformace následovně: humanizace (ibid, 14) a de-institucionalizace (ibid, 15). Ačkoli mládež jako taková není explicitně zmíněná, řada institucí pobytových sociálních služeb primární cílí na mládež a mladé lidi a tak tato transformace ovlivňuje životy mladých lidí s různými sociálními a zdravotními znevýhodněními.

Potřeba mezigeneračního dialogu je zdůrazněna v Národním akčním plánu podporujícím pozitivní stárnutí pro období let 2013 - 2017 (Ministry of Labour and Social Affairs 2013b), který klade důraz na potřebu aktivit, jež by vedly vzájemnému porozumění mladých a starých lidí a zlepšení mezigenerační spolupráce (ibid, 25, 28). Existují též různé operační programy spojené s oblastí blahobytu a bydlení. Pro podrobnosti viz dodatek 3.5.

4.5.2 Implementace národních politik souvisejících se sociálním blahobytem a bydlením

Implementace výše zmíněných politik se liší v závislosti na konkrétních opatřeních, jež mají být přijata (tj. cíle zaměřené na vzdělávání má na starosti MŠMT, zatímco jiné cíle by měly jiné zodpovědné orgány). Hlavní zodpovědnost však leží na Ministerstvu práce a sociálních věcí (sociální blahobyt) v otázkách financí (různé finanční mechanismy sociálního blahobytu) a v přípravě agendy celkové sociální politiky v ČR; a na Ministerstvu pro místní rozvoj (bydlení) v oblasti územního plánování a politiky bydlení. Rozsáhlý důraz na vzdělávání coby jeden z důležitých nástrojů používaných v oblasti sociálního blahobytu také napovídá, že při implementaci politiky sociálního blahobytu v ČR hrají důležitou roli vzdělávací instituce.

Ministerstvo práce a sociálních věcí podporuje obce a kraje ve vytváření konkrétních organizací na pokrytí potřeb svých obyvatel. V tomto ohledu lze spatřit poměrně silnou decentralizaci, jelikož mají být sociální služby poskytovány na nižších správních úrovních s ohledem na konkrétní podmínky daného kraje či města. Mezi těmito organizacemi lze nalézt řadu subjektů, jako je azylové bydlení, domy na půli cesty, terapeutické komunity a další. Některé z těchto subjektů mohou mít vliv na mládež konkrétně (nízkoprahová zařízení pro děti a mládeží) a jiná nejsou mládeži dostupná, neboť byla navržena konkrétně pro jinou věkovou skupinu (domovy důchodců atd.) Tyto všechny jsou zakládané buď obcemi a kraji, nebo nevládními organizacemi a dalšími soukromými subjekty. Poskytování sociálních služeb tak není omezeno na státní sféru a je rovněž vysoce decentralizované. Decentralizace i privatizace sociálních služeb vedou k příležitosti uzpůsobit sociální služby potřebám konkrétního kraje; bohužel je zde riziko rozdílné úrovně poskytovaných služeb. Problém kvality je řešen skrze řadu právních opatření, která nastavují standardy kvality sociálních služeb (Ministry of Labour and Social Affairs, 2013c). Mechanismy sociálního blahobytu jsou poskytovány skrze síť úřadů práce v jednotlivých oblastech a krajích.

Ministerstvo pro místní rozvoj spolupracuje s obcemi a kraji a toto jsou činitelé, kteří ovlivňují implementaci politiky bydlení. Obecně řečeno existují finanční, na jejichž základě obce a kraje získávají finance a ty potom

používají k realizaci politik na lokální úrovni. Ústav územního rozvoje (Ministry of Regional Development 2013d) je úřad poskytující informace veřejnosti jménem ministerstva a také pomáhá ministerstvu s implementací některých politik.

4.5.3 Pokrytí národních politik spojených se sociálním blahobytem a bydlením

Teoretické pokrytí sociální politiky vůči mládeži a dětem je poměrně vysoké a zahrnuje i různé zranitelné podskupiny (pracující studenty, sociálně a zdravotně znevýhodněnou mládež, mládež ohroženou digitální propastí, Romy, mladé lidi ze sociálně vyloučených rodin, cizince, mladé rodiny, mladé farmáře, nezaměstnanou mládež atd.). Věková definice mládeže či dětí většinou není k dispozici, i když lze najít výjimky (mladí lidé pod 36 let, cizinci mladší 16 let atd.)

Na druhou stranu, pokrytí mládeže v politikách spojených s bydlením je poměrně nízké a neexistuje v podstatě jediný konzistentní dokument, či alespoň část dokumentu, který by více rozpracovával téma mládeže a bydlení. Tato situace bohužel celkem dobře koresponduje se situací mnoha mladých lidí v ČR: získání solidního a cenově dostupného bydlení je jednou z hlavních překážek, kterým česká mládež v dnešní době čelí. Soukromý sektor poskytuje širokou škálu různých půjček a hypoték; ty jsou však dostupné pouze těm mladým, kteří nemají žádné finanční těžkosti a jsou dobře zaopatřeni ve své práci. Vzhledem k slabému pokrytí nejsou zmíněny žádné zranitelné skupiny s výjimkou sociálně a zdravotně znevýhodněné mládeže, kterým se věnují sociální bydlení a bytové služby se zdravotní péčí, a poměrně široké skupiny „mladých lidí ve věku 36 let a méně", kteří měli v letech 2004 až 2011 nárok na relativně malou dotovanou půjčku.[171] Co se této státní půjčky týče, fond již není k dispozici a zdaleka se mu nepodařilo pokrýt všechny žadatele (35 500 podaných žádostí a 24,300 poskytnutých půjček v ceně 7,1 miliardy korun, což vychází v průměru asi na 290,000

171. Tento nástroj je stále administrativně platný, ale od roku 2011 scházejí finanční prostředky.

korun na půjčku – částka, která v porovnání s cenami bytů a domů nemůže stačit na koupi příbytku).[172]

4.5.4 Vyhodnocení národních politik spojených se sociálním blahobytem a bydlením

Nejsou k dispozici žádná vyhodnocení sociální politiky jako takové, ať už na mezinárodní či národní úrovni. Můžeme najít nějaké studie s užším zaměřením, jako např. zranitelné děti nebo monitorování minimálních mezd apod. K vyhodnocení těchto politik, jejich realizace a dopadu nebyl použit žádný systematický přístup.

V oblasti bydlení je situace mnohem lepší, neboť Ministerstvo pro místní rozvoj nejen že poskytuje analýzy různých platných politik, ale existuje též časopis „Urbanismus a územní rozvoj" vydávaný ve spolupráci s Ústavem územního rozvoje, který přináší rozličné analýzy a poskytuje prostor k diskuzi o různých tématech a aktualitách v oblasti bydlení a územního rozvoje obecně. Otázkou zůstává: proč neexistuje žádná politika bydlení spojená s mládeží, když je tu specializovaná monitorovací agentura poskytující informace na toto téma? Je monitoring brán v potaz při vytváření politiky bydlení v České republice?

4.5.5 Závěry

V rámci sociální politiky a politiky bydlení ve vztahu k mládeži v ČR lze vypozorovat tři hlavní témata. Téma inkluze obzvláště vyčnívá coby záležitost nejvyšší důležitosti a je opakovaně zmíněno v řadě různých dokumentů. I když se kontext inkluze mění, je velmi často spjatá se školstvím a vzděláváním a vzdělávání jako takové se zdá být vnímáno jako důležitý nástroj k dosažení sociální inkluze. Dalším často zmiňovaným tématem je posílení sociálních služeb, a to s řadou různých oblastí k pokrytí: finanční zdroje, pokrytí sociálních služeb a v neposlední řadě také rozvoj dovedností odborníků přes sociální služby a spjatých profesí (policisté, učitelé atd.) a též rodičů (rodičovské dovednosti jsou samy o sobě vnímány jako

172. http://www.sfrb.cz/programy/archiv-programu/podpora-mladych/

důležité téma). Třetím nejčastěji zmiňovaným tématem je finanční podpora bydlení a sociálního blahobytu jako takového. Bohužel, finanční podpora bydlení je velmi často příliš nízká na to, aby měla zásadní dopad na sociální blahobyt mládeže v ČR. Dalším nedostatkem zkoumaných dokumentů je jejich vágnost. Často můžeme spatřit uznání důležitosti sociální soudržnosti, aniž by byly zmíněny konkrétní cíle k dosažení požadované úrovně sociální soudržnosti.

Implementace sociální politiky i politiky bydlení je typická svou decentralizací a lokálním zaměřením, kdy většinu implementačních orgánů tvoří obce a další regionální autority. Ačkoli toto může mít kladný efekt při řešení určitých otázek v určitých oblastech, existuje zde nebezpečí kolísající kvality implementace politik. Lze zpozorovat snahy tomuto zabránit v případě implementace sociální politiky skrze zavedení právních směrnic týkajících se standardů kvality sociálních služeb, ale žádná podobná snaha neexistuje v případě implementace politiky bydlení.

Pokrytí sociálních politik je poměrně velké, přičemž se celkem často zaměřují na mládež a děti, zatímco u politiky bydlení je tomu naopak, neboť zde je mládež do velké míry opomíjenou kategorií, s výjimkou státních institucí jako jsou nemocnice či další specializovaná ubytovací zařízení.

Vyhodnocování sociálních politik prakticky neexistuje, s výjimkou různých každoročních statistik a několika úzce zaměřených studií. Mnohem lepší situace je v oblasti bydlení, kde jsou k dispozici analýzy různých politik a také periodický časopis poskytující vyhodnocení různých aspektů politiky bydlení.

Celkem vzato se obě propojené politiky vyznačují přednostmi i slabostmi. Zatímco sociální politika je poměrně silná v pokrytí a implementaci, ale lze ji považovat za neúspěšnou z hlediska vyhodnocování, které v podstatě chybí, tak politika bydlení je slabá ve svém pokrytí mládeže coby specifické kategorie se zvláštními potřebami, ale lze ji považovat za poměrně silnou v oblastech implementace a vyhodnocování, z nichž obojí odpovídá současným evropským standardům s decentralizací a lokálním zaměřením, stejně jako častým poskytováním informací spojeným s prostorem pro diskuzi, což vytváří poměrně pozitivní směs.

4.6 Volný čas

Existuje přes 30 politických dokumentů adresujících volný čas, včetně dobrovolnictví, ve spojení s mládeží a mladými lidmi.

4.6.1 Politiky spojené s volným časem mládeže

Volný čas mládeže je často uznáván jako důležitá oblast zájmu, jak lze vidět v následujících dokumentech. Tyto dokumenty však bohužel také jen uvádějí potřebu podporovat oblast volného času mládeže bez prezentování konkrétních opatření, jež by měla být přijata za účelem učinění nutných změn. Strategie celoživotního učení (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007b) uznává volnočasové aktivity jako součást neformálního i formální vzdělávání (ibid, 8, 77) a jako taková navrhuje jejich podporu v infrastruktuře (ibid, 54) i obecně (ibid, 59). Podobně Národní program rozvoje vzdělávání (Ministry of Education, Youth, and Sport 2001) věnuje trávení volného času dětmi a mládeží celou kapitolu a uvádí, že pokrývá všechny následující funkce: vzdělávací, kulturní, zdravotní, sociální a preventivní (ibid, 54). Požaduje, aby byly volnočasové aktivity k dispozici všem dětem a zejména dětem ze sociálně znevýhodněného prostředí (ibid, 55), aby byl těmto aktivitám věnován dostatek finančních zdrojů a tím byl zajištěn rozvoj těchto aktivit (ibid, 56), a také aby univerzity zavedly či posílily studia v souvisejících oblastech (sociální vzdělávání a volnočasové vzdělávání; ibid, 56). Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky (Ministry of Education, Youth, and Sport 2008d) uvádí, že volnočasové aktivity jsou součástí neformálního a formálního vzdělávání (ibid, 18) a jako takové mají být podporovány coby doplněk základního a středoškolského vzdělání (ibid, 6), stejně jako předškolního vzdělání (ibid, 7). Škola pro 21. století: Akční plán pro implementaci „Koncepce rozvoje informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání na období 2009-2013" (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009c) prohlašuje jako jeden ze svých cílů užívání ICT v různých školních zařízeních, včetně zařízeních pro volný čas (ibid, 22). Záměr rozvoje čtenářské a matematické gramotnosti v základním vzdělávání na období 2013-1018 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2012b) zdůrazňuje nutnost vzdělávat volnočasové lektory, kteří pracují s dětmi a mládeží (ibid, 15). Zásady urbánní politiky (Ministry of Regional Development 2013b) uvádějí, že existuje potřeba rozšířit infrastrukturu (zejména knihovny, muzea, kulturní centra atd.) pro indi-

viduální a skupinový volnočasový rozvoj dětí i mládeže (ibid, 39). Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR (Ministry of Health 2002) taktéž zmiňuje „vytvoření podmínek pro volnočasové aktivity dětí a mládeže" za účelem podpory jejich výchovy směrem ke zdravějšímu životnímu stylu (ibid, 21). Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007d) uznává volný čas dětí a mládeže jako důležitou oblast zájmu (ibid, 2-5) a tudíž věnuje celou kapitolu řešení problému mládeže spojených s volným časem (ibid, 13-14). Obecně vzato je cílem podpora smysluplných volnočasových aktivit za účelem podpory zdravého životního stylu mládeže (ibid, 13). Pozornost je zvláště věnována rozvoji a realizaci volnočasových aktivit a programů v různých organizacích (ibid, 13-16). Dobrovolnictví je rovněž adresováno a hlavním cílem v této oblasti je podporovat dobrovolnictví u mladých lidí a také lidi, kteří pracují s mládeží jako dobrovolníci, neboť tito lidé „vytvářejí důležité příležitosti pro neformální učení a přispívají k solidaritě, sociální soudržnosti a posílení participace veřejnosti" (ibid, 19). Dalším důležitým cílem je zahájení diskuze o právní a sociální pozici dobrovolníků pracujících s mládeží (ibid, 19). Konkrétní cíle zahrnují podporu dobrovolnictví za účelem umožnit mládeži získat nové důležité dovednosti, posílit solidaritu mládeže či jednoduše zvýšit kvalitu dobrovolnických příležitostí v ČR (ibid, 19-20). Volný čas je také důležitým nástrojem ve vypořádání se se sociopatologickými jevy (ibid, 25). Stejnou důležitost přikládá volnému času i současná Koncepce podpory mládeže na období 2014-2020 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2014).

Volnočasové aktivity jsou vnímány hlavně jako preemptivní opatření mající za cíl ochránit mladé lidi před různými riziky, ať už zdravotními, sociálními či duševními. Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009-2013 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2009d) prohlašuje, že volný čas dětí a mládeže je každoročně financován za účelem podpory aktivit v oblasti neurčité primární prevence dětí a mládeže (ibid, 5, 9). Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2011-2015 (Ministry of Education, Youth, and Sport 2007) zmiňuje volný čas mládeže ve spojení s volnočasovým vzděláváním ve specializovaných organizacích, jako jsou centra pro volný čas, školní družiny či školky, a poukazuje na to, že tyto instituce nejenže poskytují mládeži možnost smysluplně trávit svůj volný čas,

ale také tvoří důležitý nástroj prevence rizikového chování dětí a mládeže (ibid, 35). Mezi cíle patří systematická podpora rozvoje kvality obsahu tohoto vzdělávání a také celkové aktivity těchto organizací, jak legislativně, tak ve smyslu lidských zdrojů a jeho dostupnosti (ibid, 35). Národní akční plán prevence dětských úrazů pro období 2007-2017 (Ministry of Health 2007) jednoduše zmiňuje podporu volnočasových aktivit dětí jako jednu ze svých priorit v prevenci dětských úrazů (ibid, 16). Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2008-2018 (Office of the Government of the Czech Republic 2008) uvádí jako jeden ze svých cílů důkladnou kontrolu násilí ve všech vzdělávacích a volnočasových institucích jako prostředek ochrany dětí proti násilí (ibid, 10) a také poskytnutí dostatku zálib, volnočasových a sportovních aktivit, které by zároveň fungovaly jako prevence sociopatologických jevů (ibid, 11). Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky (Ministry of the Environment 2009b) vyhlašuje potřebu rozvoje volnočasových aktivit všech občanů a zejména dětí a mládeže z hlediska budování infrastruktury a modernizace jak sportu, tak kultury (ibid, 39). Volnočasové aktivity coby preventivní opatření proti sociopatologickým jevům, zločinu a korupci mají být rovněž podporovány (ibid, 57). Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014–2020 (Ministry of Regional Development 2013a) zavádí opatření na rozvoj a zlepšení podmínek pro volnočasové aktivity se zvláštním důrazem na mládež coby preventivních opatření proti kriminalitě a sociopatologickým jevům (ibid, 89). Strategie podpory využití potenciálu kulturního dědictví v kontextu politiky soudržnosti 2014+ (Ministry of Culture 2013) varuje, že chybějící podpora nemateriálního dědictví může mít vážné důsledky pro mladé lidi, vytvářeje riziko ztráty jejich národní identity (ibid, 55). Absence takovéto podpory může též vést k zavírání volnočasových zařízení a tím mít, opět, vážný dopad na to, jak budou mladí lidé trávit svůj volný čas, zejména na venkově (ibid, 55).

Některé dokumenty se zaměřují na znevýhodněnou mládež, jako je tomu v případě Národního plánu vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010–2014 (Office of the Government of the Czech Republic 2010c), který prezentuje finanční podporů letních táborů a dalších volnočasových aktivit pro zdravotně postižené děti a mládež do věku 26 let (ibid, 25). Koncepce romské integrace na období 2010-2013 (Office of the Government of the Czech Republic 2009) navrhuje,

že by školní instituce s celodenním programem mohly být nástroji k rozvoji lidských zdrojů v sociálně vyloučených oblastech skrze poskytování vzdělávacích a volnočasových aktivit svým žákům i dospělým (ibid, 29). Volnočasové aktivity by rovněž měly být součástí komplexního systému sociálního bydlení za účelem stabilizace socioekonomické situace nájemníků; tyto volnočasové aktivity by navíc měly být zaměřeny na rodiny s dětmi (ibid, 46). Volnočasové aktivity by též měly být nástrojem k záměrnému ovlivnění přístupu dětí a mládeže žijících ve vyloučených oblastech, aby jim byly ukázány alternativní způsoby žití (ibid, 64, 68-69). Koncepce včasné péče o děti ze sociálně znevýhodňujícího prostředí (Ministry of Education, Youth, and Sport 2005) uvádí volnočasové aktivity jako jedny z oblastí zájmu v případě zvyšujícího se úspěchu a integrace Romů na školách (ibid, 2, 3).

Velmi specifickou oblastí se zabývá Koncepce přípravy občanů k obraně státu (Ministry of Defence 2013), která uvádí, že „spolupráce všech orgánů odpovědných za provádění přípravy občanů k obraně státu (...) směřuje k cílené účasti mládeže i dospělé populace na volnočasových aktivitách organizovaných na podporu přípravy občanů k obraně státu“ (ibid, 16).

Existují i jisté finanční mechanismy zaměřené na volnočasové aktivity související s mládeží. Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím 2013 (Office of the Government of the Czech Republic 2012) identifikují řadu oblastí, které mají být finančně podporovány ve spojení s různými volnočasovými aktivitami souvisejícími s mládeží. Volnočasové aktivity romských dětí a mládeže spojené s jejich vzdělávacími potřebami mají být finančně podporovány (ibid, 19). Rozvoj dobrovolnictví má být rovněž podporován, zejména s důrazem na vysílající dobrovolnické organizace (tj. dobrovolnické organizace, které aktivně vysílají dobrovolníky účastnit se dobrovolnictví v zahraničí, či obecně v jiné organizaci (ibid, 39).

Coby prostředky péče o „zranitelné a problémové skupiny obyvatelstva“ mají bát volnočasové aktivity financovány s ohledem na jejich prevenční funkci v oblastech sociálně negativních jevů či kriminality u dětí a mládeže (ibid, 42). Volnočasové aktivity dětí a mládeže obecně mají také být finančně podporovány, se zvláštním důrazem na rozvoj dobrovolnictví; zajištění širokého množství mimoškolních volnočasových aktivit; rozvoj mezinárod-

ní mobility a spolupráce mládeže; participaci dětí a mládeže; a znovu prevenci kriminality a sociopatologických jevů; a další (ibid, 42).

Operační programy mohou také hrát roli v rozvoji politiky volného času. Pro podrobnosti viz dodatek 3.6.

4.6.2 Implementace národních politik souvisejících s volným časem

Implementace politik souvisejících s volným časem u mladých lidí je zodpovědnost Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, zejména jeho Odboru pro mládež. Existují též různé orgány spojené s ministerstvem, které podporují Odbor pro mládež v implementaci politiky volného času.

Prvním z těchto orgánů je Národní institut dětí a mládeže (NIDM; NIDM 2013), který podporoval Implementaci politik mládeže v ČR včetně politik volného času, a to ve smyslu podpory center pro volný čas, dalšího vzdělávání pracovníků s mládeží a tak dále. Tento orgán byl však transformován a již nefunguje ve stejném nastavení, ale je od roku 2014 sloučen s dalšími organizacemi (House of International Cooperation).

Národní informační centrum pro mládež (NICM; NICM 2013) je dalším orgánem zodpovědným za sběr a poskytování informací a za implementaci politiky skrze svou metodickou podporu pracovníků s mládeží; centrum bylo sloučeno s Národním ústavem pro vzdělávání (NIE 2013).

Existuje též 21 místních informačních center mládeže (ICM 2014) certifikovaných MŠMT (tj. jsou jim poskytnuty státní finance)a další informační centra jsou zakládána nevládními organizacemi a dalšími subjekty s financováním z jiné sféry. Tyto instituce se soustředí na mládež i na pracovníky s mládeží a učitele a poskytují informace z různých oblastí ovlivňujících mládež.

V neposlední řadě existuje síť volnočasových aktivit zaměřených na mládež: centra volného času. Tyto organizace jsou zakládány krajskými orgány či obcemi a poskytují stabilní nabídku volnočasových aktivit mnoha věkovým skupinám, od předškolních dětí přes mládež a dospělé až k důchodcům. Tato centra se liší svými nabídkami i kvalitou a velikostí, jelikož do značné míry závisejí na lokální situaci.

Specifickými organizacemi poskytujícími mládeži možnosti trávení volného času plus možnost soustavně se vzdělávat v různých uměleckých kvalitách jsou základní umělecké školy (ZUŠ). Tyto specializované instituce poskytují různé umělecké kurzy (zpěv, lekce hraní na hudební nástroje, tancování atd.) mladým i dospělým.

Kromě těchto státem řízených zařízení existují i nevládní organizace a soukromé podniky, které poskytují nabídky v oblasti sportu a volného času.

4.6.3 Pokrytí národních politik souvisejících s volným časem

Pokrytí politik souvisejících s volným časem mládeže je vysoké. Toto je očividně způsobeno poměrně rozsáhlým zdůrazňováním dětí, mládeže a mladých lidí, když hovoříme o volném času jako takovém. Můžeme však vypozorovat zvláštní pozornost věnovanou romské mládeži a sociálně a zdravotně znevýhodněné mládeži obecně. A opět, mládež či děti nejsou v politických dokumentech blíže určeny.

4.6.4 Vyhodnocení národních politik souvisejících s volným časem

Vyhodnocovací a monitorovací procesy v této oblasti prakticky neexistují, jak na teoretické úrovni, tak ve skutečnosti. Teoreticky nejsou v politických dokumentech zmíněny žádné monitorovací mechanismy, které by měly být zavedeny v případě politik volného času; tvůrci politiky zjevně nevěnují moc pozornosti vyhodnocení politiky volného času. Prakticky lze spatřit jisté ad hoc výzkumné projekty zaměřené na různé oddělené jevy, ale neexistuje žádný systematický přístup vůči implementaci výzkumného projektu, financování výzkumu či výzkumnému využití.

4.6.5 Závěry

Volný čas je v těchto politických dokumentech silně vnímán jako nástroj k dosažení prevence u mládeže ve smyslu duševního (zdravý životní styl), tělesného (prevence úrazů) a sociálního (užívání návykových látek a všeobecná sociální inkluze) blahobytu. Volnočasové aktivity jsou též často vnímány jako vzdělávací možnosti na podporu určitých dovedností u mládeže, často těch, které standardně nejsou řešeny v rámci formálního vzdělávání, jako jsou participace, soft skills a další. V neposlední řadě je volný čas vnímán též jako příležitost pro mladé lidi stát se dobrovolníky, často v mezinárodním kontextu, opět se zaměřením na rozvoj dovedností a mezinárodní zkušenost.

Implementace politiky volného času je, stejně jako v případě vzdělávání, ovlivněna nestabilitou implementačních orgánů, kdy MŠMT je jedinou stabilní organizací, zatímco mnoho dalších organizačních struktur vytvořených ministerstvem funguje spíš krátkodobě. Pokrytí je na druhou stranu (alespoň na teoretické úrovni) poměrně rozsáhlé, přičemž děti a mládež jsou jasnou cílovou skupinou mnoha těchto politik. Absence vyhodnocovacích mechanismů je značným nedostatkem vrhajícím stín na celou tuto oblast politiky a vzbuzujícím otázky týkající se základů takovéto a politiky a její smysluplnosti.

Celkem vzato můžeme vidět zřetelně na mládež orientovanou oblast s poměrně komplikovanými implementačními mechanismy a prakticky neexistujícími vyhodnocovacími strukturami. Přestože je význam oblasti volného času, zejména pro děti a mládež, jasně uznáván v řadě politických dokumentů, chybí jakákoli snaha poskytnout systematickou péči jak v implementaci politiky, tak jejím vyhodnocení.

4.7 Současné veřejné politiky v České republice související s mládeží: Závěry

V předchozích podkapitolách jsme se věnovali základním současným politickým dokumentům souvisejícím v určité oblasti s mládeží. S výjimkou závěrů spojených s jednotlivými oblastmi, jež jsou uvedeny výše, ex-

istuje řada dalších, mnohem obecněji zaměřených závěrů vztahujících se k dokumentům českých politik souvisejících s mládeží jako takovým.

V první řadě je třeba věnovat pozornost samotné formě dokumentů politik souvisejících s mládeží. Ačkoli rozhodně neočekáváme, že by všechny dokumenty měly vypadat naprosto stejně, jsme přesvědčeni, že určité oblasti by měly být zahrnuty, tak či onak, v každém politickém dokumentu jednoduše pro to, aby byl dotyčný dokument užitečný a smysluplný. To však není případ dokumentů současné české politiky související s mládeží. Dokumenty se zásadně liší ve struktuře i detailnosti, a tak jsou zde dokumenty založené na podpůrných důkazech a prezentující jasnou logickou strukturu včetně argumentace pro dané oblasti, představující konkrétní kroky, které je třeba podniknout s běžnými závazky k odpovědnosti, časový rámec realizace a vyhodnocovací mechanismy; zatímco lze též nalézt dokumenty založené na pouhých prohlášeních a nepříjemnostech určitých jevů a postrádající cokoli krom prostého uznání daných problémů, bez kroků, jež je třeba podniknout, bez časového rámce a jakýchkoli závazků. Věříme, že k tomu, aby byly politiky související s mládeží v ČR účinné, je toto první oblast, na kterou se zaměřit: učinit politické dokumenty smysluplnými a přeměnit je v účinné nástroje vytváření politiky.

Kromě nevyváženosti v kvalitě dokumentů lze rovněž vypozorovat nevyváženost ve smyslu jak zastoupení klíčových témat znázorněných výše (vzdělávání, zaměstnanost, zdravotní péče, sociální politiky, volný čas), tak důrazu na různá dílčí témata v rámci těchto oblastí samotných (pro podrobnosti viz kapitola o politice mládeže).

Nevyváženost zastoupení klíčových témat v dokumentech politiky spojené s mládeží odráží množství pozornosti, které se každé z oblastí dostává. Tato nevyváženost tedy není nutně negativní, vzhledem k tomu, že za takovýmto rozhodnutím stojí racionální rozhodnutí a uvažování, např. vzdělávání je z nějakých důvodů důležitější pro českou mládež než volný čas a to je důvod, proč jsou politické dokumenty zabývající se mládeží více k nalezení v oblasti vzdělávání než v oblasti volného času. Bohužel, neexistuje žádný transparentní proces směrování pozornosti politiky, a proto nemůžeme vědět, zda bylo takové rozhodnutí učiněno, či zda je nevyváženost v zastoupení klíčových témat napříč různými oblastmi důsledkem rozličných vlivů za státní kontrolou a co by to bylo za vlivy.

Důraz na různá dílčí témata v rámci klíčových oblastí je jiná záležitost. V principu jsou všechna dílčí témata, která by se dala považovat za průřezová, jako jsou menšiny, cizinci, handicapovaní a další, obecně zmíněna ad hoc bez jasných spojitostí, které by propojily jednotlivé politické dokumenty do ucelenějšího subjektu. I když existují nějaké politické dokumenty na určitá průřezová témata jako taková (např. Romové, inkluze cizinců, sociálně vyloučení lidé atd.), je řada témat zmíněna v různých politických dokumentech bez jakékoli souvislosti s dalšími dokumenty, což činí z jistých snah jen osamělé iniciativy namísto toho, aby byly součástí systematického přístupu. Navrhujeme bližší spolupráci mezi různými ministerstvy při přípravě politických dokumentů, neboť mnoho politik souvisejících s mládeží by z takovéto spolupráce mohlo mít užitek.

Bohužel, existují také některá průřezová témata, která v dokumentech současné politiky související s mládeží přímo chybí. Na samém počátku jsme stanovili čtyři různá průřezová témata, která budeme v průběhu politických dokumentů v různých klíčových oblastech sledovat: lidská práva, menšiny, participace a rasismus. S výjimkou menšin, které jsou pokryty poměrně rozsáhle v průběhu většiny klíčových témat, nebyla žádná další témata vůbec pokryta, nebo byla pokryta v tak malé míře, že v tom nebyl rozdíl. To je přinejlepším zklamání, vzhledem k tomu, že všechna tři témata jsou vzájemně úzce spjata a jsou rovněž velmi aktuální ve vztahu k současné realitě v České republice. Dnes, více než kdy jindy, je potřeba adresovat otázky lidských práv a rasismu, neboť lze zpozorovat výskyt extrémní pravicové ideologie mezi lidmi, zejména mladými, po celé Evropě, přičemž ČR není výjimkou. Participace ve svém nejširším smyslu se, opět, zdá být více aktuální nežli kdy jindy, vzhledem k nízké volební účasti v posledních letech a obecně velmi nízkému zájmu a subjektivním možnostem participace mladých lidí na politice jako takové: nedávný průzkum mezi mladými lidmi v ČR ukazuje, že čím vzdálenější je prostředí, tím menší potřebu mají vyjádřit svůj názor a tím nižší vnímají možnost říci si své; tj. zajímají se nejvíce o rodinná témata a také cítí, že mají poměrně značnou šanci vyjádřit zde svůj názor, zatímco ostatní prostředí upadají jak z hlediska zájmu, tak možnosti vyjádřit svůj názor, a to v následujícím pořadí – škola, město, národní politika a mezinárodní politika.[173] Přes všechna tato

173. http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1259754857.pdf

fakta se zdá, že současné české politiky související s mládeží ignorují tyto otázky v šokující míře. Navrhujeme, aby tato témata byla okamžitě adresována, ideálně ve speciálních politických dokumentech, a aby byla zároveň propojena s klíčovými politickými oblastmi.

Posledním problémem českých politických dokumentů spojených s mládeží je způsob, jakým se tyto dokumenty snaží řešit různé záležitosti. Je zde nevyvážený důraz na jisté klíčové oblasti při řešení různých problémů; zejména oblast vzdělávání se zdá být poměrně těžce zatížena různými politickými požadavky. Ačkoli nelze popřít, že vzdělávání jako takové může být velmi účinným nástrojem při řešení řady otázek, zejména pokud jde o mládež, je třeba také klást důraz na oblast finanční a další podpory, aby vzdělávání bylo užitečné a účinné. Bohužel, žádný takovýto důraz nebylo možno v posledních několika letech vypozorovat a to může vést k přetížení jedné klíčové oblasti a tudíž ohrozit její funkčnost a účinnost. Je třeba se také ptát, zde je nutné zatěžovat existující systémy, či zda by bylo možné a možná ještě účinnější použít jiné dodatečné mechanismy, které by mohly být navrženy a zavedeny za účelem vyřešení určitých problémů.

Můžeme rovněž poukázat na to, že zatímco v rozvinutých zemích je tendencí považovat tvorbu politiky založenou na důkazech za standard, tak v mnoha oblastech tady, v České republice, tomu tak není. Proto můžeme nalézt politiky, které nejsou systematické, které neposkytují jasné strategie s důkladnými cíli a které nepovažují monitoring a vyhodnocování prostředí a politik za prioritu. V takovémto politickém prostředí se musíme ptát: jsou politické dokumenty založené na odborných názorech, nebo jsou cíleny na ad hoc témata, protože rozhodovací proces není založen na žádných údajích?

Nakonec musíme také zdůraznit, že v mnoha případech dochází k mezisektorové spolupráci, jak co se týče politického dokumentu, tak implementačních úrovní (viz kapitola o politice mládeže). Rozličná témata jsou zmíněna opakovaně v průběhu různých politických dokumentů a mnoho témat je také určeno pro společnou realizaci více než jedním rezortem, či přímo delegováno na jiný rezort, pokud by to z hlediska kompetencí dávalo smysl. Otázkou zůstává, jak blízká spolupráce mezi jednotlivými rezorty opravdu je, jelikož neexistuje způsob, jak určit konkrétní implementační mechanismy, které se v každé jednotlivé politice liší. Práce související s českou politikou mládeže je rozložena mezi řadu rezortů a zdá

se, že probíhá spíše ve vzájemném souladu než v rozporu, avšak v určitých oblastech se mezisektorová spolupráce nezdá být příliš blízkou (viz kapitola 3.3.5) a měla by být posílena, aby se předešlo roztříštěným či samotářským přístupům k některým tématům.

Obecně řečeno, politiky související s mládeží by se měly zaměřit na vyšší kvalitu, včetně všech důležitých aspektů, které by úspěšná politika měla mít, jako je implementační rámec či vyhodnocovací proces; měla by se soustředit na všechny důležité oblasti života mládeže v České republice rovnocenně, nebo předložit rozumné odůvodnění pro nerovné rozdělení pozornosti; měla by být více koherentní a založena na bližší spolupráci mezi jednotlivými ministerstvy a úřady; měla by též reflektovat současná témata, jako jsou lidská práva, participace či rasismus; v neposlední řadě by měla usilovat o nové mechanismy a možnosti pro řešení různých problémů, jelikož použití existujících systémů bez jejich adekvátní podpory může vést k přetížení a, nakonec, k neúspěchu.

Výzvy pre politiku mládeže

Na počátku této zprávy byli vylíčeni mladí lidé v ČR, jejich situace a kontextuální informace. V dalších kapitolách následovaly přehled a analýza politik, které mají dopad na mládež. Tato kapitola na základě rozhovorů a skupinových diskuzí uskutečněných výzkumným týmem představuje výzvy, kterým politika mládeže v ČR v současné době čelí. Tyto výzvy jsou popsány, analyzovány a okomentovány podle tematické struktury celé mapovací zprávy a jsou tedy rozděleny do příslušných oblastí (vzdělávání, zaměstnanost, zdraví, sociální blahobyt a bydlení a volný čas).

5.1 Vzdělávání

Vzdělávání v ČR je, jak jsme ukázali v předchozích kapitolách, nepochybně velmi vlivným sociálním systémem, pokud jde o mládež. Drtivá většina mladých lidí se účastní systému školní výuky až do věku 18 let a stále větší část pokračuje déle, když se přihlásí do terciárního vzdělávání. Načrtnuli jsme národní a mezinárodní vzdělávací rámec a shrnuli jsme existující politický rámec. Na tomto pozadí jsme identifikovali řadu výzev, kterým, jak se domníváme, český vzdělávací systém čelí v následujících oblastech:

» financování vzdělávacího systému
» kvalita a odměňování učitelů
» inkluze
» nerovnosti
» kvalita
» předškolní výuka
» výuka jazyků

V období mezi lety 2002 a 2011 vynaložila Česká republika na vzdělávání mezi 4,05 % a 4,51 % HDP, což bylo ve všech případech skoro dvakrát méně než suma určená na vzdělávání v dobře fungujících státech, jako je Dánsko, a zhruba o 1 % méně než je průměr EU.[174] Tato relativně nízká finanční podpora vzdělávacího systému je nepochybně spojena s mnoha následujícími výzvami, avšak je problémem sama o sobě, neboť státní financování, i přes svou poměrně nízkou úroveň, zůstává hlavním zdrojem financí

174. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_figdp&lang=en

pro vzdělávací systém. Žádný z analyzovaných dokumentů nepřipouští, že by systematické podfinancování bylo problémem a neexistuje žádný systematický přístup ke zvýšení výdajů na vzdělávání.

Profese učitele byla v České republice za posledních deset let stabilně hodnocena mezi prvními pěti pozicemi (jak univerzitní vyučující, tak ti v primární a nižší sekundární sféře) v průzkumech prestiže zaměstnání.[175] Učitelé jsou však v ČR stále špatně placeni, když dosahují pouze ekvivalentu průměrné mzdy v ČR[176] a ve srovnání s ostatními univerzitními absolventy vydělávají skoro dvakrát méně.[177] Zdaleka nejvíce znepokojujícím faktem je profil studentů hlásících se na pedagogické obory na univerzitách. Tito uchazeči vykazují nižší studijní schopnosti ve srovnání se svými vrstevníky s jinými ambicemi.[178]

Srovnání s modelovou zemí ve vzdělávání jako Finsko staví výše popsané problémy do kontextu. Ve Finsku jsou učitelské profese popisovány jako „ty nejvíce uznávané“[179] a přihlášky na vzdělávací obory přicházejí ze strany nejlépe hodnocené čtvrtiny středoškolských studentů. Všichni uchazeči jsou přísně zkoušeni, aby byli přijati pouze ti nejlepší potencionální studenti. Jen jeden z deseti uchazečů je přijat na studium učitele pro základní školy, přičemž celková úspěšnost uchazečů na pedagogické obory byla v roce 2010 kolem 25 %, zatímco český průměr pro stejný rok činil kolem 54 %.[180] Platový rozdíl mezi učiteli a dalšími univerzitními absolventy je minimální.[181]

I když je propastný rozdíl mezi vysoce hodnoceným Finskem a průměrně hodnocenou Českou republikou dobře patrný, neexistují téměř žádné politiky, které by se zabývaly základními otázkami nad rámec pokusu zavést

175. http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7054/f3/eu130903.pdf

176. http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/830038AB61/$File/110025141 0a.pdf

177. http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2012_05.pdf

178. https://www.scio.cz/download/analyzy/souhrn_poznatku_Vektor_uchazeci.pdf

179. http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/finland-teacher-and-principal-quality/

180. http://data.idnes.cz/soubory/studium/A100204_BAR_USPESNOST.PDF

181. http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/finland-overview/finland-teacher-and-principal-quality/

standardy kvality pro učitele. Tyto standardy jsou probírány již řadu let a zůstávají daleko od zavedení, a to navzdory živé politické debatě před parlamentními volbami v roce 2013.

Inkluze zůstává jednou z klíčových výzev, kterým český vzdělávací systém čelí. Zejména v souvislosti s mladými Romy je nutné uchovat současný trend jejich zapojování do běžných vzdělávacích trajektorií namísto jejich vyloučení do specializovaných zařízení. Národní akční plán inkluzivního vzdělávání 2010–2013 uznává inkluzivní vzdělávání jako důležitý cíl, se zaměřením na různé znevýhodněné skupiny mládeže.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy rozvinulo výše zmíněný politický dokument do konkrétní sady kroků a záchytných bodů, jichž je třeba v daném časovém rozvrhu dosáhnout,[182] a použilo své grantové a rozvojové programy na podporu konkrétních témat zmíněných v tomto dokumentu. Tento systém grantové podpory se zaměřuje na romskou menšinu (všeobecná podpora integrace romské komunity,[183] finanční podpora romských studentů na středních školách a vyšších vzdělávacích zařízeních,[184] stipendijní programy pro romské vysokoškoláky[185]) i na další znevýhodněnou mládež (finanční podpora na kompenzační zařízení pro zdravotně handicapované studenty;[186] zvláštní učebnice pro studenty se zrakovou, sluchovou, duševní a jinou poruchou a též pro studenty se specifickými poruchami učení;[187] finanční podpora vzdělávacích asistentů pro znevýhodněné studenty[188]). I když se konkrétní finanční podmínky liší (od stovek po desetitisíce eur na projekt), usilují tyto programy o nabídnutí funkční podpory pro posílení inkluzivního vzdělávání. Většina z těchto podnětů stále závisí převážně na roli učitele, zatímco další mechanismy (zvláštní asistent, specializovaný pedagog, sociální pracovník, psycholog

182. http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/napiv/napiv.pdf

183. http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/integrace-romske-komunity

184. http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/roma-ss-a-vos

185. http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/stipendijni-program-ref-pro-romske-vysokoskolske-studenty

186. http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/kompenzacni-pomucky-1

187. http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/specialni-ucebnice

188. http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/asistent-pedagoga a http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/asistent-pedagoga-zdp

atd.) jsou zavedeny pouze sporadicky a nesystematicky.[189] Rovněž neexistuje žádný přístup ke vzdělávání učitelů v tomto ohledu, přestože učitelé a jejich schopnosti jsou pravděpodobně kriticky důležitou složkou inkluzivního systému školství.

Další soudobou výzvou je nepochybně otázka nerovností ve vzdělávání. Ačkoli toto téma bylo již mnohokrát vzneseno českou a zahraniční akademickou obcí (Machonin, Tuček, a kol. 1996; Večerník, Matějů 1998; Matějů, Straková, Veselý 2006 a další), zdá se, že nedošlo k žádnému pokroku ve vyřešení této otázky jak ve smyslu pokrytí teoretickými politickými dokumenty (nerovnosti ve vzdělávání jsou v některých dokumentech jen částečně zmíněny), tak ve smyslu praktických kroků podniknutých MŠMT. Tento stav je značným zklamáním, vezmeme-li v úvahu, že je řada propracovaných doporučení k dispozici ve formě různých odborných publikací (srovnej Matějů, Straková, Veselý 2006, str. 422-457).

Úzce související téma spojené s předškolním vzděláváním se v ČR rovněž jeví jako poněkud problematické. Ve školkách v České republice je omezený počet míst, což vede k podprůměrnému předškolnímu vzdělávání českých dětí ve srovnání s jinými zeměmi OECD. Vzhledem k tomu, že spojitost mezi předškolním vzděláváním a snížením nerovností ve školním vzdělání byla dávno prokázána, dává tato neschopnost českého státu poskytnout dostatek předškolních zařízení vyniknout existujícím nerovnostem ve vzdělávacím systému.

Do jisté míry byl tento problém řešen úpravou projednávaného zákona a umožněním vytvářet tzv. „dětské skupiny“, tj. shromažďovat několik dětí za účelem zastoupit školku. I když by to mohlo vyřešit některé praktické rodinné problémy (tj. poskytnout rodičům větší časovou flexibilitu a zajistit při tom, že děti jsou se svými vrstevníky), je úloha takovýchto mechanismů ve snížení vzdělávacích nerovností pravděpodobně marginální, neboť tyto dětské skupiny nejsou nutně soustředěné na předškolní přípravu dítěte. Zároveň znění navrhovaného zákona narazilo na četnou kritiku společnosti včetně prezidentského veta, neboť de facto vedlo k vyřazení již existujících alternativ v předškolní péči, vč. např. lesních školek, ale i oddílů předškoláků neziskových organizací pracujících s dětmi. Jelikož vytvoření a údržba předškolních zařízení spadá pod místní samosprávy, spustila

189. Srovnej Matějů, Straková, Veselý, 2006, strana 430.

vláda nedávno program státní podpory na vytvoření nových školek, který nabízí 50% státní kofinancování pro založení školek na lokální úrovni.

Další problematickou oblastí, kterou je třeba vzít v potaz, je kvalita výuky. Česká republika v mezinárodních hodnoceních výkonnosti studentů (PISA, TIMMS) v různých předmětech (matematika, čtení, přírodní vědy...) opakovaně vykazovala průměrné či podprůměrné výsledky a celkové vzdělávací prostředí není studenty samotnými vnímáno pozitivně. Toto vše má nepochybně spojitost s výše zmíněnými problémy, které se týkajízajištění vhodných finančních zdrojů, dobře motivovaných a dobře vyškolených učitelů a v neposlední řadě monitorování školní výuky v ČR. Monitoring školní výuky, jak ve smyslu vzdělávacích výsledků, tak ve smyslu vzdělávacího prostředí, je přítomen pouze na ad hoc bázi a je zřídkakdy použit jako vstupní zdroj pro přípravu vzdělávacích politik. Některé politické dokumenty identifikují kvalitu školní výuky a její monitorování jako prioritu a v této oblasti došlo k několika zlepšením: celkové monitorování žáků v 5. a 9. třídách a státní maturitní zkouška. Monitoring žáků 5. a 9. tříd v současnosti prochází druhým kolem pilotní fáze a jeho cílem je sběr údajů o výkonu žáků v klíčových oblastech: mateřský jazyk, matematika a cizí jazyky za použití počítačových testů.[190] Na rozdíl od výše zmíněného testování má státní maturita primárně praktické využití: slouží jako závěrečná zkouška na vyšší sekundární škole. Je zde však také potenciál použít dostupné údaje pro monitorování celkové kvality školní výuky na vyšší sekundární úrovni a usilovat o srovnání mezi institucemi vyššího sekundárního vzdělávání.[191] Otázkou však zůstává, jak a do jaké míry budou tyto dostupné zdroje údajů použity pro další procesy rozvoje politiky.

Zvláštní oblastí zájmu ve spojení s kvalitou školní výuky v České republice je výuka cizích jazyků. Jazyková úroveň českého obyvatelstva (včetně mladých lidí) byla vyhodnocena studií Eurobarometer v roce 2012 jako podprůměrná ve srovnání s jinými evropskými zeměmi.[192] I když zde byly pokusy posílit výuku cizích jazyků ve školách,[193] nedostatečné finanční

190. http://www.niqes.cz/Niqes/media/Testovani/Zpr%C3%A1vy,%20reakce,%200hlasy%20 2013/Predbezna-zprava-o-prubehu-druhe-celoplosne-generalni-zkousky.pdf

191. http://vysledky.cermat.cz/Default.aspx

192. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf

193. http://www.msmt.cz/ministerstvo/podnety-k-vyuce-cizich-jazyku-v-cr

zdroje zatím táhnou špičkové učitele jazyků do soukromého sektoru a výuka jazyků je omezena na separátní hodiny jazyka namísto jejich propojení s ostatními předměty. Česká středoškolská unie se také nedávno pokusila prosadit změnu mimo školy, když začala diskuzi o dabování anglických verzí televizních programů (projekt zvaný „Ne dabingu: Učme se jinak!“).[194] Kromě výše zmíněných aktivit neexistuje žádný systematický přístup k vyřešení této otázky a poskytnutí dostatečných jazykových schopností mladým lidem.

5.2 Zaměstnanost

Otázky zaměstnanosti mají pro mladé lidi zásadní význam. Začátky kariér spouštějí životní dráhy, profesní i osobní, a rámují proces přechodu k dospělosti a osobní nezávislosti. Na základě toho existují tyto klíčové výzvy ve vztahu k zaměstnanosti mládeže:

» rostoucí nezaměstnanost a zvláště vysoká nezaměstnanost mladých lidí
» integrace mladých lidí, kteří se nevzdělávají, nepracují či se neškolí
» genderové nerovnosti jak ve smyslu přístupu na trh práce, tak k zaměstnání
» nedostatek příležitostí kvalitních stáží a prací na částečný úvazek
» nedostatek podnětů a absence užitečných rámců pro samostatnou výdělečnou činnost

Trh práce v České republice byl zasažen globální ekonomickou krizí v roce 2009, s jasnými dopady na míru zaměstnanosti mladé generace a mládeže. Nedávný vývoj na makroekonomické úrovni naznačuje jistá zlepšení a v kombinaci s opatřeními týkajícími se zaměstnanosti mládeže jsou tato zlepšení částečně reflektována v míře nezaměstnanosti mládeže v ČR.

Sedmiprocentní míry nezaměstnanosti mládeže, která byla obvyklá na konci 90. let, bylo znovu dosaženo v letech 2007 a 2008, tedy po mnoha letech trvajícího hospodářského růstu. Od začátku ekonomické krize v roce 2009 se však zvýšila. Ve srovnání s průměrem 28 členských zemí EU (EU28) vidíme, že míra nezaměstnanosti mládeže v České republice byla vždy pod

194. http://stredoskolskaunie.cz/portfolios/ne-dabingu/

průměrem EU28. Vzato v celkových číslech, 115,6 tisíc mladých lidí bylo v roce 2013 bez práce. Malé rozdíly mezi mladými muži a mladými ženami v průběhu let ztratily na významu.

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti mládeže (12 měsíců či déle bez zaměstnání) během krize dvakrát vzrostla (na 2,2 % v roce 2008 a 4,4 % v roce 2012), avšak v roce 2013 můžeme pozorovat mírný pokles na 4 %. Zatímco 13,9 % pracovních poměrů mládeže bylo v roce 2005 na smlouvu na dobu určitou, v roce 2013 vzrostlo toto číslo na 23,4 %. Tento aspekt je jedním z mnoha statistických ukazatelů s významnou genderovou propastí: ze všech mladých mužů v zaměstnání mělo v roce 2013 15,9 % smlouvu na dobu určitou, zatímco v případě zaměstnaných žen tomu tak v témže roce bylo u 23,4 %.

Počet mladých lidí, kteří se nevzdělávají, nejsou zaměstnáni či se neškolí (v angličtině označeno zkratkou NEET), vzrostl v období 2007–2008 o 2 % a od roku 2009 zůstal na míře 12 % převážně beze změny. I zde jsou ženy značně znevýhodněny, a to s rozdílem kolem 10 % oproti mladým mužům.

Dalším problematickým vzrůstajícím ukazatelem je míra nezaměstnanosti absolventů terciárního vzdělávání. Data ukazují, že se míra nezaměstnanosti univerzitních absolventů při každoročním měření mezi lety 2008 a 2013 téměř ztrojnásobila.[195]

Míra nezaměstnanosti pro mladé lidi s vyšším sekundárním vzděláním či odborným vzděláním se v roce 2013 ustálila na 27,6 % poté, co v předchozích třech letech vzrůstala.[196] Zajímavé však je, že mladí lidé jsou relativně spokojení tři roky po ukončení vyššího sekundárního vzdělání: kolem 90 % absolventů v jedné studii řeklo, že jsou spokojeni s úrovní přípravy na zaměstnání a pracovní život.[197]

Pokud proti sobě postavíme rostoucí počet studentů jdoucích na univerzitu, vedoucí ke vzrůstajícímu počtu absolventů, a dopad ekonomické krize, nejistota pozic pro absolventy, na něž mohou být absolventi

195. http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/app/navs2010/default.asp?page=step4&frompage=step3

196. http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-04/Nezamestnanost-absolventu/12

197. http://www.nuv.cz/pro-novinare/skolni-pripravu-hodnoti-absolventi-pozitivne?highlightWords=absolventi

překvalifikováni, a patrný, leč často přeceňovaný nesoulad dovedností, vznikne nám nestabilní směs pro mladé lidi usilující o získání či udržení zaměstnání.

Zdá se, že v tomto prostředí má většina politických opatření potíže a malý dopad. Jedním příkladem ilustrujícím nedostatky existujících programů jsou poznatky „Kecejme do toho“,[198] projektu Národní rady mládeže organizovaného pod zastřešením celoevropského procesu strukturovaného dialogu mezi mladými a lidmi s rozhodovacími pravomocemi. Dle dalších průzkumů (NUV 2014) 30 % respondentů řeklo, že nejúčinnější způsoby hledání práce jsou přes rodiče a příbuzné, následně přes přátele (17 %) a internet (14 %). Pouze 3 procenta uvedla státem řízené veřejné úřady práce.

Během skupinových diskuzí uskutečněných pro tento přehled mladí lidé dále uvedli, že úřady práce poskytují poradenství a konzultaci, které jsou často velmi procedurální a zřídkakdy pomáhají v konkrétních situacích. Subvencovaná zaměstnání, další z obecných opatření v oblasti zaměstnanosti, sotva zlepšila situaci v zaměstnanosti. Na jednu stranu se po skončení subvence jen kolem 20 % účastníků ocitne zpět v rejstříku úřadu práce. Na druhou stranu program často přiděluje práce kandidátům, kteří by si zaměstnání pravděpodobně našli sami.[199]

Coby součást unijní „Záruky pro mládež“ plánovala vláda v době přípravy této zprávy nabídnout každé mladé osobě ve věku do 25 let slušné zaměstnání, další vzdělávání, školení, rekvalifikaci či stáž netrvající déle než 4 měsíce, a to po přihlášení na úřad práce. Tato opatření by měla začít v roce 2015, po dílčí pilotáži v roce 2014.

Nedávná studie o mladých lidech vstupujících na trh práce vynesla na světlo další problém: zatímco 78 % mladých lidí má velký zájem získat zkušenosti související s jejich oblastí studia, jen 48 % z nich k tomu mělo příležitost.[200] Dalším vlivným tématem je nedostatek příležitostí zaměstnání na částečný úvazek. Velmi málo lidí využije této možnosti tam, kde je k dis-

198. Kecejme do toho – strukturovaný dialog mládeže, online na http://www.kecejmedotoho.cz

199. Soukup, Tomáš (2012). Czech Republic: ERM Comparative Analytical Report on Recent Policy Developments related to those Not in Employment, Education and Training (NEET). Prague: Research Institute for Labour and Social Affairs

200. Deloitte/Touche 2011. First steps into the labour market. Warsaw, April 2011.

pozici. V sázce jsou kvalita práce a dlouhodobé perspektivy. [201] Studie Deloitte/Touche taktéž ukázala, že 16 % studentů disponuje zkušenostmi s řízením vlastních podnikatelských aktivit a 32 % tuto možnost považuje za zajímavou.

5.3 Zdraví a zdravotní péče

Doposud poskytnuté a probírané informace ukázaly, že zdravotní politika je jednou z nejrozvinutějších a nejlépe zavedených oblastí politiky v kontextu české státní politiky mládeže. Je založena na solidním základu znalostí a poznatků dosažených skrze výzkum a může spoléhat na stabilní struktury a kompetentní aktéry, jejichž aktivity jsou založeny na jasně formulovaných strategických dokumentech. Avšak pokud se podíváme blíže na prioritní věkové skupiny zdravotnických politik, ukazuje se, že jsou většinou určené ochraně dětí a mladistvých, zatímco mladí dospělí ve věku 19-25 let jsou jen zřídkakdy řešeni jako specifická cílová skupina v rámci dospělé populace. Navíc bylo poukázáno na to, že vyhodnocování politiky je do značné míry omezeno na monitoringu kvantitativních statistických ukazatelů, které neumožňují posoudit komplexnost skutečného dopadu politických strategií a opatření v plné míře. Účelem následujících odstavců je obohatit tato souhrnná vyjádření z předchozích kapitol o další analytické postřehy.

V dřívější části této zprávy jsme identifikovali nejnaléhavější výzvy z hlediska zdraví mladé populace v těchto oblastech:

» nadváha a obezita
» spotřeba tabákových výrobků a marihuany
» pití alkoholu a opakovaná opilost[202]

201. Formánková, Lenka – Dudová, Radka – Vohlídalová, Marta (2011): Bariéry a možnosti využití flexibilních forem práce v ČR z komparativní perspektivy, Prague: Institute of Sociology at Academy of Science.

202. Relevance tohoto výběru založená na nedávném výzkumu byla potvrzena MUDr. Marií Nejedlou, vedoucí Centra podpory veřejného zdraví, která uvedla stejná tři témata jako nejnaléhavější (rozhovor s paní Marií Nejedlou, 25. červen 2014).

Jelikož rozsah této zprávy neumožňuje podrobně zanalyzovat dopad politiky ve všech prioritních otázkách zdravotnictví, mohou tyto oblasti sloužit jako názorné příklady silných a slabých aspektů zdravotní politiky vůči mladým lidem v České republice.

5.3.1 Výzkumná a znalostní základna

Zdravotní politika je podepřena rozsáhlou znalostní základnou poskytnutou a udržovanou solidním rámcem statistických a výzkumných institucí (domácích i mezinárodních) produkujících jak pravidelné údaje a zprávy související s klíčovými zdravotními otázkami, tak specifické ad hoc výzkumné projekty včetně longitudinálních studií. Důležitost výzkumných údajů coby nezbytného předpokladu pro informovanou tvorbu politiky je navíc zdůrazněna v klíčových dokumentech, včetně Zdraví 21. Zde je oblast výzkumu pokryta v Cíli 19, který se týká „výzkumu a znalostí v zájmu zdraví".[203] Tento celkový cíl je rozdělen do specifických „dílčích cílů" a jsou navrženy kroky a ukazatele ke změření dopadu jejich realizace. Výzkum je navíc jednou ze tří hlavních oblastí činnosti v Centru podpory veřejného zdraví, které je součástí Státního zdravotního ústavu, který je pověřen Ministerstvem zdravotnictví k řízení implementace strategie Zdraví 21.[204]

Avšak pouhá existence a dostupnost této rozsáhlé znalostní základny a její sdílení v rámci výzkumné komunity nezaručuje, že je efektivně použita tvůrci politiky. Toto je obzvlášť pravdivé v případě citlivých témat, jako je analýza ekonomických nákladů kouření či spotřeby alkoholu. Mnoho odborníků si je jisto, že je k ruce dostatečná, nepopíratelná analýza negativního dopadu legálních drog na ekonomiku[205] a že „politici jsou si dobře vědomi toho, jak vysoké tyto náklady jsou".[206] Pokud jde o právní

203. Health 21, s. 108-112.

204. Výzkumná priorita Centra byla zdůrazněna v rozhovoru s M. Nejedlou. Centrum navíc nedávno vytvořilo souhrnnou Zprávu o zdraví obyvatel České republiky, která představuje dodatek k nové strategii Zdraví 2020.

205. Viz například http://apps.szu.cz/svi/hygiena/archiv/h2007-4-03-full.pdf nebo http://blog.aktualne.cz/blogy/eva-kralikova.php?itemid=10416

206. Citát z rozhovoru s paní M. Nejedlou, 25. červen 2014.

regulaci, jsou tyto znalosti až příliš často ignorovány, nebo přímo odmítány, a to i ze strany předních vládních činitelů.[207]

5.3.2 Strategické řízení a mezinárodní spolupráce

Pokud se podíváme na zastoupení tří zvolených prioritních témat ve strategických dokumentech, zdá se být rámec solidní a při porovnání s dalšími politickými oblastmi značně rozvinutý. Témata jsou integrována do dvou zastřešujících národních strategií, jmenovitě Zdraví pro všechny v 21. století (Zdraví 21)[208] a Zdraví 2020 - Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí (Zdraví 2020).[209]

Obě strategie staví na doporučeních a rámcích Světové zdravotnické organizace (SZO) a odkazují na podrobnou sadu dalších relevantních dokumentů na různých úrovních (od globální po evropskou).[210] Zatímco Zdraví 2020, která představuje novější strategii,[211] je navržena jako zastřešující dokument a očekává přípravu konkrétnějších implementačních textů na různá témata, Zdraví 21 zachází nad rámec této obecné koncepce. Na více než 100 stranách formuluje 21 strategických cílů, které jsou dále rozpracovány v úkolech a podepřeny konkrétními aktivitami. Úkoly jsou do velké míry založené na dobře zavedených a měřitelných ukazatelích umožňujících nejen monitorování pokroku, ale také mezinárodní srovnání.

Mládeži se konkrétně věnuje Cíl 4 Zdraví 21, který zahrnuje tři specifické úkoly související s mládeží. Jedním příkladem je úkol 4.3, jehož cílem je „snížení podílu mladých lidí účastnících se chování ohrožujícího zdraví, jako je konzumace drog, alkoholu a tabákových výrobků“.[212] Rozšířenost

207. Během parlamentní diskuze v roce 2013 týkající se revize protitabákové legislativy tvrdil Miroslav Kalousek, bývalý ministr financí, že disponuje analýzou potvrzující, že stát získává z daně z tabákových výrobků více peněz, než utrácí za léčbu nemocí spojených s tabákovými výrobky. Viz http://ceskapozice. lidovky.cz/jak-dopadne-boj-o-cigaretovy-dym-dnl-/tema.aspx?c=A121229_003800_pozice_89103

208. http://www.mzcr.cz/verejne/obsah/program-zdravi-21_1101_5.html

209. http://www.mzcr.cz/Verejne/dokumenty/zdravi-2020-narodni-strategie-ochrany-a-podpory-zdravi-a-prevence-nemoci_8690_3016_5.html

210. Zdraví 2020 mezi své zdroje řadí více než 100 strategických či legislativních dokumentů - http://www.mzcr.cz/Verejne/dokumenty/zdravi-2020-narodni-strategie-ochrany-a-podpory-zdravi-a-prevence-nemoci_8690_3016_5.html

211. Přijato v prosinci 2013.

212. Health 21, p. 22.

kouření a pití mezi mladou populací ve věku 15 let (a méně) je považována za klíčový ukazatel pro změření dosažených výsledků tohoto cíle.[213] Znalostní základna je příkladná: cíle a aktivity jsou podepřeny údaji z nedávných domácích a mezinárodních výzkumů. Aktivity zahrnují vyváženou sadu opatření v oblasti legislativy, prevence, vzdělání, výzkumu a mezinárodní spolupráce. Všechny navrhované kroky jsou načasované a je jasně stanoveno, které ministerstvo stojí v čele jejich implementace a které instituce jsou zapojené jako spolupracující partneři. Ukazatele pro změření pokroku jsou navrženy na konci popisu každého cíle a mají převážně kvantitativní charakter. Sahají od běžných ukazatelů, jako jsou celková spotřeba alkoholu a tabákových výrobků, údaje o nadváze a obezitě, rozšířenost nemocí způsobených jednotlivými určujícími činiteli, až ke konkrétnějším aspektům, jako jsou počet komunitních programů, preventivní kampaně ve školách či vzdělávací semináře na univerzitách, a velmi specifickým inovativním ukazatelům, jako je „počet stavebních povolení pro umístění billboardů zaměřených na děti a mládež".[214]

5.3.3 Zdroje a investice

Na rozdíl od mnoha jiných strategických dokumentů ČR neopomněli autoři zastřešujících strategií, které tvoří základ zdravotní politiky v zemi, zahrnout úvahy o implementačních rozpočtech. Zdraví 2020 očekává použití finančních prostředků ze strukturálních fondů EU, z Třetího víceletého programu činnosti EU v oblasti zdraví na období 2014-2020 a z bilaterální spolupráce se Světovou zdravotnickou organizací. Implementace Zdraví 2020 bude navíc financována ze státního rozpočtu: dokument očekává další přidělené částky z rozpočtu „v souladu s kapacitami státního rozpočtu" na základě odsouhlasení podrobnějších a konkrétních implementačních dokumentů v období 2014-2015.[215]

Strategie Zdraví 21 zaujala vůči implementačnímu rozpočtu mírně odlišný přístup tím, že začlenila finanční úvahy přímo do strategických cílů dokumentu coby Cíl 17 - „Financování zdravotnictví a rozdělování finančních zdrojů". Autoři tohoto návrhu navíc požadovali spravedlivé

213. Health 21, p. 68-72

214. Health 21, p. 23.

215. Health 2020, s. 28.

a transparentní rozdělení finančních prostředků mezi zdravotní péči, podporu zdraví a primární prevenci.

Stručný pohled na zprávy o pokroku monitorující strategii Zdraví 21 odhaluje nástrahy tohoto modelu plánování rozpočtu. Souhrnná zpráva o plnění cílů Zdraví 21 mezi lety 2003 a 2012 je plná kritických poznámek na adresu skutečných výdajů na implementaci této strategie. Autoři této zprávy pozorují, že „prevence neinfekčních chronických onemocnění nemá ani patřičnou politickou podporu, ani rozpočtovou prioritu“,[216] volají po zvýšení rozpočtu určeného sběru a vyhodnocení údajů o újmách způsobených konzumací alkoholu a tabákových výrobků[217] a vyjadřují nespokojenost s neustálým zmenšováním finančních prostředků určených na podporu zdraví z rozpočtu Ministerstva zdravotnictví.[218] Další rozpočtové škrty lze pozorovat na krajské a lokální úrovni, zatímco přispění ze strany soukromého sektoru zůstává minimální.[219]

Z hlediska zdravotní politiky zaměřené na mládež je situace obzvláště ošidná, vzhledem k tomu, že primární prevence je financována téměř úplně ze státního rozpočtu namísto ze systému veřejného zdravotního pojištění. Důsledkem je, že preventivní kroky byly hluboce zasaženy úspornými opatřeními posledních let. Centrum podpory veřejného zdraví coby jeden z klíčových aktérů zdravotní prevence kupříkladu přišlo o více jak polovinu svých regionálních kanceláří a podstatnou část svého personálu.[220] Podle střízlivých odhadů by 5 procent všech onemocnění mohlo být eliminováno účinnou prevencí. To představuje ušetření přibližně 10 miliard korun za léčebné náklady a dalších 10 miliard korun přispěných do HDP. Účinné preventivní kroky vyžadují investici přibližně 10 procent této částky, tj. rozpočet sto milionů korun ročně.[221]

216. Souhrn hodnotící zprávy plnění cílů dlouhodobého programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva v ČR v letech 2003-2014, SZU 2013, p. 7.

217. Idem, s. 10.

218. Idem, s. 22.

219. Ibidem.

220. Původně mělo Centrum regionální kanceláře ve všech 14 krajích v zemi. V nedávné době se jejich počet snížil na 5. Rozhovor s M. Nejedlou, 25. červen 2014.

221. Efektivita prevence nemocí, Annex 3 to the Health 2020 strategy, s. 6.

5.3.4 Vyhodnocení dopadu politiky

V předchozí části této zprávy jsme argumentovali, že vyhodnocování zdravotních politik může představovat nejslabší bod v jinak dobře zavedené a řízené oblasti politiky. Bližší pohled na vyhodnocovací mechanismus hlavních strategických dokumentů odhaluje poměrně typickou rutinu, dobře známou z dalších oblastí státní politiky: strategie Zdraví 21 je vyhodnocována na každoročním základě ve formě tzv. „mezirezortních souhrnných zpráv" vydávaných Ministerstvem zdravotnictví.[222] Tyto stručné zprávy obvykle sestávají z příspěvků všech 11 ministerstev participujících na implementaci strategie. Ministerstvo zdravotnictví hraje úlohu koordinátora a „editora" těchto zpráv. Obsah se zaměřuje na projekty, legislativu a partnerství realizované v daném roce.

Zprávy, které jsou obvykle sepsané personálem ministerstva, jsou z velké části popisné, a zatímco se do určité míry věnují cílům a úkolům strategie, ignorují většinu ukazatelů navržených v původním dokumentu. Výsledkem je shluk většinou povídavých kusů informací s omezeným užitkem pro vyhodnocovací účely.

Nejrelevantnější pokus zhodnotit Zdraví 21 představuje souhrnná zpráva pokrývající období 2003-2012 a připojená k nové strategii Zdraví 2020 jako důležitý zdroj mapující zdravotní situaci.[223] Poskytuje údaje z poslední doby, odhaluje trendy a dává doporučení do budoucna. Avšak ani tato zpráva nepokrývá konzistentně cíle, úkoly, kroky a ukazatele strategie.

5.4 Sociální politika, sociální blahobyt a bydlení

Mladí lidé v České republice zažívají, stejně jako mnoho dalších mladých lidí v Evropě, měnící se vzorce přechodů k dospělosti, obzvláště když jde

222. Souhrnná zpráva o meziresortním naplňování strategických dokumentů v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví za rok 2010, Ministry of Health 2011. Zpráva o naplnění cílů Zdraví 21 zabírá asi polovinu ze 36 stran celého dokumentu.

223. Souhrn hodnotící zprávy plnění cílů dlouhodobého programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva v ČR v letech 2003-2014, SZU 2013.

o přístup k a získání samostatnosti.[224] Jak píše Andreas Walther, „Přechody k dospělosti tak prošly fragmentací a stavy mladistvé závislosti a dospělé nezávislosti mohou koexistovat souběžně ve stejné biografii.“[225] Tuto situaci dříve popsal jako oscilování, podobně jako jojo, mezi stavem mladého člověka a stavem dospělého.

V tomto širokém kontextu zůstává sociální vyloučení mladých lidí důležitou a zásadní výzvou pro společnost a politiku v České republice. Hlavní výzvou, která provází tuto mapovací zprávu již od samého počátku, zůstává mnohorozměrné, dlouhodobé sociální vyloučení romské mládeže.

Smysluplná inkluze romských menšin zůstává problémem nejen v ČR, ale ve většině zemí Evropy, a to s obzvláštní intenzitou ve střední a východní Evropě. Kumulace mnoha sociálních, ekonomických, psychologických a historických aspektů vytvořila velmi složitou situaci, která vylučuje snadná řešení. Předsudky a stereotypy zůstávají silné a politická řešení neefektivní, jak znovu ukazuje nedávná studie CVVM, vedoucího centra výzkumu veřejného mínění v zemi.[226] Zatímco si je společnost všeobecně vědoma nesmírných problémů z hlediska integrace, veřejný diskurs se často soustředí na příklady pozitivní diskriminace a nezřídka netaktní zpravodajství médií přispívá k veřejnému mínění, které překrucuje fakta.[227]

Mladí lidé nejsou výjimkou, jak dokládá průzkum podniknutý v ČR roku 2012 o inkluzi mladých lidí s menšinovým původem.[228] I když se průzkum neptal speciálně na žádnou konkrétní menšinu, mnoho respondentů

224. Chisholm, Lynne (2011). ‘European youth research: Development, Debates, Demands.’ In Lynne Chisholm, Siyka Kovacheva, Maurizio Merico (eds): European Youth Studies. Integrating research, policy and practice. Innsbruck, MA EYS Consortium. s. 75 f.

225. Walther, Andreas (2011). ‘Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people’s experiences across different European contexts.’ In Lynne Chisholm, Siyka Kovacheva, Maurizio Merico (eds): European Youth Studies. Integrating research, policy and practice. Innsbruck, MA EYS Consortium. s. 296.

226. CVVM (2012): Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben 2012, Prague: CVVM SÚ AV CR, Press Reallisse.

227. CVVM (2011): Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2011. [online]. Vydáno 15. 4. 2011. http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3857/f3/101135s_ov110415.pdf

228. Husák, Jan (2012): Report of 3rd round of National Consultations of the Structured Dialogue Period: Trio Presidency Poland-Denmark-Cyprus, Prague, online at http://www.msmt.cz/file/26155/download/.

označilo Romy jako „jedinou“ problematickou menšinu „s migrantským původem“ , což je samo o sobě zarážející, neboť značná část romské menšiny je tradiční součástí české společnosti po staletí.

Zásadní chybou mnoha politických reakcí je absence rozlišení mezi různými a naprosto odlišnými populacemi Romů. Zatímco se zdá zřejmé, že by ke kočovným komunitám mělo být přistupováno jinak než ke komunitám žijícím v malých kulturních enklávách na okrajích měst, což je opět velmi odlišné od komunit žijících a usazených v heterogenních částech měst, studie z roku 2010 o užívání drog mezi mladými lidmi v sociálně vyloučených oblastech je příkladem toho, že v přístupu programů a politik usilujících o řešení systémového vyloučení romských menšin nedochází téměř k žádnému rozlišování.[229]

Rastislav Lučanský, otevřeně hovořící romský kandidát Romské demokratické strany do voleb do Evropského parlamentu v roce 2014, argumentoval v rozhovoru, že kolem 70 % Romů v ČR není ochotno být začleněno do běžné společnosti. K tomuto závěru dospěl po měsících vedení volební kampaně po celé zemi.[230] Toto prohlášení bylo posléze veřejně probíráno.

Zatímco situaci mladých Romů se občasně dostane veřejné pozornosti, je většinou krátkodobá a bez větších následků. Z 18 mladých lidí, kteří přinesli případ segregace mladých Romů ve vzdělávání k Evropskému soudu pro lidská práva, bylo 17 nezaměstnaných a mělo potíže najít práci pět let po rozhodnutí Evropského soudu.[231]

5.5 Volný čas

Volný čas zahrnuje širokou škálu aktivit, které spojují následující klíčová témata, a to obzvláště ve vztahu k neformálnímu vzdělávání:

229. Sociofactor (2010): Metodika výzkumu užívání návykových látek mezi mládeží v sociálně vyloučených lokalitách – pilotní ověření. Prague: Agency for social inclusion in Roma localities

230. Týden (2014): Romové prý zleniveli. Eurokandidát proto zakládá hnutí, News Magazin Týden, 31.5.2014, online na http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/romove-pry-zleniveli-eurokandidat-proto-zaklada-hnuti_308685.html.

231. Jiřička, Jan (2014): Před lety úspěšně žalovali Česko, teď mladí Romové těžko hledají práci, online na http://zpravy.idnes.cz/zivot-romu-kteri-zalovali-cesko-da5-/domaci.aspx?c=A140609_171655_domaci_jj.

» neformální vzdělávací instituce dostatečně nedosahují na znevýhodněné skupiny
» propojení mezi neformálním a formálním vzděláváním z velké části schází a zůstávají neprobádána
» přetrvává silná mezera ve vztahu k uznání neformálního vzdělávání

Zapojení handicapované mládeže do neformálních vzdělávacích institucí je v ČR poměrně malé.[232] Nedostatečný dosah neformálních vzdělávacích institucí ke znevýhodněné mládeži je smutnou skutečností,[233] avšak nejvíce znepokojivou se zdá být celková víra, že je normální mít oddělené aktivity pro mladé lidi se zvláštními potřebami.[234] Aby se tato nešťastná situace změnila, zformulovali autoři studie na toto téma sadu doporučení: vytvořit online platformu pro sdílení za účelem usnadnit sdílení dobrých praktických příkladů; založit zastřešující strukturu na podporu vytváření kontaktů mezi zapojenými organizacemi; poskytnout dostatečné finanční prostředky na ministerské úrovni a prosazovat zapojení do neformálního vzdělávání skrze veřejnou kampaň zaměřující se na tuto otázku.[235] Věříme, že by tyto kroky mohly zlepšit zapojení do neformálního vzdělávání a podporovat sociální inkluzi v širším měřítku.

Neformální vzdělávání je celkem často vnímáno jako něco, co nemá nic společného se školní výukou. Ačkoli je neformální vzdělávání poměrně unikátní a používá rozdílné metody než formální vzdělávací systém, mělo by být množství styčných bodů mezi formálním a neformálním vzdělávacím systémem spíše zdůrazněno než ignorováno. I když existují politické dokumenty uznávající neformální vzdělávání jako prostředek používaný k ovlivnění mládeže způsoby vhodně doplňujícími formální vzdělávání, přímá propojení mezi poskytovateli formálního a neformálního vzdělávání

232. http://spv.skauting.cz/wp-content/uploads/2013/12/Junak_Specificke-potreby-deti-a-mladeze-v-institucich-neformalniho-vzdelavani_final.pdf s.14

233. http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1259751364.pdf s.19

234. http://www.nidm.cz/userfiles/file/KPZ/vystupy/01-vyzkumy/patrite-mezi-nas-brozura.pdf s.11

235. http://spv.skauting.cz/wp-content/uploads/2013/12/Junak_Specificke-potreby-deti-a-mladeze-v-institucich-neformalniho-vzdelavani_final.pdf s.30

stále z velké části chybějí. Neformální a formální vzdělávání by se tak mělo začít propojovat nejen na teoretické úrovni (uznání vzájemných výhod jednoho pro druhé), ale také na institucionální a praktické úrovni (tj. ve spolupráci mezi různými vzdělávacími institucemi a spolupráci v konkrétních oblastech vzdělávání).

Formální vzdělávání je specifické formalizovanými systémy uznávání, které umožňují jednotlivcům v různých institucích získat srovnatelnou odbornost. Neformální učení stále postrádá podobný systém uznávání. Byly podniknuty kroky k zajištění určité transparentnosti ve výsledcích neformálního učení (projekt Klíče pro život; uznávání dalšího vzdělávání), avšak ty nejsou dokončené a zůstávají ojedinělými aktivitami bez jasné perspektivy na jejich rozšíření tak, aby pokryly celý sektor.

V tomto zmapování politiky mládeže jsme zaujali přístup, který spočíval v popisu a analýze oblastí politiky – se zvláštním zaměřením na pět klíčových oblastí (vzdělávání, zaměstnanost, zdraví, bydlení a volný čas), které jsme identifikovali jako klíčové politické domény pro politiku mládeže v České republice – a v poskytnutí podrobných doporučení, která jsou součástí popisu a analýzy. Většinu doporučení specifických pro jednu z těchto pěti politických domén lze tedy nalézt v příslušných tematických podkapitolách v průběhu zprávy. V této závěrečné kapitole chceme udělat krok nazpět a zaujmout pohled z širší perspektivy. Tato kapitola tak shrnuje hlavní témata procházející napříč těmito klíčovými oblastmi, z nichž všechna mají potenciál zásadním způsobem ovlivnit celkovou státní politiku mládeže v České republice.

Za prvé, prozkoumané politické dokumenty i uskutečněné rozhovory objasňují kolísavost priorit od jedněch voleb k druhým: s každou změnou ve vládě následuje změna ve směřování veřejných politik ovlivňujících mladé lidi. Vzhledem k vysoké četnosti vládních změn v posledních letech se tyto změny ve směřování politických přístupů často opakují – a často jsou též poměrně radikální v přerušování a zavrhování jakýchkoli spojitostí se svými předchůdci. Jasným příkladem tohoto jevu je oblast vzdělávání, která vzhledem ke své poměrně dlouhé reakční době všemi těmito náhlými změnami prosazenými různými vládami velmi trpí. Ale to samé vlastně platí i o ostatních oblastech politiky. Zajištění kontinuity a určitého stupně nezávislosti na politických vrtoších a zvratech je jednou z nejdůležitějších otázek pro zlepšení rámce české politiky mládeže.

S tímto problémem kontinuity, nebo spíše její absence, je spojena neochota na politické úrovni řešit komplexní problémy. Ve všech pěti klíčových politických doménách se tvůrci politiky již dlouho vyhýbají systémovým vylepšením a vytvářejí tedy jen částečná řešení, která jsou příliš izolovaná a nesouvislá, než aby mohla udělat nějaký rozdíl. Mezi slibováním během volebních kampaní a rychlým bodováním u voličů zůstává jen málo času pro řešení problémů systematicky a s porozuměním toho, jak je většina těchto problémů vzájemně propojena. Přetrvávající ignorance vzájemných spojení má tendenci vytvářet další problémy jinde, neboť jsou činěny bez uvážení vedlejších následků a rezonančních účinků, jak tomu bylo v případě prosazení pracovních smluv na zkrácený úvazek bez přizpůsobení systému hypoték.

Dalším významným tématem je všeobecně nedostatečný systém monitorování a zvláště chybějící spojení mezi monitoringem kvality a tvorbou politiky. Ukázali jsme, že v mnoha případech monitoring jako takový schází úplně, ale i v případech, kdy je skutečně přítomen, jsou jeho kvalita a propojení s dalším plánováním politiky často velmi problematické. Je nutné se zaměřit více na vyhodnocování a monitoring, neboť všeobecné statistiky nikdy nebudou schopny plně zodpovědět nejpalčivější otázku ze všech: „Mají platné politiky zamýšlené účinky?“

Navíc probíhají různé výzkumné aktivity nad rámec státem řízených organizací, včetně několika vynikajících výzkumných projektů uskutečňovaných organizacemi občanské společnosti. Věříme, že by tyto výzkumné aktivity měly být vzaty v potaz, jelikož často poskytují bohaté množství různých údajů a nové perspektivy od těch, jejichž životy se politiky snaží zlepšit.

Dalším životně důležitým tématem je otázka financování. Dokonce i mezi velmi dobře navrženým politikami jsou případy, kdy tyto politiky nebyly řádně implementovány a jejich potenciál tak nebyl využit z finančních důvodů. I když rozumíme tomu, že byla současná politická a ekonomická situace ovlivněna ekonomickou krizí posledních let, zároveň věříme, že jsou dostupné alternativní finanční zdroje, které nejsou plně využívány, včetně evropských a mezinárodních pobídkových programů. Je nezbytné nenechat dobře připravené politiky selhat jen kvůli nedostatku politické vůle zajistit potřebné finanční zdroje pro jejich implementaci.

Většina veřejných politik zaměřujících se na mladé lidi v České republice trpí nedostatkem srozumitelnosti v definování přesné cílové skupiny. Často se v jednotlivých dokumentech vyskytují ad hoc definice které nejsou sladěné a přetrvává příliš mnoho případů, kdy definice otevřeně schází a jsou použity vágní termíny jako „děti a mládež“. Zdá se, že většina českých policy paperů ignoruje mezinárodně uznávanou definici mládeže a mladých lidí. Tento stav také vede při mnoha příležitostech k opomíjení mládeže jako takové a soustředění se výlučně na děti. Jsme přesvědčeni,

že přijetí jedné společné definice mládeže napříč všemi oblastmi politiky, podobně jako jsou děti definovány jako jedinci mladší 18 let, by pomohlo přinést ucelenější politiky zaměřené na mládež.

V neposlední řadě bychom se chtěli věnovat dilematu, které spočívá v nedostatečné viditelnosti projektů a politik ve veřejném životě. Je důležité budovat veřejné uznání a důvěru, obzvláště když mohou některé politiky v rámci své realizace silně záviset na veřejné podpoře. Ačkoli jsou často přehlíženy, tvoří vztahy s veřejností a viditelnost politik, programů a projektů zásadní aspekt úspěšné implementace politiky.

Bibliografie

A

Adam. 2012. Za rozkradení majetku Fondu dětí a mládeže za stamiliony tři roky vězení... Online http://www.adam.cz/clanek-2012010048-za-rozkradeni-majetku-fondu-deti-a-mladeze-za-stamiliony-tri-roky-vezeni.html.

ASZ (2010): Metodika výzkumu užívání návykových látek mezi mládeží v sociálně vyloučených lokalitách – pilotní ověření, Prague: Agency for social inclusion in Roma localities.

B

Balík, Stanislav, Ondřej Císař a Petr Fiala. Veřejné politiky v České republice v letech 1989-2009 / Public Policies in the Czech Republic in the years 1989-2009. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. Srovnávací politologie, 13. ISBN 978-80-7325-236-6.

Bárta. O. 2013. Vzdělávací nerovnosti v České republice a sociální změna. Studia Paedagogica 18(1), s. 105-118.

C

Česká rada dětí a mládeže / Czech Council of Children and Youth, online: http://www.crdm.cz.

Česko mluví o vzdělávání / Campaign Czechia is speaking about Eduction, online: www.ceskomluvi.cz.

CSI. 2012. Založení a činnost České školní inspekce. http://www.csicr.cz/cz/O-nas/Zalozeni-a-cinnost-Ceske-skolni-inspekce, http://www.csicr.cz/cz/O-nas/Zalozeni-a-cinnost-Ceske-skolni-inspekce

ČSÚ. 2013a. Informační technologie ve školství 2005-2012.

ČSÚ. 2013b. Využívání informačních a komunikačních technologií studenty v České republice.

ČSÚ. 2013c. Využívání informačních a komunikačních technologií studenty: Mezinárodní srovnání.

ČŠI. 2010. Souhrnné poznatky o podpoře a rozvoji výuky cizích jazyků v předškolním, základním a středním vzdělávání v období let 2006-2009.

CTER. 2010. Long-term Objectives for Center for Tertiary Education Research 2011-2015. / Dlouhodobý záměr činnosti Centra pro stadium vysokého školství na období 2011-2015. http://www.csvs.cz/dokumenty/dlouhodoby-zamer-cinnosti-CSVS.pdf, http://www.csvs.cz/dokumenty/dlouhodoby-zamer-cinnosti-CSVS.pdf. http://www.csvs.cz/dokumenty/dlouhodoby-zamer-cinnosti-CSVS.pdf

CVVM (2012): Romové a soužité s nimi očima české veřejnosti – duben 2012, Prague: CVVM SÚ AV CR, Press Reallisse.

CVVM (2011): Vztah Čechů k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2011. [online]. Vydáno 15. 4. 2011. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/101135s_ov110415.pdf>.

CWUR. 2014. CWUR 2014 – Czech Republic. http://cwur.org/2014/czech-republic.html.

CZSO. 2013a. Age of Population by Economic Status. (Věk populace podle ekonomického postavení.) http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/B2003A676A/$File/310313021.pdf, http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/B2003A676A/$File/310313021.pdf

CZSO. 2013b. Economic Activity by Age Groups and Education. (Míra ekonomické activity podle věkových skupin a vzdělání.) http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/B2003A672C/$File/310313188.pdf

CZSO. 2013c. Healthcare in the Czech Republic – Selected Indicators. (Zdravotnictví v České republice – vybrané ukazatele.) http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/1301.pdfhttp://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/1301.pdf

CZSO. 2010. University Students and Graduates 2010. (Studenti a absolventi vysokých škol v roce 2010.) http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf

D

Dlouhá, J., and T. Vošahlíková, J. Krajhanzl, J. Kulich. 2011c. "Action Plan of Strategy of Education for Sustainable Development Adopted. (Akční plan Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj přijat [Opatření vlády č.j. 1266/10]." Envigogika 6(1. Accessed November 2, 2013. http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/178/183

DZS. 2013. House of International Cooperation. (Dům zahraniční spolupráce. http://www.dzs.cz/

E

Esping-Andersen, G. 2000. Social Indicators and Welfare Monitoring. United Nations Research Institute for Social Development.

Eurofound (2012), NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

European Commission. 2013a. European Encyclopedia on National Education Systems. Czech Republic: Statistics on Organization and Governance. https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Czech-Republic:Statistics_on_Organisation_and_Governance

European Commission. 2013b. The structure of the European education systems 2012/2013: Schematic diagrams. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/education_structures_EN.pdf

European Commission. 2013c. Recommendation for a COUNCIL RECOMMENDATION on the Czech Republic´s 2013 national reform programme and delivering a Council opinion on the Czech Republic´s 2013 convergence programme for 2012-2016. (Doporučení Evropské rady pro český národní program reforem 2013 a český konvergenční program 2012-2016. http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/13/st10/st10626-re01.en13.pdfhttp://register.consilium.europa.eu/pdf/en/13/st10/st10626-re01.en13.pdf

European Commission (2013d): Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020, online at http://ec.europa.eu/justice/policies/discrimination/docs/com_2011_173_en.pdf.

European Commission. 2010a. Decision on European Employment Strategy. (Rozhodnutí rady o hlavních směrech politik zaměstnanosti členských států. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:308:0046:0051:CS:PDF

European Commission. 2010b. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. (Evropa 2020. Strategie pro inteligentní a udržitelný rust podporující začlenění. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:308:0046:0051:CS:PDF

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:308:0046:0051:CS:PDF

Eurostat. 2013. Public Expenditure on Education. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc510&plugin=1

European Union. 2014a. Employment: 17 Member States have submitted Youth Guarantee Implementation Plans. Brussels: European Union. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-13_en.htm

European Union. 2014b. Youth Guarantee. Brussels: European Union. http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079

European Youth Forum. 2012. Policy Paper on Youth Rights. Online: http://www.youthforum.org/assets/2013/10/0527-12_PP_Youth_Rights_FINAL.pdf.

F

Formánková, Lenka – Dudová, Radka – Vohlídalová, Marta (2011): Bariéry a možnosti využití flexibilních forem práce v ČR z komparativní perspektivy, Prague: Institute of Sociology at Academy of Science of the

Czech Republic, online http://www.apa.cz/dokument/Analyza_flexibilniho_zamestnavani.pdf.

G

GAC. 2009. Research on "Key factors influencing inclusion of children and youth with specific learning needs into the non-formal learning". (Výzkum na téma "klíčové factory ovlivňující inkluzi dětí a mládeže se specifickými vzdělávacími potřebami do zájmového a neformálního vzdělávání.) Prague: GAC.

GAC. 2006. Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, Praha: Gabal Analysis & Consulting, online http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf.

H

Husák, Jan (2012): Report from the 3rd round of National Consultations of the Structured Dialogue Period: Trio Presidency Poland-Denmark-Cyprus, Prague, online http://www.msmt.cz/file/26155/download/.

I

ILO. 2013. Global Employment Trends for Youth 2013. A Generation at Risk. (Executive summary. Geneva: International Labour Office.

Interviews

Ing. Milan Appel, ředitel SVČ Lužánky

PhDr. Václav Appl, referent Odboru regionální a národnostní kultury Ministerstva kultury, člen Komory mládeže

Ing. Eva Bartoňová, ředitelka Odboru pro mládež MŠMT v letech 2005 - 2006, v letech 2006 – 2014 náměstkyně ministra školství, mládeže a tělovýchovy

Ekaterina Batueva, president, Youth Included

PhDr. Petra Binková, Ph.D., referentka Odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra

Mgr. Petr Čáp, Centrum občanského vzdělávání

Ing. Jaroslav Froulík, od roku 1987 do současnosti, referent Odboru pro mládež, MŠMT, zodpovědný za péči o talentovanou mládež

Eva Hampejsová, od roku 1987 do současnosti, referentka Odboru pro mládež MŠMT, zodpovědná za dotační programy

Mgr. Lucie Lekešová, Ph.D. - Oddělení pro mládež, Evropská komise

Mgr. Tomáš Machalík Ph.D., supervizor projektu Kvalita a konkurenceschopnost v neformálním vzdělávání, Národní ústav pro další vzdělávání

Mgr. et Mgr. Aneta Majerčíková, tajemnice Výboru pro práva dítěte v Radě vlády pro lidská práva

Cath Moss, Ekumenická síť pro aktivity mladých

MUDr. Marie Nejedlá, vedoucí Centra podpory veřejného zdraví, Státní zdravotní ústav

PhDr. Ing. Marie Oujezdská, ředitelka Národního centra pro rodinu

Mgr. Michaela Přílepková, útvar koncepcí a metodik Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu

Ing. Aleš Sedláček, od roku 2008 do současnosti, předseda České rady dětí a mládeže

Zdeněk Slejška, ředitel EDUin

Karel Strachota, ředitel programu Jeden svět na školách, Člověk v tísni

Ondřej Šteffl, ředitel společnosti SCIO

PhDr. Soňa Šteflová, Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

Mgr. Pavel Trantina, v letech 2004 – 2007 předseda České rady dětí a mládeže, v současnosti člen Evropského hospodářského a sociálního výboru

Mgr. Jaroslav Tuček, v letech 2006 – 2008 ředitel Odboru pro mládež MŠMT

Mgr. Michal Urban, od roku 2011 do současnosti ředitel Odboru pro mládež MŠMT

J

Jiřička, Jan (2014): Před lety úspěšně žalovali Česko, teď mladí Romové těžko hledají práci, online http://zpravy.idnes.cz/zivot-romu-kteri-zalovali-cesko-da5-/domaci.aspx?c=A140609_171655_domaci_jj.

Johnová, J., and Lukešová, P., Šmíd, P., Hořín, J. 2008. Safe Routes to School. (Bezpečné cesty do školy, Projekt pro školy, děti a rodiče. Metodická příručka. Prague: Oživení, o.s., Pražské matky, o.s.

K

Kalous, J. 2006. "Aktéři vzdělávací politiky." In Teorie a nástroje vzdělávací politiky. Edited by J. Kalous, and A. Veselý, 33-46. Prague: Karolinum.

Karsten, A; J. Muir, Y. Ohana and G. Wolszczak (2013) Research Handbook. Youth Policy Review Series. Berlin, Youth Policy Press. Available online at http://www.youthpolicy.org/pdfs/ researchhandbook_v2.pdf, accessed on 16 July 2014.

Karsten, Andreas (2013) Youth Rights – more than a timely slogan? Online at http://www.youthpolicy.org/blog/2013/07/youth-rights-timely-slogan/, accessed on 16 July 2014.

Kecejme do toho – The Structured Dialogou of Youth, online: www.kecejmedotoho.cz.

Klíče pro život /Keys for Life/, online: www.kliceprozivot.cz.

Koucký, Jan – Zelenka Martin (2011): Postavení vysokoškoláků a uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu 2011, Prague: Cen-

tre of Educational Politics, Pedagogical Faculty of Charles University, http://www.strediskovzdelavacipolitiky.info/download/Absolventi_V%C5%A0_2011.pdf, accessed on 25th of June 2014.

K2 Kvalita a konkurenceschopnost v neformálním vzdělávání /K2 Quality and Competitiveness in the Non-Formal Education/, online http://www.nidm.cz/k2.

L

Laws and regulations

No. 401/2012. Act on social-legal protection on Children (Zákon ze dne 5.12.2012 kterým se mění zákon č. 159/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony), Online at http://www.mpsv.cz/files/clanky/14305/novela.pdf), accessed on 24. 10. 2013.

No. 68/2012. Civic Code (Občanský zákoník), online http://obcanskyzakonik.justice.cz/.

No. 40/2009. Criminal Code (Trestní zákon).

No. 262/2006. Work Code (Zákoník práce), Online at http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=262~2F2006&rpp=15#seznam), accessed on 24.10.2013.

No. 218/2003. Youth judical Act (o soudnitví ve věcech mládeže), Online at http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=218~2F2003&rpp=15#seznam), accessed on 24.10.2013.

No. 1/1993. Constitution of the Czech Republic (1/1993 Sb. Ústava České republiky), Online at http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=1~2F1993&rpp=15#seznam), accessed on 24.10.2013.

No. 2/1993. Charter on Fundamental Rights and Basic Freedoms (2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod), Online at http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=2~2F1993&rpp=15#seznam, accessed on 24.10.2013.

No. 133/1993. About the Fund of Children and Youth. Sbírka zákonů.

No. 104/1991. Convention on the Rights of the Child , online http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=104~2F1991&rpp=15#seznam), accessed on 24.10.2013.

No. 120/1976. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and International Covenant on Civil and Political Rights.

M

Mahidi, Mourad (2010). The Young and the Rightless? The Protection of Youth Rights in Europe. Online at http://issuu.com/yomag/docs/the-young-and-the-rightless_the-protection-of-youth

Ministry of Agriculture. 2007a. Programme for Rural Development in the Czech Republic 2007-2013. (Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013. Prague: Ministry of Agriculture.

Ministry of Agriculture. 2007b. National Strategic Plan on Fishery 2007-2013. (Národní strategický plan pro oblast rybářství 2007-2013. Prague: Ministry of Agriculture.

Ministry of Agriculture. 2006. National Strategic Plan on Rural Area Development 2007-2013.

Ministry of Culture. 2013. Strategy of Support of Using the Culture Heritage Potential in the Context of Policy of Solidarity 2014+. (Strategie podpory využití potenciálu kulturního dědictví v kontextu politiky soudržnosti 2014+. Prague: Ministry of Culture.

Ministry of Culture. 2009. State Culture Policy of the Czech Republic 2009-2014. (Státní kulturní politika ČR 2009-2014. Prague: Ministry of Culture.

Ministry of Defense. 2013. Concept of Citizen Preparation for State Defense. (Koncepce přípravy občanů k obraně státu. Prague: Ministry of Defense.

Ministry of Defense. 2012. Concept of Active Military Reserve of the Czech Republic. (Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky. Prague: Ministry of Defense.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2014. Concept of Youth Support 2014-2020. (Koncepce podpory mládeže 2014-2020. http://www.msmt.cz/file/33599/

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2013a. National Strategy of Primary Prevention of the Risk Behavior in Children and Youth 2013-2018. (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2013b. Information on Involvement of the Czech Republic into the Education Projects OECD. (Informace o zapojení České republiky do vzdělávacích projektů OECD. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2013c. Council of Europe. (Rada Evropy. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2013d. UN and UNESCO. (OSN a UNESCO. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2013e. Main Avenues for Educational Policy Strategy 2020. (Hlavní směry Strategie vzdělávací politiky do roku 2020. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2013f. Information Material for Educational Policy Strategy of the Czech Republic 2020 Preparation. (Informační material k přípravě Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2013g. Education Strategy 2020. (Strategie vzdělávání 2020. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2013h. Public Expenditure on Education in Current Prices and the GDP share 2001-2012. (Veřejné výdaje na školství v běžných cenách, jejich podíl na HDP v letech 2001 až 2012.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2012a. Report on Fulfillment of the Implementation Plan for the Lifelong Learning Strategy 2009-12. (Zpráva o plnění Implementačního plánu Strategie celoživotního učení za roky 2009-2012. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2012b. Scheme of Readers and Mathematical Literacy Development in Basic Education 2013-2018. (Záměr rozvoje čtenářské a matematické gramotnosti v základním vzdělávání 2013-2018. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2012c. Employees and Salaries in 1.-4. Quarters of 2012. (Zaměstnanci a mzdové prostředky za 1.-4. Čtvrtletí 2012. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2011a. Long-term Policy Objectives of Education and Development of Education System in the Czech Republic. 2011-2015. (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. 2011-2015. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2011b. Education for a Sustainable Development: Provision 2011 and 2012 towards the Strategy of Education for Sustainable Development of the Czech Republic 2008-2015. (Vzdělávání pro udržitelný rozvoj: Opatření pro roky 2011 a 2012 ke Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky [2008-2015]. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2011c. The Strategic Plan for the Scholarly, Scientific, Research, Development, Innovation, Artistic, and Other Creative Activities of Higher Education Institutions for 2011-2015. (Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2011-2015. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2011d. Recommendations for Establishing Agencies Concerning School Evaluation. (Doporučení pro zřizovatele k hodnocení škol. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2010. National Action Plan for Inclusive Education 2010-2013. (Národní akční plan inkluzivního vzdělávání 2010-2013. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2009a. Analysis of Fulfillment of Objectives of the National Programme for the Development of Educa-

tion (White Paper. (Analýza naplnění cílů Národního program rozvoje vzdělávání v České republice [Bílé knihy] v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2009b. Report on Fulfillment of the Implementation Plan for the Lifelong Learning Strategy 2009. (Zpráva o plnění Implementačního plánu Strategie celoživotního učení za rok 2009. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2009c. School for the 21st Century: Action Plan for Implementation of "Conception for Development of Information and Communication Technologies in Education 2009-2013". (Škola pro 21 století: Akční plan pro "Koncepci pro rozvoj informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání pro období 2009-2013". Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2009d. Strategy of Prevention of Risk Behavior in Children and Youth in Competency of Ministry of Education, Youth, and Sport 2009-2013. (Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2009e. White Paper on Tertiary Education. (Bílá kniha terciárního vzdělávání. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2009f. National Policy of Research, Development, and Innovations in the Czech Republic 2009-2015. (Národní politika výzkumu, vývoje a inovací 2009-2015. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2009g. Creating Quality Standards for Teacher´s Profession. (Tvorba profesního standardu kvality učitele. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2008a. Implementation Plan for the Lifelong Learning Strategy. (Implementační plan Strategie celoživotního učení. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2008b. Action Plan for Support of Vocational Training. (Akční plan pro podporu odborného vzdělávání. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2008c. Conception for Development of Information and Communication Technologies in Education 2009-2013. (Koncepce pro rozvoj informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání pro období 2009-2013. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2008d. Strategy of Education for Sustainable Development of the Czech Republic 2008-2015. (Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky [2008-2015]. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2008e. Operational Programme Research and Development for Innovation 2007-2013. (Operační program Výzkum a vývoj pro inovace 2007-2013. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2007a. Long-term Policy Objectives of Education and Development of Education System in the Czech Republic. (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2007b. Lifelong Learning Strategy. (Strategie celoživotního učení. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2007c. Operational Programme Education for Competitiveness 2007-2013. (Operační program Vzdělání pro konkurenceschopnost 2007-2013. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2007d. Concept of State Policy for Children and Youth 2007-2013. (Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2007e. List of recommended indicators of quantitative development of the education system and meth-

ods of their calculation used in the Long-term Policy Objectives of Education and Development of Education System in the Czech Republic and in the Long-term Policy Objectives of Education and Development of Education System in the Regions. (Seznam doporučených indikátorů kvantitativního vývoje vzdělávací soustavy a metod jejich výpočtu užívaných v dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR a v dlouhodobých záměrech vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v krajích. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2005. Concept of Early Care for Children from Socio-Culturally Disadvantaged Environment in the Area of Education. (Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí v oblasti vzdělávání. Prague: Ministry of Education, Youth, and Sport.

Ministry of Education, Youth, and Sport. 2001. National Programme for the Development of Education. White Paper. (Národní program rozvoje vzdělávání. Bílá kniha. Prague: Institute for Information on Education.

Ministry of the Environment. 2009a. State Programme for Conservation in the Czech Republic 2009-2020. (Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky. Prague: Ministry of the Environment.

Ministry of the Environment. 2009b. Strategic Framework for Sustainable Development of the Czech Republic. (Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR. Prague: Ministry of the Environment.

Ministry of the Environment. 2006. Framework of Programmes for Sustainable Consumption and Production of the Czech Republic. (Rámec programů udržitelné spotřeby a výroby České republiky. Prague: Ministry of the Environment.

Ministry of Finance. 2010. National Strategy for Financial Education. (Národní strategie finančního vzdělávání. Prague: Ministry of Finance.

Ministry of Health. 2013. Organizations in Direct Control of the Ministry of Health. (Organizace v přímé působnosti ministerstva zdravotnictví. Prague: Ministry of Health.

Ministry of Health. 2007. National Action Plan to Prevent Children Injuries 2007-2017. (Národní akční plan prevence dětských úrazů na léta 2007-2017. Prague: Ministry of Health.

Ministry of Health. 2002. Long-term Programme for Improving Health in Population of the Czech Republic. (Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR: Zdraví 21. Prague: Ministry of Health.

Ministry of Industry and Trade. 2013. State Policy in Electronic Communications – Digital Czech Republic v2.0. (Státní politika v elektronických komunikacích – Digitální Česko v.2.0: Cesta k digitální ekonomice. Prague: Ministry of Industry and Trade.

Ministry of Industry and Trade. 2012a. State Energetics Concept for the Czech Republic 2010-2030. (Státní energetická koncepce ČR 2010-2030. Prague: Ministry of Industry and Trade.

Ministry of Industry and Trade. 2012b. Concept of Support for Small and Mid-range Entrepreneurs 2014-2020. (Koncepce podpory malých a středních podnikatelů 2014-2020. Prague: Ministry of Industry and Trade.

Ministry of Industry and Trade. 2011a. Strategy of International Competitiveness of the Czech Republic 2012-2020. (Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR 2012-2020. Prague: Ministry of Industry and Trade.

Ministry of Industry and Trade. 2011b. National Innovation Strategy of the Czech Republic 2012-2020. (Národní inovační strategie ČR 2012-2020. Prague: Ministry of Industry and Trade.

Ministry of Industry and Trade. 2006. Concept of Developing Small and Middle-sized Enterprises 2007-2013. (Koncepce rozvoje malého a středního podnikání 2007-2013. Prague: Ministry of Industry and Trade.

Ministry of the Interior. 2011a. Strategy for Criminality Prevention 2012-2015. (Strategie prevence criminality 2012-2015. Prague: Ministry of the Interior.

Ministry of the Interior. 2011b. Strategy for the Area of Cybernetic Safety of the Czech Republic 2011-2015. (Strategie pro oblast kybernetické

bezpečnosti České republiky na období 2011-2015. Prague: Ministry of the Interior.

Ministry of the Interior. 2005. Concept of Expatriates' Integration. (Koncepce integrace cizinců. Prague: Ministry of the Interior.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2014. Youth Guarantee Programme. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs. http://www.mpsv.cz/cs/16867, http://www.mpsv.cz/cs/16867.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2013a. Integrated Portal of Ministry of Labour and Social Affairs. (Integrovaný portal MPSV. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2013b. National Action Plan to Support Positive Ageing 2013-2017. (Národní akční plan podporující pozitivní stárnutí 2013-2017. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2013c. Standards of Quality in Social Services. (Standardy kvality sociálních služeb. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2012a. National Strategy to Protect the Rights of Children. (Národní strategie ochrany práv dětí. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2012b. Investment for European Competitiveness: Czech Contribution to the Europe 2020 Strategy. National program of reforms for the Czech Republic. (Investice pro Evropskou konkurenceschopnost: Příspěvek České republiky ke Strategii Evropa 2020. Národní program reforem České republiky. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2012c. Basic Indicators in the area of Labour and Social Welfare in the Czech Republic 2011. (Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v České republice 2011. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2010. National Plan for Creating Equal Opportunities for People with Health Handicap 2010-2014. (Národní

plan vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2010-2014. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2009. Priorities in Development of Social Services 2009-2012. (Priority rozvoje sociálních služeb pro období 2009-2012. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2008. National Concept of Support for Families with Children. (Národní koncepce podpory rodin s dětmi. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2007a. Operational Programme Human Resources and Employability 2007-2013. (Operační program Lidské zdroje a zaměstnatelnost 2007-2013. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2007b. Concept of Transformation of Housing Social Services 2007-2013. (Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb 2007-2013. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Labour and Social Affairs. 2005. National Concept of Family Policy. (Národní koncepce rodinné politiky. Prague: Ministry of Labour and Social Affairs.

Ministry of Regional Development. 2013a. Strategy for Regional Development of the Czech Republic 2014-2020. (Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Regional Development. 2013b. Principles of Urban Policy. (Zásady urbánní politiky. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Regional Development. 2013c. Database of Strategies: Portal for Strategic Management. (Databáze Strategií: Portál pro strategické řízení. http://databaze-strategie.cz/, http://databaze-strategie.cz/.

Ministry of Regional Development. 2013d. Institute for Spatial Development. (Ústav územního rozvoje. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Regional Development. 2011. Concept of Housing in the Czech Republic until 2020. (Koncepce bydlení České republiky do roku 2020. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Regional Development. 2009. National Development Plan 2007-2013. (Národní rozvojový plan 2007-2013. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Regional Development. 2008a. Implementation Documentation to the Concept of State Tourist Industry Policy in the Czech Republic 2007-2013. (Prováděcí document ke koncepci státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2007-2013. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Regional Development. 2008b. Integrated Operational Programme 2007-2013. (Integrovaný operační program 2007-2013. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Regional Development. 2007a. National Strategic Reference Framework of the Czech Republic 2007-2013. (Národní strategický referenční rámec ČR 2007-2013. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Regional Development. 2007b. Operation Programme Cross-Border Cooperation Austria-Czech Republic 2007-2013. (Operační program Přeshraniční spolupráce Rakousko – ČR 2007-2013. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Regional Development. 2007c. Operation Programme Cross-Border Cooperation Slovakia-Czech Republic 2007-2013. (Operační program Přeshraniční spolupráce Slovenská republika – ČR 2007-2013. Prague: Ministry of Regional Development.

Ministry of Transport. 2011. National Strategy for Road Traffic Safety 2011-2020. (Národní strategie bezpečnosti silničního provozu 2011-2020. Prague: Ministry of Transport.

Ministry of Transport. 2004. National Strategy for Development of Cycling in the Czech Republic. (Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy ČR. Prague: Ministry of Transport.

MPSV. 2014. Pěstounů přibývá jen pomalu. Vláda se snaží pomáhat, pořád je to však prý málo. Online at http://www.mpsv.cz/cs/17090.

MPSV (2014): Realizační plán programu Záruky pro mládež České republiky (aktualizovaná verse z dubna 2014), Prague, onlinehttp://www.mpsv.cz/files/clanky/17909/plan_programu.pdf.

MPSV (2013): Sdílené pracovní místo i individuální koučink. MPSV představuje novinky v aktivní politice zaměstnanosti, online http://www.mpsv.cz/files/clanky/16739/tz_221113b.pdf.

MŠMT. STATUT Komory mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy /Statut of the Youth Chamber of the Ministry of Education, Youth and Sports/. 2012 a. Online at http://www.msmt.cz/file/26077/download/, accessed on 16th March 2014.

MŠMT. Komora mládeže /Youth Chamber/. 2012 b. Online at http://www.msmt.cz/mladez/komora-mladeze-2), accessed on 16th of March 2014.

MŠMT. 2014. Statistická ročenka školství 2013/2014 - výkonové ukazatele. Online http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp.

Munich, D. (2011) 'Policy Impact Evaluations in the Czech Republic: S State of Infancy', paper submitted for the peer reviews of the Mutual Learning Program of the European Community Program for Employment and Social Solidarity, available at http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=10557&langId=en, accessed on 16 July 2014.

N

Nadace Partnerství. 2013. On the Green Light. Prague: Nadace Partnerství.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci.

Národní institut dětí a mládeže /National Institute of Children and Youth/, online: www.nidm.cz.

NICM. 2013. National Information Center for Youth. (Národní informační centrum pro mládež).

NIDM. 2013. National Institute for Children and Youth. (Národní institut dětí a mládeže)

NIDM (2011) Virtualita a realita aneb odkud mládež získává informace o světě a jak se v něm angažuje. Praha: Národní Institut dětí a mládeže, online http://www.nidm.cz/userfiles/file/KPZ/vystupy/01-vyzkumy/virtualita-a-realita-brozura.pdf.

NIE. 2013. About us. (O nás). http://www.nuv.cz/vse-o-nuvhttp://www.nuv.cz/vse-o-nuv

NIFE. 2013. Národní institute pro další vzdělávání. http://www.nidv.cz/cs/ http://www.nidv.cz/cs/

NKÚ. 2012. Informace z kontrolní akce NKÚ č. 11/24 Peněžní prostředky státu poskytované z kapitoly státního rozpočtu Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy na podporu činnosti v oblasti mládeže a sportu zdravotně postižených. Online http://www.nku.cz/assets/media/informace-11-24_1.pdf.

NKÚ 05/36. Nemovitý majetek státu spravovaný Fondem dětí a mládeže "v Likvidaci" /Immobil property of the state managed by the Fund of Children and Youth "in Likquidation"/. 2006. Praha: Nejvyšší kontrolní úřad, Online at http://www.nku.cz/kon-zavery/K05036.pdf), accessed on 24.2.2014.

Novela školského zákona č. 370/2012 Sb. 2012. Prague: Czech Republic.

O

Office of the Government of the Czech Republic. 2013a. Governmental Strategy to Combat Corruption in 2013 and 2014. (Strategie vlády v boji s ko-

rupcí na období let 2013 a 2014. Prague: Office of the Government of the Czech Republic.

Office of the Government of the Czech Republic. 2013b. Action Plan of Implementation of the National Strategy of Drug Abuse Policy 2013-2015. (Akční plan realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2013-2015. Prague: Office of the Government of the Czech Republic.

Office of the Government of the Czech Republic. 2012. Main areas of state grant policy towards non-governmental non-profit organizations 2013. (Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím. Prague: Office of the Government of the Czech Republic.

Office of the Government of the Czech Republic. 2011. Strategy for Combating Social Exclusion for the period 2011-2015. (Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011-2015. Prague: Office of the Government of the Czech Republic.

Office of the Government of the Czech Republic. 2010a. National Strategy of Drug Abuse Policy 2010-2018. (Národní strategie protidrogové politiky na období 2010-2018. Prague: Office of the Government of the Czech Republic.

Office of the Government of the Czech Republic. 2010b. Programme Declaration of the Government of the Czech Republic. (Programové prohlášení Vlády ČR. Prague: Office of the Government of the Czech Republic.

Office of the Government of the Czech Republic. 2010c. National Plan of Creating Equal Opportunities for Health-Handicapped People 2010-2014. (Národní plan vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením 2010-2014. Prague: Office of the Government of the Czech Republic.

Office of the Government of the Czech Republic. 2009. Concept of Roma Integration 2010-2013. (Koncepce Romské integrace 2010-2013. Prague: Office of the Government of the Czech Republic.

Office of the Government of the Czech Republic. 2008. National Strategy for Prevention of Violence Towards Children in the Czech Republic 2008-2018. (Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR 2008-2018. Prague: Office of the Government of the Czech Republic.

P

Prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociál ního zabezpečení.

R

Radová, Jana et all. (2014): Youth Employment Obstacles in the Czech Republic, Prague: CEBRE – Czech Business Representation, online at http://www.cebre.cz/dokums_raw/youth_employment_ obstacles_in_ the_czech_republic_final_28_4_2014.pdf.

RILSA. 2013. Research Institute for Labour and Social Affairs. (Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Prague: RILSA.

RILSA. 2011. Long-term Conception Development of RILSA 2011-2017. (Dlouhodobý koncepční rozvoj VÚPSV v letech 2011-2017. Prague: RILSA.

S

Santiago, P., et al. 2012. OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education: Czech Republic 2012. OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/9789264116788-en

Schelleová, Illona, Karel Schelle, Dagmar Štěfancová, Roman Šteffel and Jana Zezulová. Právní postavení mladistvých. Vyd. Praha: Eurlex Bohemia, 2004. ISBN: 80-86432-82-3.

Sedláček, Aleš. 2012. Kontrola NKÚ. Online at http://www.adam.cz/clanek-2012080015-kontrola-nku.html.

SLIO. 2013. State Labour Inspection Office. (Státní úřad inspekce práce).

Soukup, Tomáš (2012): Czech Republic: ERM Comparative Analytical Report on Recent Policy Developments related to those Not in Employment, Education and Training (NEET), Prague: Research Institute for Labour and Social Affairs, online: http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1109042s/cz1109049q.htm.

Špeciánová, Šárka. 2007. Sociálně – právní ochrana dětí. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s.

Šubrt, B. 2008. Legal Analysis of the Agency Employment Institution in the Czech Republic. (Právní analýza institute agenturního zaměstnávání v ČR.) Ministry of Labour and Social Affairs and Research Institute for Labour and Social Affairs.

SZU. 2013. The National Institute for Public Health. (Státní zdravotní ústav).

T

Týden (2014): Romové prý zleniveli. Eurokandidát proto zakládá hnutí, News Magazin Týden, 31.05.2014, online http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/romove-pry-zleniveli-eurokandidat-proto-zaklada-hnuti_308685.html#.U7p8HPl_vpQ.

Trnka, Miloslav. Dětské a mládežnické organizace v ČR před rokem 1989 a dnes, jejich srovnání /Children and Youth organisations in the Czech Republic before the 1989 and today, their comparison/. Brno: University of Tomáš Baťa in Zlín, Institut of intersubject studies in Brno, 2012, bachelor thesis.

U

UNICEF. Update on the Third Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child. 2013. Online at https://www.ngocomunicef.org/2013/05/05/update-on-the-third-optional-protocol-to-the-convention-on-the-rights-of-the-child/, accessed on 30th of march 2014.

ÚV SSM Návrh zásad Zákona o státní politice péče o děti a mládež, Praha: Mladá fronta, 1989, ISBN: 80 204 0090 7.

UZIS. 2013. Basic Information on UZIS. (Základní informace o UZIS ČR.) Prague: UZIS.

V

Vančurová, Jindřiška. 2011. Základní umělecké školy - výuka, počty žáků a oborů. Týdeník školství, Vol. 29 / 2011. Online at http://www.tydenikskolstvi.cz/archiv-cisel/2011/29/zakladni-umelecke-skoly-vyuka-pocty-zaku-a-oboru/.

Vláda. Programové prohlášení Vlády České republiky /The Statement of the Government of the Czech Republic 2014/. Praha. 2014, online http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf), accessed on 24th of March 2014.

Vláda. Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2010 /Report on the current state of Human Rights in the Czech Republic in 2010/. Praha: Government of the Czech Republic, online http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-lidska-prava-cr/Zprava-LP-2010_cz.pdf.

Vláda. Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2011 /Report on the current state of Human Rights in the Czech Republic in 2011/. Praha: Government of the Czech Republic, online http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-lidska-prava-cr/Zprava-o-stavu-lidskych-prav-za-rok-2011.pdf.

Vláda. Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2012 /Report on the current state of Human Rights in the Czech Republic in 2012/. Praha: Government of the Czech Republic, Online at http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-lidska-prava-cr/_zprava-konecna-verze_.pdf.

VÚBR. 2013. Basic Information on VÚBR. (Základní informace o Výzkumném ústavu bezpečnosti práce.) Prague: VÚBR. http://www.vubp.cz/index.php/about-us

VÚPSV. 2009. Analýza současného stavu v oblasti terénní činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí a stanovení optimálních podmínek výkonu sociálně- právní ochrany dětí ve vazbě na počet klientů, online: (ww.mpsv.cz/files/clanky/8669/Projekt_HR170_08_def.pdf.

Výborný, Štěpán (2012): Svoboda slova versus nenávistné projevy na internetu, Brno: Masaryk University, Rigorouz thesis, online http://is.muni.

cz/th/210805/pravf_r/Svoboda_slova_versus_nenavistne_projevy_na_internetu.pdf.

W

Wanatowitzová, Krystyna. 2009. Rozkradený majetek SSM: stopy vedou k časopisům a na dráhy. Online at http://zpravy.idnes.cz/rozkradeny-majetek-ssm-stopy-vedou-k-casopisum-a-na-drahy-pml-/zpr_archiv.aspx?c=A090423_160922_kavarna_bos.

Z

Žilková, Věra. 2014. Klokánky krachují, stěžuje si fond. Ministerstvo novelu hájí. Online http://zpravy.idnes.cz/klokanky-krachuji-mpsv-se-brani-dnp-/domaci.aspx?c=A140313_133936_domaci_vez.

O autorech

Ondřej Bárta

je výzkumník a zaměřuje se na mládež a oblasti neformálního a formálního učení. V současnosti je studentem doktorského studia oboru pedagogika na Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Jakožto výzkumník je mimo jiné autorem prací zabývajících se hodnocením programu Mládež v akci na národní i mezinárodní úrovni a také hodnocením konkrétních projektů neformálního učení pro mládež.

Josef Boček

se věnuje práci s mládeží již 8 let. Při působení na své předchozí pozici jako ředitel České národní agentury při Programu mládeže EU pomohl nastartovat rozvoj nové národní strategie mládeže. Josef v současnosti pracuje jako konzultant v otázkách mládeže pro vládu, krajské a místní úřady České republiky, podílí se na mezinárodních projektech neziskového sektoru a výzkumného monitorování programu Mládež v akci.

Jan Husák

je aktivní v oblasti mládeže a politiky mládeže a věnuje se politologii. Absolvoval studium mezinárodních vztahů a evropských studií na Masarykově univerzitě v Brně a pokračuje v doktorském programu politologie na Vysoké škole ekonomické v Praze. Jeho akademický zájem cílí na vztahy mezi státem a občanskou společností, na politiku mládeže a na otázky identity a nacionalismu. Jan je členem představenstva České rady dětí a mládeže a předsedou dozorčí rady AFS Mezikulturní programy o.p.s.

Siyka Kovacheva

je výzkumnicí a univerzitní přednášející (docentkou) sociologie a sociální politiky na Plovdivské univerzitě v Bulharsku. V rámci jejího komparativního výzkumu mládeže a výuky mladých se zabývá možnými politikami vyplývajícími z jejich poznatků v různém sociálním kontextu. Studuje také, jak globální politika založená na důkazech může podpořit mladé lidi v měnícím se světě.

Nadace Open Society Fund Praha

Nadace Open Society Fund Praha rozvíjí hodnoty otevřené společnosti a demokracie. Má více než 20 let zkušeností a patří mezi pět největších nadací v České republice. Financuje a sama realizuje jak projekty, které usilují o systémové změny na celostátní úrovni, tak projekty, které přispívají k řešení konkrétních lokálních situací. Podporuje aktivní občany, kteří ovlivňují dění ve svém bezprostředním okolí i své zemi. Mezi klíčová témata, na která se Nadace Open Society Fund Praha zaměřuje, patří rozvoj efektivní a transparentní veřejné správy prostřednictvím Fondu Otakara Motejla, vzdělávání dětí a mladých lidí, rovné příležitosti žen a mužů a aktivní role České republiky v Evropské unii.

www.osf.cz

Mladí lidé a veřejné politiky v České republice

O výzkumné sérii o politice mládeže

Tato studie zkoumá a analyzuje veřejné politiky mající vliv na život mladých lidí.

Mnoho zemí má své politiky mládeže, ale kolik jich je skutečně realizuje? Dovolují tyto politiky mladým lidem naplňovat svá práva? Jaký je vztah těchto politik mládeže k ostatním, obecným politikám s dopadem na mladé?

Tyto studie předkládají důkazy, na jejichž základě se mladí lidé, jejich organizace a celý sektor mládeže, mohou domáhat přijetí a naplňování veřejných politik mládeže. Díky těmto studiím mohou také lépe dohlížet na naplňování slibů, které jim dávají jejich vlády, úředníci či donoři.

WWW.YOUTHPOLICY.ORG/REVIEWS